

**ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

**РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В
ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ у 2022 році**

**Полтава
2023**

ВСТУП

Регіональна Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2022 році підготовлена на виконання ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Порядку взаємодії Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями з питань охорони навколишнього природного середовища (пункт 3 розділ IV), який затверджений наказом Міндовкілля України від 28.10.2022 № 454 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 07.02.2023 за № 242/39298.

Під час роботи над Доповіддю були використані матеріали, які надали Головне управління статистики у Полтавській області; Головне управління Держгеокадастру у Полтавській області; Полтавський обласний центр з гідрометеорології; Державна екологічна інспекція Центрального округу; Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області; Слобожанський лісовий офіс ДП «Ліси України»; Головне управління Держпродспоживслужби в Полтавській області; Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль); Полтавська філія ДУ «Держґрунтохорона» Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»; Східна інспекція з ядерної та радіаційної безпеки (на правах самостійного управління) Державної Інспекції ядерного регулювання України, м. Харків; Харківська міжобласна філія Державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон»; Департамент культури та туризму Полтавської обласної державної адміністрації; Департамент з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами облдержадміністрації; Департамент будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облдержадміністрації; Департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації; Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтавський державний медичний університет; Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Короленка; Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» та інші підприємства, організації, установи Полтавської області.

Зібрані матеріали характеризують стан атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів, рослинного, тваринного світу, природно-заповідного фонду, ілюструє вплив господарської діяльності на довкілля, висвітлюють нагальні екологічні проблеми та пропонують шляхи їх вирішення. Також у Доповіді проаналізовано стан державного управління у сфері охорони навколишнього середовища, стан екологічної освіти, інформування громадськості та громадські рухи.

Доповідь публікується на веб-ресурсі незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини» (<https://eco-pntu.in.ua/iformatsijno-monitoringovyj-tsentr-dovkillya-poltavshhyny/>).

Згідно з положеннями Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану

війни» фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяці після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність. Ураховуючи зазначену норму, частина респондентів, які були залучені до участі у державних статистичних спостереженнях, скористалася цим правом і не подала звіти, що унеможлиблює формування органами державної статистики об'єктивної інформації по окремих статистичних показниках.

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.....	8
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території.....	8
1.2. Соціальний та економічний розвиток області.....	9
2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ.....	12
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	12
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	12
2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності).....	15
2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря.....	18
2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах.....	18
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря.....	22
2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.....	23
2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря.....	24
3. ЗМІНА КЛІМАТУ.....	26
3.1. Тенденції зміни клімату.....	26
3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	28
3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонного шару.....	28
4. ВОДНІ РЕСУРСИ.....	30
4.1. Водні ресурси та їх використання.....	30
4.1.1. Загальна характеристика.....	30
4.1.2. Водокористування та водовідведення.....	31
4.2. Забруднення поверхневих вод.....	33
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод...33	33
4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності).....	34
4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод.....	35
4.3. Стан поверхневих вод.....	36
4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод.....	36
4.3.2. Хімічний стан масивів поверхневих вод.....	37
4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.....	39
4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод.....	40
4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів.....	40
5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІО- ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ.....	42
5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі.....	42
5.1.1. Загальна характеристика.....	42
5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття.....	43
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.....	44
5.1.4. Формування національної екомережі.....	46

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами (ГМО).....	48
5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу.....	49
5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу.....	49
5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів...50	
5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	53
5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.....	54
5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень.....	56
5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах адміністративно-територіальної одиниці.....	57
5.3. охорона, використання та відтворення тваринного світу.....	58
5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу.....	58
5.3.2. Стан і ведення мисливського господарства.....	59
5.3.3. Стан і ведення рибного господарства.....	61
5.3.4. Охорона і відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	62
5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів.....	63
5.3.6. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах області.....	64
5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні.....	65
5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду.....	65
5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення.....	67
5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня спадщина.....	67
5.4.4. Формування Смарагдової мережі.....	67
5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.....	69
5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття.....	72
6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ.....	73
6.1. Структура та стан земельних ресурсів.....	73
6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь.....	73
6.1.2. Стан ґрунтів.....	75
6.1.3. Деградація земель.....	78
6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти.....	79
6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель.....	81
6.3.1. Практичні заходи.....	81
6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво.....	82
7. НАДРА.....	83
7.1. Мінерально-сировинна база.....	83
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази.....	83
7.2. Система моніторингу геологічного середовища.....	87
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість.....	87
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси.....	88
7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр.....	90

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр.....	90
7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр.....	91
8. ВІДХОДИ.....	93
8.1. Структура утворення та накопичення відходів.....	93
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).....	93
8.3. Транскордонні перевезення небезпечних відходів.....	96
8.4. Державна політика у сфері поведження з відходами.....	96
9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА.....	97
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки.....	97
9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку.....	97
9.3. Радіаційна безпека.....	101
9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території області.....	102
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами.....	103
9.3.3. Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення.....	104
9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України.....	104
9.4.1. Шкода, завдана земельним ресурсам.....	104
9.4.2. Втрати надр.....	104
9.4.3. Збитки, завдані водним ресурсам.....	104
9.4.4. Шкода, завдана атмосферному повітрю.....	104
9.4.5. Втрати лісового фонду.....	105
9.4.6. Збитки, завдані природно-заповідному фонду.....	105
9.5. Державна політика та заходи із забезпечення екологічної безпеки.....	105
10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОКІЛЛЯ.....	107
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва.....	107
10.2. Вплив на навколишнє середовище.....	108
10.2.1. Гірничодобувна промисловість.....	108
10.2.2. Металургійна промисловість.....	110
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	111
10.2.4. Харчова промисловість.....	112
10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва.....	113
11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ.....	115
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства.....	115
11.2. Вплив на навколишнє середовище.....	116
11.2.1. Внесення мінеральних та органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження.....	116
11.2.2. Використання пестицидів.....	118
11.2.3. Зрошення та осушення земель.....	119
11.2.4. Тенденції в тваринництві.....	119
11.3. Органічне сільське господарство.....	120
11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства.....	120

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ.....	121
12.1. Структура виробництва та використання енергії.....	121
12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.....	122
12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище.....	126
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.....	127
12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище.....	128
13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ.....	129
13.1. Транспортна мережа.....	129
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень.....	129
13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів.....	131
13.2. Вплив транспорту на навколишнє середовище.....	132
13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище.....	132
14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО.....	134
14.1. Тенденції та характеристики споживання.....	134
14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва.....	135
15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	137
15.1. Національна та регіональна екологічна політика.....	137
15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	138
15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	140
15.4. Виконання державних цільових екологічних програм.....	142
15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища.....	143
15.6. Оцінка впливу на довкілля.....	145
15.7. Економічні засади природокористування.....	146
15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності.....	146
15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі.....	147
15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.....	149
15.9. Державне регулювання у сфері природокористування.....	150
15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля.....	151
15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища.....	155
15.12. Екологічна освіта та інформування.....	155
15.13. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	161
ВИСНОВКИ.....	162

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Полтавщина розташована в центральній частині України в лісостеповій зоні з помірно-континентальним кліматом. На півночі область межує з Чернігівською (107 км) та Сумською (238 км) областями, на сході – з Харківською (188 км), на півдні – з Дніпропетровською (173 км) і на заході – з Київською (19 км), Черкаською (225 км) та Кіровоградською (149 км). Загальна довжина меж близько 1100 км, з яких 162 км – по Кременчуцькому і Кам'янському водосховищах.

Площі області складає 28,75 тис.км², або 4,6 % площі України.

На південному заході області протікає р. Дніпро, більша частина течії якого зарегульована водосховищами. Найбільшими притоками Дніпра є:

- Псел – довжина в межах області 350 км, об'єм стоку 1,46 км³ на рік;
- Сула – довжина в межах області 213 км, об'єм стоку 1,15 км³ на рік;
- Ворскла – довжина в межах області 226 км, об'єм стоку 0,9км³ на рік;
- Оріль – довжина в межах області 80 км, об'єм стоку 0,355 км³ на рік.

Густота річкової сітки більша на півночі, менша на південному заході. Більша частина стоку припадає на березень – квітень. Річки області живляться переважно талими сніговими водами (60% об'єму стоку).

Більшість ландшафтів області відносяться до лісостепового типу (клас рівнинних східноєвропейських ландшафтів), і лише на південному сході – до степового та північно-степового типу. У зв'язку з високим рівнем сільськогосподарської діяльності, природні ландшафти не збереглися і тому переважають антропогенні. Їх структурі притаманний сільськогосподарський тип ландшафтів. Місцевість області являє собою рівнину, розділену річковими долинами і ярами.

Полтавська область знаходиться в помірному кліматичному поясі. Найбільший вплив на формування погодних умов і клімату області мають величина і характер сонячного випромінювання, віддаленість регіону від великих водних мас, належність області до зони дії переважно атлантичних помірних та арктичних холодних повітряних мас, рівнинність.

Територія області належить до недостатньо вологої, теплої, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Середньорічна кількість опадів на території області змінюється, збільшуючись з півдня на північ. Кліматичні умови області сприятливі для життя людини.

Лісові ресурси в області невеликі. Всі ліси віднесені до природоохоронних і рекреаційних.

В області розвідано та експлуатується багато нафтових, нафтогазоконденсатних, газових і газоконденсатних родовищ. В районі Кременчуцької аномалії зосереджені запаси залізних руд. Серед інших корисних копалин – торф, будівельні матеріали, мінеральні води.

Найбільш поширені в області ґрунти – чорноземи. Вони займають майже дві третини території області.

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Кількість наявного населення на 1 січня 2022 року за даними Головного управління статистики у Полтавській області становила 1352,3 тис. осіб, з них 848,1 тис. осіб (62,7%) – міське населення, 504,2 тис. осіб – сільське.

Щільність населення – 47 осіб на 1км², менша, ніж в середньому по Україні (69 осіб/км²).

Адміністративно-територіальний устрій Полтавської області наведений в таблиці за даними офіційного вебпорталу Верховної Ради України:

райони	-	4;
територіальні громади	-	60;
міста	-	16;
райони у містах	-	5;
селищ міського типу	-	20;
сільські населені пункти	-	1803

Провідними галузями промисловості області є машинобудування, паливна, гірничорудна, будівнича та харчова. Розвинуті видобування і переробка залізної руди, нафти, природного газу і газового конденсату, також виробництво сталі, будівельних матеріалів, сільськогосподарської продукції: м'яса і масла тваринного, олії, цукру та інших видів промислової продукції.

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2021 році порівняно із 2020 роком на Полтавщині індекс промислового виробництва становив – 101,1% (2020 – 99,8%, 2019р. – 98,8%, 2018р. – 101,5%, 2017р. – 98,9%, 2016р. – 100,1%, 2015р. – 96,2%, 2014р. – 92,9%, 2013р. – 94,7%).

У добувній промисловості і розробленні кар'єрів обсяги виробництва продукції збільшилися на 0,9%, у переробній галузі обсяг виробленої продукції зріс на 3,6%.

Рис.1.1. Індекси промислової продукції за видами діяльності у відсотках до попереднього року

У 2021 році у переробній промисловості спостерігався ріст у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 11,5%, виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 6,0%, машинобудуванні – на 6,4%. Разом з тим у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів випуск продукції зменшився на 1,7%, текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 1,0%, виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності – на 13,6%, металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 1,4%.

За 2021 рік видобуто 447,4 тис. т газового конденсату природного, одержаного з родовищ газу природного, 9003,7 млн м³ газу природного скрапленого або в газоподібному стані.

Сільськогосподарське виробництво є однією з провідних галузей економіки області. За даними Головного управління статистики у Полтавській області (Статистичний бюлетень «Соціально-економічне становище Полтавської області за 2021 рік») у 2021 році індекс сільськогосподарської продукції порівняно із 2020 роком становив 106,1%, у тому числі в підприємствах – 108,5%, у господарствах населення – 100,8%. Індекс продукції рослинництва становив 107,7%, продукції тваринництва – 98,3%.

У 2021 році реалізовано на забій 96,5 тис. т сільськогосподарських тварин (у живій масі), що на 6,2% більше порівняно з 2020 роком, вироблено 691,8 тис. т молока (на 5,8% менше) та 630,4 млн шт. яєць (на 7,1% менше).

За розрахунками на 1 січня 2022 р загальна кількість великої рогатої худоби склала 187,5 тис. голів (на 2,3% менше, ніж на 1 січня 2021р.), у тому числі корів – 102,4 тис. (на 4,7% менше); свиней – 323,0 тис. (на 0,3% більше), овець та кіз – 44,7 тис. (на 0,2% менше), птиці свійської – 5267,7 тис. голів (на 13,0% більше).

Транспортна мережа області доволі розвинута. Протяжність залізниць – близько 1100 кілометрів, з них електрифіковано третина. За даними управління інфраструктури та цифрової трансформації Полтавської обласної державної адміністрації загальна протяжність автомобільних доріг області у 2022 році

становила 8 916,878 км, з яких 8 915,978 (майже 100%) – дороги з твердим покриттям.

Функціонування річкового транспорту забезпечують два річкових порти – Кременчуцький річковий порт та Горішньоплавнівський вантажний порт ПрАТ «Полтавського ГЗК». Порти розташовані на лівому березі р. Дніпро і обслуговують тільки вантажні перевезення.

Загальна довжина магістральних трубопроводів складає 554 кілометри.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період

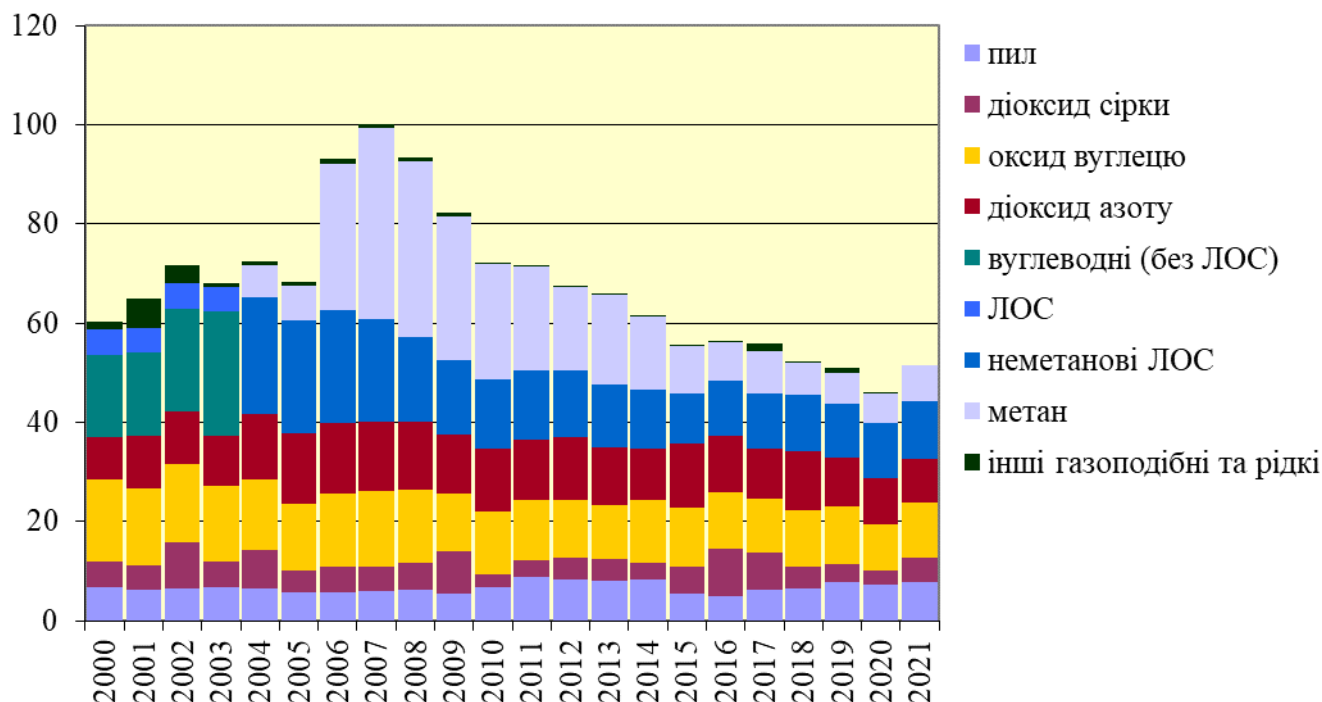
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2022 році від стаціонарних джерел забруднення повітря надійшло 25,8 тис. т. забруднюючих речовин (без урахування викидів діоксиду вуглецю), що на 26,635 тис. т, або на 50,8% менше ніж у 2021 році.

За останніми даними серед стаціонарних джерел головними забруднювачами є підприємства міст Кременчук та Горішні Плавні. Значно менше викидів в обласному центрі – 1,87% від загального обсягу викидів. На м. Кременчук припадало 27,4% від усіх викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами, майже стільки і у м. Горішні Плавні – 26 відсотків.

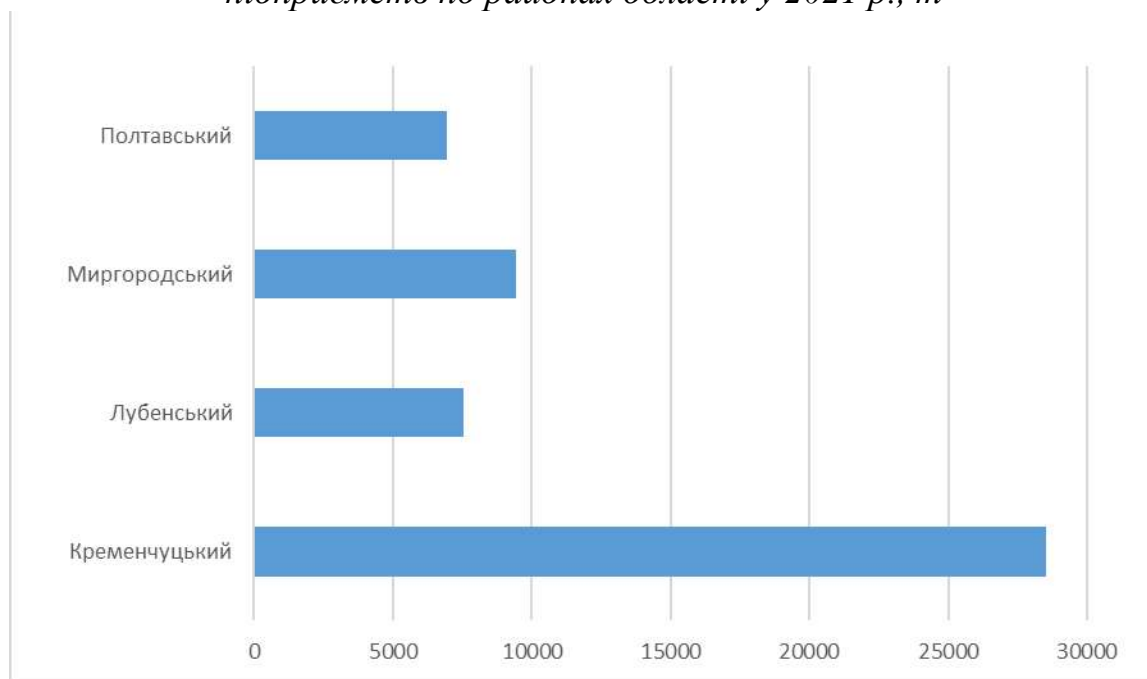
Рис.2.1. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, тис. т

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області становила 0,9 т шкідливих речовин (менше ніж середній показник в Україні (3,9т) у 4,3 рази).

Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу області становили 19,8 кг (менше ніж середній показник в Україні в 2,8 разів): найвищі показники в області у Кременчуцькому районі – 74 кг на кожного мешканця; найменший показник у Полтавському районі – лише 11,9 кг у розрахунку на одну особу.

Рис.2.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел підприємств по районах області у 2021 р., т

Розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2022 рік (як і за 2016 - 2022 роки) не здійснювався.

Табл.2.1. Динаміка викидів в атмосферне повітря

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
1	2	3	4	5	6	7
2000	151,927	60,399	91,528	5284,2	91	-
2005	161,096	68,415	92,681	5603,1	103	8,9 т/млн.грн
2006	190,436	93,127	97,309	6623,6	123	8,59 т/млн.грн
2007	205,755	100,2	105,498	7156,4	134,2	7,26 т/млн.грн
2008	202,239	93,4	108,792	7034,2	133,2	5,93 т/млн.грн
2009	183,528	82,4	101,092	6383,4	121,9	5,14 т/млн.грн
2010	172,752	72,811	99,942	6008,6	115,657	3,9 т/млн.грн
2011	181,322	72,284	109,041	6306,6	122,311	3,42 т/млн.грн
2012	178,906	67,902	111,004	6222,7	121,498	3,16 т/млн.грн
2013	176,611	66,606	110,005	6142,9	120,717	3,02 т/млн.грн
2014	166,635	62,915	103,720	5795,9	114,637	2,39 т/млн.грн
2015	140,983	55,607	85,376	4903,6	97,636	1,47 т/млн.грн
2016	56,216**	56,216	**	1955,3**	39,2324**	0,48 т/млн.грн**
2017	55,893**	55,893	**	1944,0**	39,3521**	0,346 т/млн.грн**

1	2	3	4	5	6	7
2018	52,156**	52,156	**	1814,1**	37,0655**	0,292 т/млн.грн**
2019	50,959**	50,959	**	1772,4**	36,6274**	0,245 т/млн.грн**
2020	45,814**	45,814	**	1593,5**	33,2169**	*
2021	52,4	52,4	**	1823,744**	38,501**	*
2022	25,8	25,8	**	897,37**	19,08**	*

Примітка.

* - величина валового регіонального продукту буде офіційно оприлюднена управлінням статистики після закінчення воєнного стану

** - розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2016 – 2020 роки не здійснювався

Інформацію про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами області за останні роки, побудовану на даних форми 2-ТП (повітря) зведено у розділі 2.1.2.

Табл.2.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні, т

Район	2021 рік	
	Кількість підприємств	Викиди, т
1	2	3
Полтавська область	525	52434,458
Кременчуцький	120	28511,633
Лубенський	69	7539,687
Миргородський	110	9426,798
Полтавський	226	6956,340

У 2022 році 494 (у 2021 р – 525, у 2020р. – 576, у 2019р. – 623, у 2018р. – 614, у 2017р. 641, у 2016р. – 540, у 2015 – 651, у 2014 – 464) підприємства Полтавщини здійснювали викиди забруднюючих речовин та парникових газів. Найбільше підприємств розташовано у великих містах Полтава та Кременчук. В середньому одним підприємством області викинуто в атмосферне повітря 52,2 т (у 2021 р – 99,9 т, у 2020р. – 79,539 т, у 2019 р. – 81,797т, у 2018р. – 84,945т, у 2017р. – 87,196т, у 2016р. – 104,103т; у 2015 – 85,4т; у 2014 – 135,6т) забруднюючих речовин.

Найбільший негативний вплив діяльності підприємств спостерігається у м. Кременчук, де викинуто 27,4% від усіх викидів стаціонарних джерел області. Основним забруднювачем повітря в цьому місті залишається ПАТ «Укртатнафта» – 22,8% обласних викидів.

У м. Горішні Плавні об'єми викидів забруднюючих речовин становлять 26% від усіх викидів стаціонарних джерел області, з яких майже 40 % – у вигляді суспендованих твердих частинок. Найбільшим забруднювачем атмосфери в цьому місті є ПрАТ «Полтавський ГЗК» – 21% обласних викидів.

Табл.2.3. Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря діоксиду сірки та діоксиду азоту в цілому по області та в розрізі районів

Район	Обсяг викидів, т	У тому числі			
		діоксиду сірки		діоксиду азоту	
		т	2021 у % до 2020	т	2021 у % до 2020
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Полтавська область	52434,5	4841,6	172,5	8988,4	106,6
райони					
Кременчуцький	28511,6	4648,1	176,2	5125,9	112,7
Лубенський	7539,7	29,8	72,8	353,1	95,4
Миргородський	9426,8	50,8	134,1	1875,9	99,9
Полтавський	6956,4	112,9	124,0	1633,5	99,7

У 2021 році обсяги викидів діоксиду сірки стаціонарними джерелами у розрахунку на 1 особу становить 3,6 кг по області, у розрахунку на 1 км² площі області – 168,4 кг. Що стосується діоксиду азоту, то: на 1 особу викидів становить 6,6 кг, на 1 км² площі – 312,6 кг.

Табл.2.4. Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря у 2021 році

Район	Обсяг викидів, т	Кількість підприємств	Обсяги викидів у 2021р. до 2020р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Полтавська область	52434,5	525	114,4	99,9
райони				
Кременчуцький	28511,6	120	109,1	237,6
Лубенський	7539,7	69	312,8	109,3
Миргородський	9426,8	110	95,5	85,7
Полтавський	6956,4	226	94,1	30,8

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності).

Потужним забруднювачем атмосфери області – є ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) – 15,5 % обласних викидів. Обсяги викидів ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» (виробництво та розподілення електроенергії) – становлять 7,6 % усіх викидів у 2022 році.

Підприємство ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) отримало дозвіл на здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря з II кварталу 2010 року. Частка викидів зазначеного підприємства зросла від 1,39% усіх обласних викидів у 2010 до 5,5% у 2014 році, у 2015 – 2016 роках простежувалося зменшення до 1,0%, у 2017 року становила

3,13%, у 2018 році – 2,6%, у 2019 – 3,9%, у 2020 році – 4,1%, у 2021 році – 4,2%, у 2022 році – 6,33% загальних викидів Полтавської області.

У другому кварталі 2018 році ТОВ «Біланівський ГЗК» розпочало виконання робіт з розкриття родовища. Викиди за 2022 рік становили 0,5 % обласних викидів.

Підприємством, яке здійснює найбільший вплив на атмосферне повітря Полтавської області, залишається ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробна промисловість) – 22,8% загальних обласних викидів. (Інформація за 2021 рік втрачена підприємством через ракетні обстріли рф інфраструктури підприємства. Наявна інформація буде надана після закінчення дії воєнного стану)

Табл.2.5. Основні забруднювачі атмосферного повітря

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення/ збільшен- ня/+	Причина зменшення/ збільшення
			2022 р.	2021 р.		
1	2	3	4	5	6	7
1	ПАТ «Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта»	Міністерство оборони України	Інформація буде надана після закінчення дії воєнного стану			
2	ПрАТ «Полтавський гірничо- збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Poltava Mining	4777,438	9245,844	-4468,406	зменшення обсягів викидів відбулося через зменшення обсягів виробництва окатишів, як наслідок – зменшення витрат природного газу, а також зменшення витрат вибухових речовин
3	ТОВ «Єристівський гірничо- збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Yeristovo Mining	1634,195	2203,2325	569,04	зменшення викидів пояснюється простим підприємства
4	ТОВ «Біланівський гірничо- збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Belanovo Mining	153,8	124,643	29,157	Збільшення обсягів викидів у зв'язку зі змінюючими умовами господарювання відповідно до Методики по розрахунку вмісту забруднюючих речовин у викидах неорганізованих джерел забруднення атмосфери
5	Лубенське ЛВУМГ, КС «Диканська»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	980,295	1084,295	-104,0	
6	Лубенське ЛВУМГ, КС «Лубни»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	886,997	5764,674	-4877,677	
7	Сумське ЛВУМГ, Компресорна станція Гребінка	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	359,207	931,320	-572,113	

1	2	3	4	5	6	7
8	Сумське ЛВУМГ, Компресорна станція Зіньків	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	107,094	109,151	-2,057	
9	Сумське ЛВУМГ, Компресорна станція Решетилівка	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	233,588	455,320	-221,732	
10	Кременчуцьке ЛВУМГ, КС «Кременчук»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	88,834	166,525	77,691	
11	Кременчуцьке ЛВУМГ, КС «Машівка»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	35,606	87,133	-51,527	
12	ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ»		1951,068	2994,360	-1043,292	Був здійснений ворожий обстріл
13	АТ «Кременчуцький сталеливарний завод»		162,158	34,895	127,263	
14	ПрАТ «Кременчуцький завод технічного вуглецю», м.Кременчук		182,552	404,280	-221,728	
15	НГВУ «Полтаванафтогаз», Глинсько-Розбишівська УПН ЦППНІГ, ПРЦЕО, АЗС, котельня № 1, Сергіївська ОТГ, с. Качанове, Миргородський район	ПАТ «Укрнафта»	372,494	372,299	0,195	
16	ГПУ «Полтавагазвидобування», ГС-Тимофіївка	АТ «Укргазвидобування»	885,661	728,812	156,849	
17	Філія УПГК ПАТ «Укргазвидобування», Полтавський район, с.Базилівщина	НАФТОГАЗ Укргазвидобування	113,596	65,976	47,62	
18	УПГК Яблунівське ВПГ, Миргородський район, с.Сенча	НАФТОГАЗ Укргазвидобування	54,546	50,088	4,458	
19	УПГК Яблунівське ВПГ, Миргородський район, с.Вирішальне	НАФТОГАЗ Укргазвидобування	48,996	10,072	38,924	

За даними Головного управління статистики у Полтавській області викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств, що звітувалися за формою 2-ТП (повітря), мали наступний розподіл за видами економічної діяльності:

Табл.2.6. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Вид економічної діяльності	Кількість підприємств	Обсяг викидів, тис. т
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Усього	494	25,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	81	13,7
Переробна промисловість	98	2,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	22	0,4

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	9	0,1

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані підписана від імені Української РСР 14 листопада 1979 року, ратифікована – 13 травня 1980 року. Дата набрання чинності в Українській РСР – 16 березня 1983 року.

Зазначеною конвенцією передбачається оберігання людини й оточуюче її середовище від забруднення повітря, також прагнення обмежувати і, наскільки це можливо, поступово скорочувати і відвертати забруднення повітря, включаючи його транскордонне забруднення на великі відстані.

У Полтавській області кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами поступово скорочується, а саме з 100,256 тис. т у 2007 році до 25,8 тис. т у 2022 році (по Україні у 2020р. також відмічене зниження – на 9% від обсягів 2019 року).

Скорочення відбувається, у тому числі, через впровадження сучасних методів та високотехнологічного обладнання для очистки газопилових потоків від джерел викидів на підприємствах області.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Державні спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі області здійснюють лабораторії Полтавського обласного центру з гідрометеорології на 4-х стаціонарних постах в м. Полтава, 4-х стаціонарних постах у м. Кременчук і на одному стаціонарному посту у м. Горішні Плавні.

Табл.2.7. Вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі

Речовина	Клас небезпеки	Кількість міст, охоплених спостереженнями	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобовий ГДК	Максимальний вміст, мг/м ³	Максимально разовий ГДК	Частка міст (%), де середньорічний вміст перевищував:			Частка міст (%), де максимальний разовий вміст перевищував:		
							1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК	1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
Пил	III	3	0,126	0,150	1,680	0,500	66,667	–	–	–	–	–
Діоксид сірки	III	3	0,004	0,050	0,050	0,500	–	–	–	–	–	–
Оксид вуглецю	IV	3	0,953	3,000	13,0	5,000	–	–	–	33,334	–	–
Діоксид азоту	II	3	0,028	0,040	0,200	0,085	–	–	–	66,667	–	–
Оксид азоту	III	2	0,014	0,060	0,080	0,400	–	–	–	–	–	–
Аміак	IV	3	0,009	0,040	0,060	0,200	–	–	–	–	–	–
Формальдегід	II	2	0,006	0,003	0,070	0,035	50,0	–	–	100,0	–	–
Фтористий водень	II	1	0,001	0,005	0,016	0,020	–	–	–	–	–	–
Хлористий водень	II	2	0,009	0,200	0,140	0,200	–	–	–	–	–	–

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Сажа	III	2	0,004	0,050	0,051	0,150	–	–	–	–	–	–
Фенол	II	2	0,001	0,003	0,029	0,010	–	–	–	100,0	–	–

За даними лабораторії Полтавського обласного центру з гідрометеорології в атмосферному повітрі міст Полтава та Кременчук систематично спостерігається підвищений рівень вмісту пилу та протягом літніх місяців формальдегіду.

Простежується закономірність сезонних змін. Саме у холодний період зростає забрудненість діоксидом сірки та розчинними сульфатами, що пов'язано зі збільшенням викидів продуктів згорання палива.

Табл.2.8. Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст

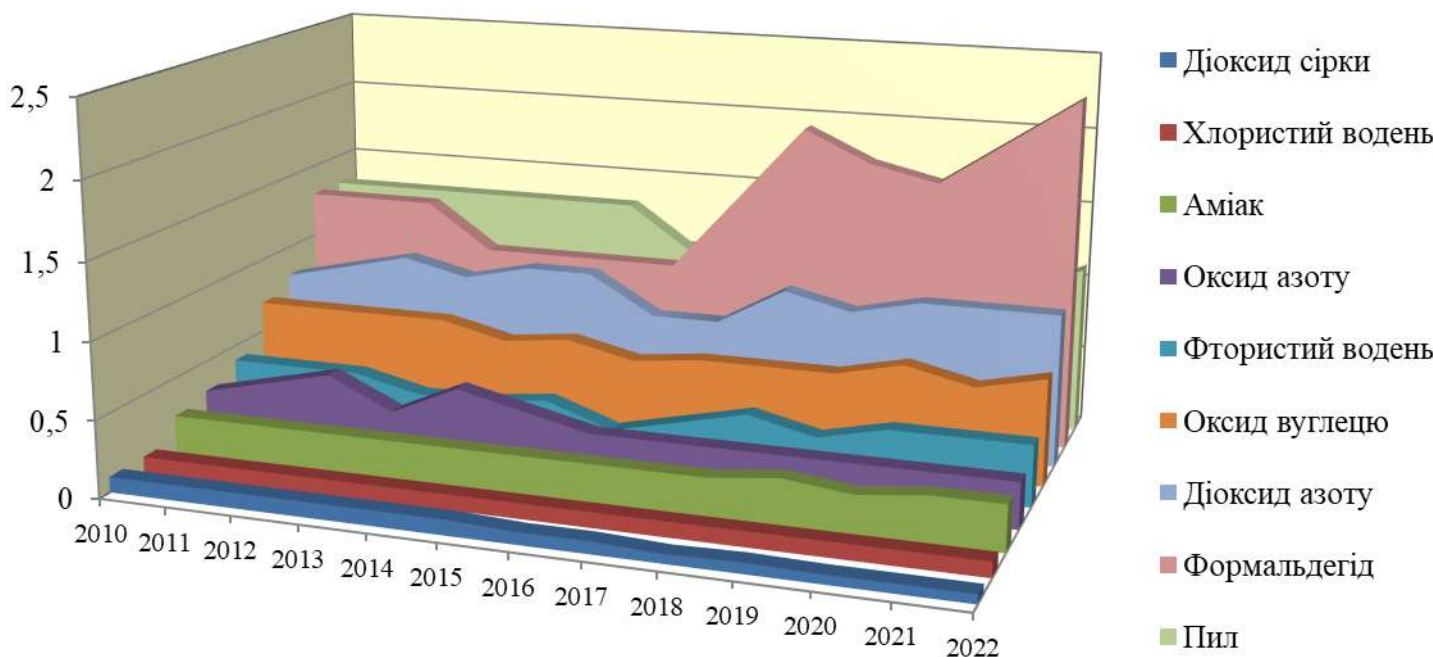
Забруднююча речовина	Місто	Середньорічна концентрація	Максимально разова середньорічна концентрація
1	2	3	4
Пил	м.Полтава	0,166	0,800
Пил	м.Кременчук	0,119	1,000
Пил	м.Горішні Плавні	0,094	1,680
Діоксид сірки	м.Полтава	0,003	0,020
Діоксид сірки	м.Кременчук	0,006	0,050
Діоксид сірки	м.Горішні Плавні	0,004	0,015
Оксид вуглецю	м.Полтава	1,975	13,000
Оксид вуглецю	м.Кременчук	0,600	4,500
Оксид вуглецю	м.Горішні Плавні	0,283	0,500
Діоксид азоту	м.Полтава	0,038	0,200
Діоксид азоту	м.Кременчук	0,032	0,200
Діоксид азоту	м.Горішні Плавні	0,015	0,080
Оксид азоту	м.Полтава	0,020	0,080
Оксид азоту	м.Кременчук	0,022	0,060
Аміак	м.Полтава	0,015	0,060
Аміак	м.Кременчук	0,007	0,052
Аміак	м.Горішні Плавні	0,006	0,040
Формальдегід	м.Полтава	0,007	0,053
Формальдегід	м.Кременчук	0,010	0,070
Фтористий водень	м.Полтава	0,002	0,016
Хлористий водень	м.Полтава	0,027	0,140
Хлористий водень	м.Горішні Плавні	0,002	0,020
Сажа	м.Кременчук	0,009	0,051
Сажа	м.Горішні Плавні	0,004	0,030
Фенол	м.Кременчук	0,001	0,029
Фенол	м.Горішні Плавні	0,001	0,029

Загальний рівень забруднення атмосферного повітря у м. Полтава залишився на рівні попереднього 2021 року.

За результатами спостережень середньомісячних концентрацій в динаміці за останні 5 років (2018 – 2022 роки) Полтавська гідрометлабораторія зазначає про зростання забруднення оксидом вуглецю та діоксидом сірки. Спостерігається тенденція стабілізації вмісту в повітрі розчинних сульфатів, оксиду азоту, фтористого та хлористого водню, аміаку.

Комплексний індекс забруднення атмосферного повітря (ІЗА) в м. Полтава у 2022 році збільшився і становив 6,1 (у 2021 р – 5,43, у 2020 р. – 4,8, у 2019р. – 5,6, 2018р. – 5,72, 2017р. – 4,13, 2016р. – 3,7, 2015р. – 4,41, 2014р. – 4,40; 2013р. – 4,2; 2012р – 4,8).

Рис.2.3. Забруднення атмосферного повітря у м. Полтава (середньорічні концентрації у кратностях ГДК)

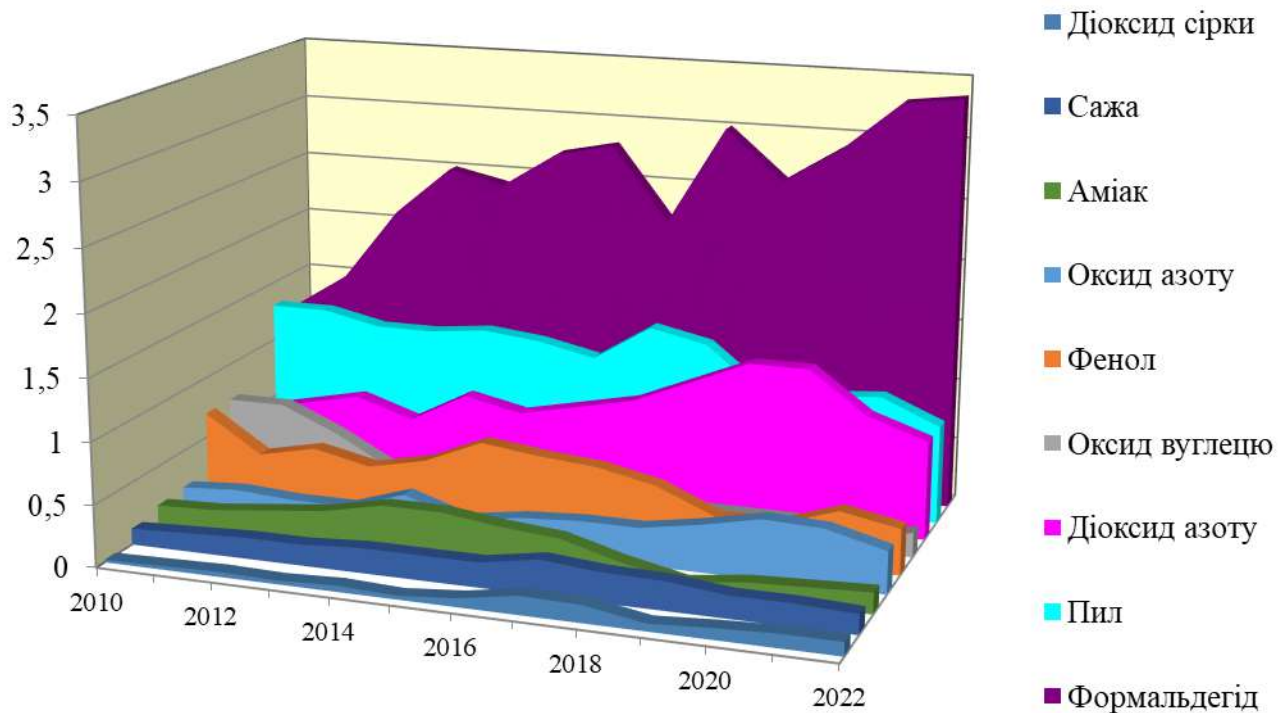
Результати спостережень за звітний рік свідчать, що загальний рівень забруднення промислової столиці Полтавщини – міста Кременчук у 2022 році (як і у попередніх) характеризується як високий. Спостерігалось підвищення середньорічного вмісту формальдегіду.

Забрудненість повітря важкими металами в цілому по місту протягом року була значно нижче допустимого рівня.

За останні 5 років (2018-2022) спостерігається зменшення рівня забруднення атмосферного повітря пилом, сажею, діоксидом азоту, оксидом вуглецю, сульфатами. Відмічена тенденція до збільшення середнього вмісту формальдегіду, оксиду азоту, аміаку та важких металів: цинку, заліза, нікелю, кадмію, мангану, хрому.

У м. Кременчук загальне значення ІЗА у 2022 році зменшилось до 7,07 (у 2021 – 7,48, у 2020 р. – 6,9, у 2019р. – 6,3, у 2018р. – 7,1, 2017р. – 6,08, 2016р. – 6,4, 2015р. – 6,5, 2014р. – 6,05; 2013р. – 6,0; 2012р. – 5,5).

Рис.2.4. Забруднення атмосферного повітря у м. Кременчук (середньорічні концентрації у кратностях ГДК)

Результати спостережень за звітний рік свідчать про низький загальний рівень забруднення міста Горішні Плавні у цілому за 2022 рік (як і у попередніх роках) за індексом забруднення.

При порівнянні з попереднім роком дещо зменшився вміст пилу, діоксиду азоту, сажі. Підвищилась забрудненість повітря аміаком, дещо діоксидом сірки, свинцем та хромом. Відмічено зниження деяких важких металів: середнього вмісту мангану, заліза, кадмію, міді. Середньорічний вміст інших домішок істотно не змінився.

За останні 5 років (2018-2022) спостерігається тенденція збільшення середньорічних концентрацій пилу, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, фенолу, сажі, аміаку. Зменшується вміст діоксиду азоту, водню хлористого. Проявляється тенденція збільшення в атмосферному повітрі міста всіх важких металів, особливо заліза.

У м. Горішні Плавні значення індексу забруднення атмосферного повітря (ІЗА) у порівнянні з попереднім роком зменшився до 1,7 (у 2021 р. – 2,0, у 2020 р. – 1,9, у 2019р. – 1,2, у 2018р. – 2,0, у 2017р. – 2,25, у 2016 – 2,1, у 2015 – 2,5, у 2014 – 2,8; у 2013 – 2,9; у 2012 – 2,8).

Рис.2.5. Забруднення атмосферного повітря у м. Горішні Плавні (середньорічні концентрації у кратностях ГДК)

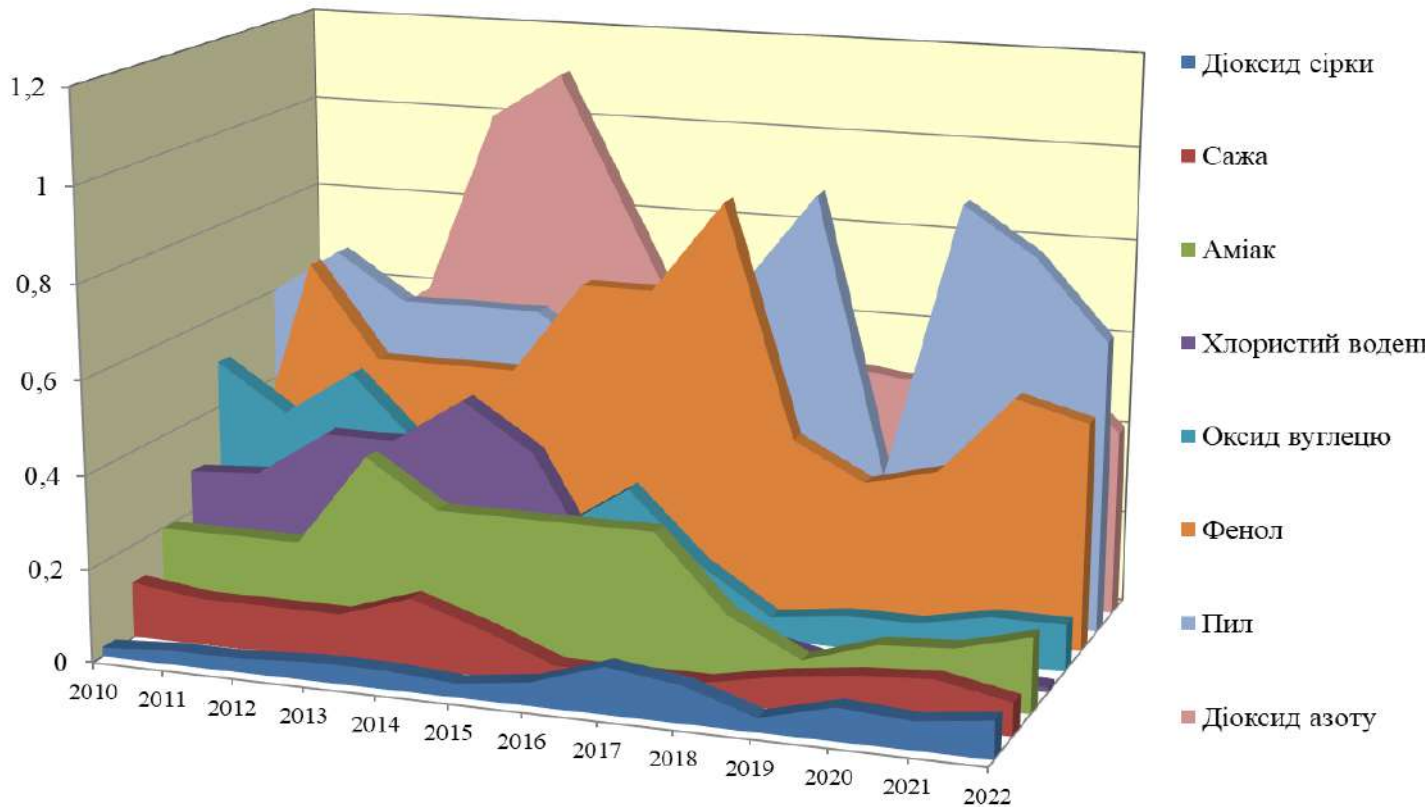

Табл.2.9. Рівень забруднення атмосферного повітря за значенням ІЗА у 2022 році

Міста, (значення ІЗА у звітному році)	Забруднюючі речовини, які визначають високий рівень забруднення атмосферного повітря
1	2
м. Полтава – 6,1	формальдегід
м. Кременчук – 7,1	формальдегід
м. Горішні Плавні – 1,7	пил, фенол, аміак

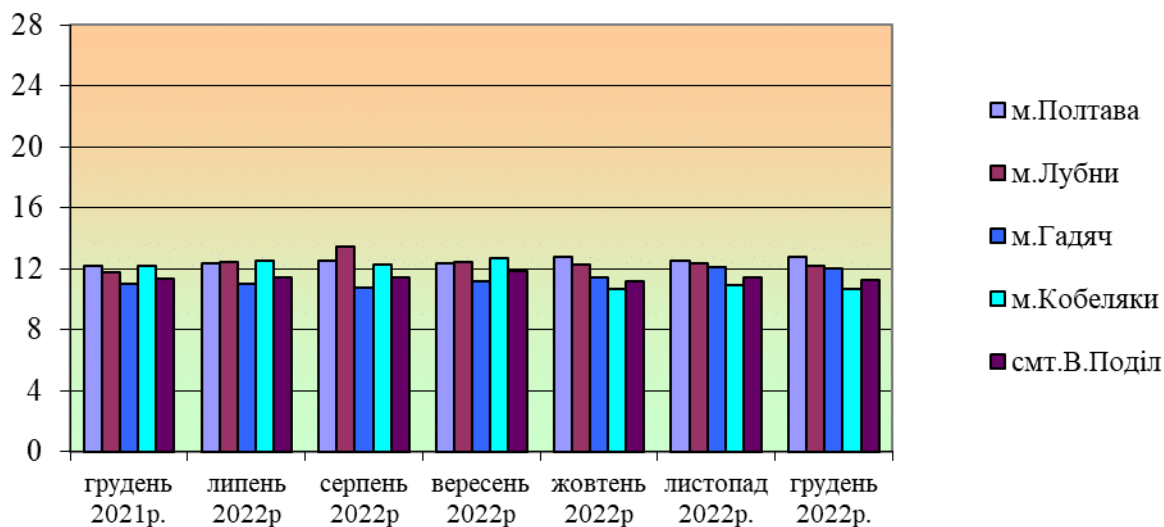
Усі значення індексу забруднення атмосфери, що визначалися, нижчі або рівні середньому по Україні – 7,1 (у 2020 р. – 7,0 у 2019р. – 8,2, у 2018р. – 7,6, у 2017р. – 7,2, у 2016р. – 7,1, у 2015р. – 7,7, у 2014р. – 7,1; у 2013р. – 7,7; у 2012р. – 8,0).

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Аналіз радіаційного забруднення повітря у 2022 році здійснювався на основі даних спостережень, наданих Полтавським обласним центром з гідрометеорології, на 5 пунктах спостереження Полтавської області: м. Гадяч, м. Лубни, м. Кобеляки, смт. В. Поділ та ЦГМ Полтава.

Середні значення гамма-фону атмосферного повітря області в порівнянні з груднем 2021 року та за липень-грудень 2022 року відображені на рис.2.6.

Рис.2.6. Середні значення гамма фону атмосферного повітря в Полтавській області, мкР/год

Гамма-фон атмосферного повітря на всіх п'яти метеостанціях області протягом року не перевищував нормативів і залишався на рівні допустимих значень.

Максимальне значення (20 мкР/год) фіксувалося на пункті спостереження у м. Кобеляки у вересні 2022 року.

Державна установа «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» єдина в області установа, що проводить понад 40 років в повному обсязі соціально-гігієнічний радіаційний моніторинг довкілля згідно з Комплексною програмою здійснення державного санітарно-гігієнічного нагляду в галузі радіаційної безпеки України.

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Техногенний тиск на навколишнє природне середовище, на біосферу – рослинний, тваринний світ і на людину, як на біологічний об'єкт, – позначається негативними змінами, які стають все помітнішими в останні десятиріччя.

Показники захворюваності населення і смертності залежать від великої кількості факторів – соціальних, економічних і, не в останню чергу, екологічних.

На стан здоров'я людей впливають всі складові довкілля – і повітря, і вода, і ґрунти, і біота. Відокремити вплив забрудненого атмосферного повітря з-поміж інших складових непросто.

Постійно зменшується кількість населення області. Зменшення зареєстроване в усіх містах (міськради) обласного значення та районах області крім Полтавського, що насамперед обумовлено його природним скороченням (перевищення кількості померлих над кількістю народжених).

За даними Головного управління статистики у Полтавській області основним чинником скорочення чисельності населення залишається смертність. У 2021 році зареєстровано 27598 померлих осіб, у тому числі 13041 чоловіків та 14557 жінок.

Загальна кількість померлих у 2021 році збільшилася проти 2020 року на 2997 осіб, або на 12,2 відсотка. Найвищий рівень смертності спостерігався у Лубенському районі (коефіцієнт смертності склав 22,3%), у Миргородському районі цей показник становив 21,6 %, у Кременчуцькому – 20,1%, у Полтавському – 19,3%.

Головними причинами смерті населення у 2021 році стали хвороби системи кровообігу (64,5% від загальної кількості померлих), коронавірусна інфекція COVID-19 (11,1%), новоутворення (10,7%) та зовнішні причини смерті (3,9%).

Один з факторів, який впливає на здоров'я та тривалість життя населення – екологічний, а саме стан повітря, води, ґрунту, особливості клімату. Тому питання збереження населення, в тому числі запобігання негативного впливу на нього факторів навколишнього середовища знаходиться на постійному контролі Департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації.

Фахівцями Державної установи «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» впродовж 2022 року здійснювалась робота по проведенню соціально-гігієнічного моніторингу забруднення атмосферного повітря на стаціонарних точках територій житлової забудови, на межі санітарно-захисних зон промислових об'єктів, в зонах відпочинку населення та автошляхах з інтенсивним рухом транспорту.

Як і раніше, основними забруднювачами атмосферного повітря на території області залишаються підприємства нафтовидобувної, нафтопереробної, гірничодобувної, транспортної та енергетичної промисловості, а також автомобільний транспорт. Одним із головних джерел забруднення атмосферного повітря області є автомобільний транспорт, міжобласні автомагістралі.

Протягом 2021 року проведено дослідження 3134 проби атмосферного повітря, серед яких 14 (0,4%) проб з перевищенням нормативного показника. Рівень забруднення атмосферного повітря залишився на рівні 2021 року – 1% нестандартних проб.

Як свідчать лабораторні дослідження, забруднення приземного шару атмосфери в населених пунктах області здебільшого створюють – пил, оксид вуглецю, діоксид азоту, діоксид сірки.

2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період

За даними Головного управління статистики у Полтавській області капітальні інвестиції, які були спрямовані підприємствами, установами та організаціями регіону на заходи з охорони атмосферного повітря у 2020 році (у фактичних цінах) зросли у 23 рази і склали 204,13млн.грн. (у 2019р. – 8,8млн. грн., у 2018р. – 8,4млн.грн., у 2017р. – 8,9млн.грн.). Поточні витрати на зазначені цілі дещо

зменшилися у 1,6 разів до 266,502млн. грн. (у 2019р. – 418,544, у 2018р. – 395,341, у 2017р. складала лише 285,013млн.грн).

У загальному підсумку обсяг витрат в області на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату у 2020 році становив 470,632 млн. грн., що більше ніж у попередньому році на 9,2% (2019р. – 427,294млн.грн.).

Для зменшення забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами необхідно проведення комплексу заходів, що включає регулювання двигунів, масовіший перехід на газоподібне паливо, виключення реалізації та використання етилованого бензину, обов'язковість використання нейтралізаторів токсичних вихлопів.

Зменшити негативний вплив від автотранспорту на атмосферне повітря населених пунктів можна, якщо використовувати об'їзні автодороги та впроваджувати «зелені хвилі» на вулицях міста, на яких для регулювання руху автотранспорту і пішоходів можна застосовувати світлофори.

Промислові майданчики підприємств – забруднювачів атмосферного повітря необхідно виносити за межі населених пунктів, а стаціонарні джерела викидів оснащувати сучасним пилогазоочисним обладнанням.

Також Департаментом екології та природних ресурсів розробляється та готується до затвердження Програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2023-2027 роки для зони «Полтавська». Заходами Програми передбачено: здійснення оцінки забруднення атмосферного повітря Полтавської зони (а саме оцінки просторового розподілу концентрацій забруднювальних речовин); модернізація системи моніторингу атмосферного повітря у зоні «Полтавська» (в тому числі встановлення режимів оцінювання); проєктування мережі спостережень та оцінювання стану атмосферного повітря Полтавської зони; проєктування інформаційно-аналітичного комплексу з визначення якості атмосферного повітря у зоні «Полтавська»; здійснення організаційних заходів з визначення комунальної установи (або створення нової), яка буде впроваджувати діяльність з моніторингу якості атмосферного повітря, а саме – підготовка відповідних розпоряджень голови Полтавської обласної державної адміністрації, рішень Полтавської обласної ради, тощо; встановлення референтного посту спостереження за станом атмосферного повітря згідно з наявним обґрунтуванням; встановлення індикативних постів спостереження за станом атмосферного повітря згідно з наявним обґрунтуванням; визначення вимірювальної лабораторії для проведення моніторингу показників та складу атмосферних опадів в обсягах, передбачених пунктом 1 Списку А додатку 1 Порядку, запровадження системи обробки та моніторингу даних; придбання пересувної муніципальної екологічної лабораторії (ПМЕЛ).

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період

3.1. Тенденції зміни клімату

Метеорологічні умови є основним з факторів для оцінки зміну клімату.

Спостереження за температурним режимом та опадами на території області здійснюють метеостанції Полтавського обласного центру з гідрометеорології, які розташовані у м. Гадяч, м. Лубни, м. Кобеляки, смт. В. Поділ та м. Полтава.

Рис.3.1. Розташування метеостанцій Полтавського обласного центру з гідрометеорології

За даними Полтавського обласного центру з гідрометеорології у 2022 році клімат області характеризувався наступними показниками:

МС Гадяч

Середня річна температура повітря склала $+9,0^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $0,2^{\circ}$ ($+8,8^{\circ}$ у 2021 р.), та вище норми на $0,6^{\circ}$.

Річна сума опадів склала 670 мм (114 % норми), що більше ніж у попередньому році (2021 рік – 547,2 мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2022 рік, становила 75%.

МС Лубни

Середня річна температура повітря, за даними МС Лубни, склала $+9,1^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $0,3^{\circ}$ ($+8,8^{\circ}$ у 2021 році) та вище норми на $0,5^{\circ}$.

Річна сума опадів склала 690 мм (112 % норми), що більше ніж у попередньому році (2021 рік – 620,5 мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2022 рік, становила 74%.

МС Полтава

Середня річна температура повітря за даними МС Полтава $+9,4^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $0,3^{\circ}$ ($+9,1^{\circ}$ у 2021 році) та вище норми на $0,6^{\circ}$.

Річна сума опадів склала 716 мм (126 % норми), що більше ніж у попередньому році (2021 рік – 636,5 мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2021 рік, становила 74% (відхилення від норми становить $+1$ мм).

МС Веселий Поділ

Середня річна температура повітря склала $+9,6^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $0,4^{\circ}$ ($+9,2^{\circ}$ у 2021 році) та вище норми на $0,7^{\circ}$.

Річна сума опадів по МС склала 588 мм, (110 % норми), що більше ніж у попередньому році (2021 р. – 547,6 мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2022 рік, становила 75%.

МС Кобеляки

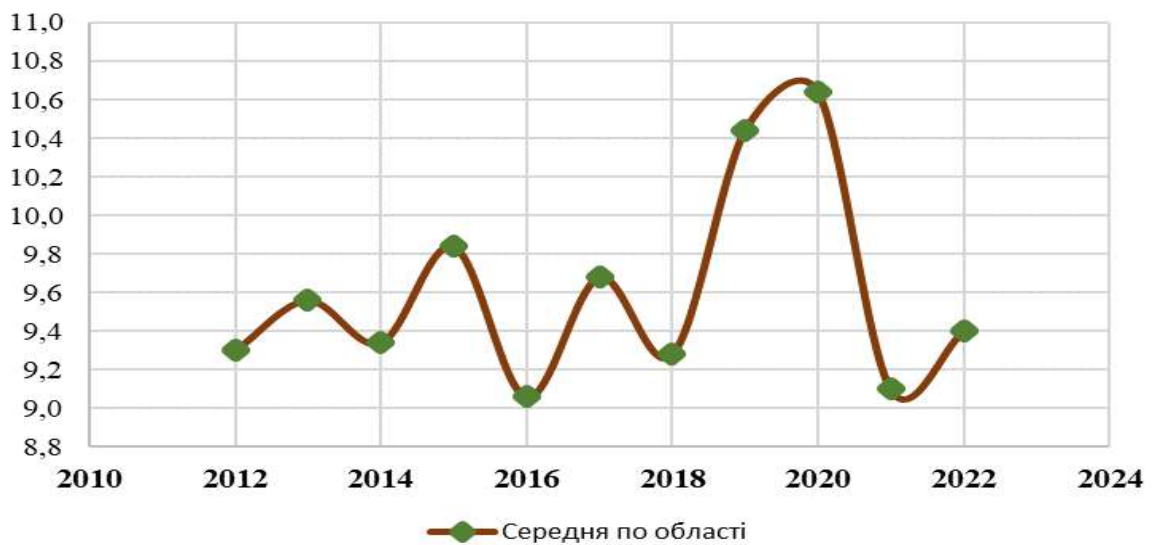
Середня річна температура повітря склала $+9,9^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $0,3^{\circ}$ ($+9,6^{\circ}$ у 2021 році) та вище норми на $0,6^{\circ}$.

Річна сума опадів по МС Кобеляки склала 526 мм (99% норми), що менше ніж у попередньому році (у 2021 р. – 580,5 мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2021 рік, становила 73% (відхилення від норми становить $+1$ мм).

У 2022 році середня річна температура повітря по Полтавській області склала $+9,4^{\circ}$, що вище минулого року на $0,3^{\circ}$ ($+9,1^{\circ}$ – у 2021 р.).

Рис.3.2. Хід середньорічної температури повітря на території Полтавській області за період 2012 – 2022 років.

Аналізуючи вищенаведений графік, можна зробити висновки про тенденцію поступового підвищення температурних умов для Полтавщини. Починаючи з 2011, середньорічна температура в області не опускалася нижче 9.0°C.

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Скорочення споживання природного газу, впровадження новітніх енергоефективних технологій спалювання палива, заходів з підвищення енергозбереження у сучасних умовах – є необхідний та пріоритетний напрямок розвитку області.

Пріоритетність напрямків, пов'язаних з використанням регіональних видів твердого палива, енергозбереженням та енергоефективністю в першу чергу обумовлено економічними факторами, але кінцевим результатом їх впровадження буде ефективне скорочення викидів парникових газів.

Політика адаптації та впровадження заходів скорочення антропогенних викидів парникових газів та збільшення їх поглинання буде ефективною у разі підтримки розвитку дослідницьких програм та мереж спостереження, а також створення сприятливих умов для застосування чистих технологій в галузі електрики, опалення, транспорту.

3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонового шару

Втрата озонового шару стратосфери, який захищає усе живе на землі від згубної дії ультрафіолетового випромінювання сонця, вважається однією з головних глобальних екологічних проблем, з якими світова спільнота ввійшла у нове тисячоліття.

Подолання цієї проблеми можливе лише завдяки скоординованим діям усіх націй та верств суспільства на глобальному рівні. Усвідомлюючи це, уряди практично усіх країн світу приєдналися до Монреальського протоколу і, тим

самим, взяли на себе зобов'язання із досягнення головної мети – згортання виробництва та використання озоноруйнівних речовин у різних секторах промисловості.

Відповідно до постанови Уряду від 4 березня 2004 року № 256 та вимог Монреальського протоколу Програма припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин знаходиться на контролі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

У 2021 викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел забруднення на Полтавщині становили: фреони – 1,673 т (незначне зменшення проти попереднього року на 6,5 % або на 0,109 т); хлор та сполуки хлору (у перерахунку на хлор) – 6,892 т (також зменшились в порівнянні з попереднім роком на 0,462 т або на 6,7 %).

Табл.3.1. Викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел підприємств, т

Забруднююча речовина	Рік								
	2011	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Фреони	0,854	1,093	1,825	1,332	1,301	2,893	1,703	1,782	1,673
Хлор та сполуки хлору (у перерахунку на хлор)	5,856	5,973	3,734	7,676	4,738	5,861	7,251	7,354	6,892

Один із шляхів розв'язання зазначеної проблеми – це постійно залучати активні верстви населення до участі у програмах захисту озонового шару, зокрема за допомогою:

- запровадження використання інформаційних етикеток та екологічного маркування озоноруйнівних та озонобезпечних речовин і продукції, що їх містить, відповідно до вимог Глобальної гармонізованої системи класифікації і маркування хімічних речовин;
- організації пропаганди та інформування населення стосовно екологічної небезпеки руйнування озонового шару та його наслідків.

Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облвійськкадміністрації регулярно закликає в інформаційних повідомленнях на своєму сайті, сайті облдержадміністрації та на офіційній сторінці у соціальній мережі Facebook: кожен з нас в силах вплинути на стан озонового шару, обмеживши використання озоноруйнівних речовин у побуті.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика*

Територія області покрита густою мережею річок, в кількості 1780 штук, загальною протяжністю 13006 кілометрів (до земель водного фонду в області належать землі, зайняті річками, озерами, водосховищами, ставками, болотами, а також прибережні захисні смуги уздовж річок та навколо водойм, землі під гідротехнічними спорудами та каналами).

Табл.4.1. Розподіл річок області по їх протяжності

Категорія річок	По площі водозбору, км ²	Кількість річок	Загальна протяжність, км	% від загальної протяжності
1	2	3	4	5
Великі	понад 50000	1	145	2,8
Середні	2000-50000	8	1360	26,7
Малі	до 2000	137	3596	70,5
Разом		146	5101	100

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області річкова мережа Полтавської області включає: одну велику річку – Дніпро, яка протікає в межах області на ділянці довжиною 145 км, 8 середніх річок загальною протяжністю 1360 км (Сула – 213 км, Удай – 129 км, Оржиця – 89 км, Псел – 350 км, Хорол – 241 км, Ворскла – 226 км, Мерла – 28 км, Оріль – 80 км) та 1634 малих річок, водотоків і струмків загальною протяжністю 7905 км, в тому числі малих річок завдовжки понад 10 км в області нараховується 137, їх загальна довжина 3596 кілометрів.

Основними джерелами водних ресурсів області є річки Сула, Псел, Ворскла, Оріль та їх притоки, а також Кременчуцьке та Кам'янське водосховища на річці Дніпро.

В межах області формується стік трьох річок: Сліпорід, Говтва, Тагамлик.

Гідрографічна мережа річок області помірно розвинута, середня густина її, без врахування малих річок, водотоків і струмків довжиною менше 10 км становить 0,17 км на 1 км², а з їх врахуванням – 0,45 км на 1 км², що майже співпадає із середньою густиною річкової мережі в Україні.

В області 65 водосховищ загальною площею водного дзеркала 6332,4 га і загальним об'ємом 144,74 млн. м³; 2691 ставків загальною площею водного дзеркала 200245 га і загальним об'ємом 279,012 млн. м³; 583 озера, загальною площею водного дзеркала 4534 га і загальним об'ємом 7,85 млн. м³ води.

Запаси підземних вод в межах області складають: прогнольні експлуатаційні – 4046,5 тис. м³/добу, розвідані та затверджені – 806,88 тис. м³/добу.

Водозабезпеченість на одного жителя в середній по водності рік за рахунок місцевого стоку становить 1,33 тис. м³/рік.

Водні ресурси річок, що формуються на території області становлять: в середній по водності рік – 1940 млн. м³, в маловодний рік 75% забезпеченості – 1310 млн. м³, в надзвичайно маловодний рік 45% забезпеченості – 760 млн. м³.

На півдні та південному заході область прилягає до двох великих водосховищ – Кременчуцького та Кам'янського, повний об'єм яких становить, відповідно – 13520 та 2450,94млн.м³ зарегульованої в них води.

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області. Підземні води залягають у виді декількох водоносних горизонтів, які відрізняються по своїх запасах та хімічних показниках. Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

Примітка: * – розділ підготовлено за матеріалами Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

За даними порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України у 2022 році із природних водних об'єктів Полтавщини забрано 98,658 млн. м³, що менше ніж у попередньому році на 15,126 млн. м³ (або 15 %), в тому числі 63,14 млн. м³ (що на 6,693 млн. м³, або на 10 % менше ніж у 2021 році) з підземних водних об'єктів.

Використання свіжої води у порівнянні з попереднім роком зменшилось на 9,258 млн.м³ (або на 12,9 %): у 2022 році 545 водокористувачами використано 70,353 млн. м³; у 2021 році 567 водокористувачами використано 80,721 млн. м³ води; у 2020 р. 428 водокористувачами – 72,184 млн. м³ води, у 2019 році 544 водокористувачами – 84,01 млн. м³; у 2018 р. 549 водокористувачів використали 86,49 млн. кубометрів води.

На питні і санітарно-гігієнічні потреби надійшло: 33,111 млн.м³ води, збільшення на 3,4 % (2021 р. – 34,328 млн. м³, 2020 р. – 32,778 млн. м³); на виробничі потреби – 28,72 млн. м³, зменшення на 7,9 % (2021 р. – 31,003 млн. м³; 2020р. – 28,597 млн. м³); на зрошення – 5,709 млн.м³, зменшилось на 54 % (2021 – 10,49 млн. м³; 2020р. – 8,496 млн. м³).

Найбільше свіжої води використовується у житло-комунальному і побутовому господарстві (водопостачання; каналізація; поводження з відходами) – 34,449 млн. м³ (або 48 % від загального використання води) та у добувній промисловості і розробленні кар'єрів 13,232 млн. м³ (або 18,4 % загального використання води по області). Також великі обсяги води надходять на потреби сільського господарства, а саме вирощування однорічних і дворічних культур – 10,165 млн. м³ (або 14,2 % обласного використання). Високі показники споживання води у підприємств переробної промисловості – 5,648 млн. м³ (або 7,9 % загального обласного використання).

Використання свіжої води у розрахунку на одну особу становило 52 м³, що менше на 11,8% (59,7 м³ – у 2021 році; 52,63м³ – у 2020 році), в тому числі використання води на господарсько-питні потреби одним мешканцем зменшилось

майже на 1,4 м³, або на 5,8 % до 24 м³ на рік (у 2021 році – 25,4 м³; у 2019р. – 23,9 м³).

Табл.4.2. Основні показники використання і відведення води

млн. м³

Показники	1990	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	485	294,7	253,5	243,1	121,4	124,1	114,4	109,8	106,609	113,784	98,658
у тому числі для використання											
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на	478,2	247,8	205,7	205,2	87,35	92,41	86,49	84,00	72,184	80,721	71,763
виробничі потреби	274,6	55,4	41,2	30,52	37,54	39,76	37,74	36,14	28,597	31,003	28,72
побутово-питні потреби	107,8	79,4	65,3	52,85	47,74	44,57	41,33	39,86	32,778	34,328	33,111
зрошення	30,3	0,6	0,1	0,002	1,139	6,549	6,066	6,506	8,496	10,49	5,709
сільськогосподарськ і потреби	65,5	23,6	19	12,5	3,848*	0,693	0,659	0,566	0,210	0,261	0,182
Втрати води при транспортуванні	9,8	18,4	22,2	19,19	18,16	16,72	15,18	15,46	13,580	13,901	13,083
Загальне водовідведення з нього	261,4	237,9	182,7	217	95,82*	83,53	81,88	78,44	77,359	78,141	71,548
у поверхневій водні об'єкти	217,5	200,5	164,8	183	69,16*	70,55	71,2	68,72	69,432	72,743	66,584
у тому числі											
забруднених зворотних вод	6,7	25	6,4	4,882	2,931	1,568	2,174	1,974	2,020	3,106	2,855
з них без очищення	0,3	0	0	–						21,7	20,243
нормативно очищених	92	60,1	64,8	49,67	40,70	43,65	41,04	39,09	36,118	37,807	36,545
нормативно чистих без очистки		60,15	93,6	128,4	25,52*	2,555*	2,861*	2,549	31,294	10,13	6,941
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	1474	839,2	1071,5	996,7	989,5	853,3	874,1	913,1	881,678	889,53	565,265
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	84,2	93,8	96,3	96,91	96,35	95,64	96,14	96,50	92,199	91,813	88,516
Потужність очисних споруд	135,1	151,2	153,3	147,9	91,74	68,21	49,98	47,57	40,494	46,871	45,457

Примітка

* – зменшення відбулося, у першу чергу, у зв'язку із застосуванням нового порядку ведення державного обліку водокористування;

** – таблиця складена за даними, які оприлюднені на Порталі електронних послуг державного агентства водних ресурсів України у розділі «Електронні послуги» → «Звітність про водокористування» → «Переглянути статистику»

Втрати води при транспортуванні збільшились на 0,818 млн.м³, або 6,3 % до 13,083 млн. м³ (у 2021 році – 13,901 млн. м³; у 2020 році – 13,58 млн. м³). Майже усі втрати мають місце у комунальному і побутовому водопостачанні через зношеність та незадовільний стан водопровідних мереж.

У звітному році за рахунок оборотної та послідовного водопостачання зекономлено 565,265 млн. м³ свіжої води, що менше ніж у попередньому році на 57 % (889,53 млн.м³ у 2021 році; 881,678 млн.м³ у 2020 році).

Табл.4.3. Забір, використання та відведення води у 2022 році

млн. м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
1	2	3	4	5
р. Дніпро	98,658	70,353	66,584	23,098
у тому числі:				
р. Ворскла	26,386	18,657	20,931	0,383
р. Псел	4,731	3,791	0,331	0,056
р. Сула	30,167	18,683	16,382	0,889
р. Оріль	2,228	1,41	0,529	0,223

Примітка

– Таблиця складена за даними, які оприлюднені на Порталі електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України у розділі «Електронні послуги» → «Звітність про водокористування» → «Переглянути статистику»

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

У 2022 році загальне водовідведення Полтавської області становило 71,548 млн.м³ (78,141 млн. м³ – 2021 рік; 77.359 млн. м³ – 2020рік), що менше за попередній рік на 9,2 %.

У поверхневі водні об'єкти скинуто очисними спорудами 44 підприємств області 67,11 млн.м³ стічних вод, що на 5,63 млн. м³ менше у порівнянні з 2022 роком (44 підприємства скинули 72,743 млн.м³ зворотних вод).

2,855 млн.м³ (3,9 % від загального скиду усіма очисними спорудами) – недостатньо очищені стічні води, що на 0,251 млн.м³, або на 8,8 % менше ніж у 2021 році. Усі ці скиди приходяться на очисні споруди житлово-комунального господарства.

Супрунівські очисні споруди
ОП «Полтававодоканал»

Маса забруднюючих речовин, скинутих за рік у поверхневі водні об'єкти, становила 132,274 тис. т (у розрахунку щодо сухого залишку), що менше на 4% порівняно з попереднім роком (2021 р – 137,352 тис. т; 2020 р – 66,83 тис. т, 2019р. – 28,23 тис. т., 2018р. – 32,18 тис. т, 2017р. – 33,87 тис. т, 2016р. – 33,46 тис. т).

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Табл.4.4. Використання та відведення води підприємствами галузей економіки

млн. м³

Назва виду діяльності	Використано свіжої води всього	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		питні і санітарно-гігієнічні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	некатегоризованих
1	2	3	4	5	6	7
Сільське господарство лісове господарство та рибне господарство	11,844	0,545	2,625	1,12	–	–
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	13,232	0,577	11,282	26,276	20,243	–
Переробна промисловість	5,648	1,173	4,475	1,877	–	–
Постачання електроенергії газу пари та кондиційованого повітря	2,707	0,473	2,235	0,899	–	–
Водопостачання; каналізація поводження з відходами	34,449	28,05	6,336	39,666	2,622	–
будівництво	0,209	0,156	0,053	0,356	–	–
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,822	0,051	0,771	0,814	–	–
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,509	0,366	0,144	0,215	–	–
Тимчасове розміщення і організація харчування	0,008	0,003	0,005	0,008	–	–
Інформація та телекомунікації	0,007	0,007	–	–	–	–
Операції з нерухомим майном	0,235	0,156	0,08	0,113	0,019	–
Професійна наукова та технічна діяльність	0,033	0,027	0,006	0,02	–	–
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,18	0,063	0,013	0	–	–
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,084	0,081	0,003	0,016	–	–
Освіта	0,091	0,082	0,009	0,017	–	–
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,289	0,105	0,167	0,152	–	–
Надання інших видів послуг	0,005	0,005	–	–	–	–
Всього	70,352	31,92	25,579	71,549	22,884	–

Управління житлово-комунального господарства Полтавської обласної військової (державної) адміністрації інформує: централізованим водовідведенням

забезпечені усі міста області, на 85% – селища, села – на 2%. Комунальними підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства експлуатується 1236 км каналізаційних мереж, в тому числі 463,5 км (або 37,5%) старих та аварійних. Очищення стічних вод здійснювалося на каналізаційних очисних спорудах загальною потужністю 303,3 тис м³/добу.

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

У головну водну артерію України – Дніпро – на території Полтавської області впадають дві транскордонні річки: Псел та Ворскла.

Витік річки *Псел* формується на території російської федерації, далі річка протікає через Сумську область та по території (334 км) Полтавської області впадає в Кам'янське водосховище. Річний водозабір з р. Псел у 2022 році становив 1,751 млн. м³.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області, підприємства, які б потрапили до Переліку Водокористувачів – забруднювачів за 2022 рік, здійснюючі скид у р. Псел – відсутні.

Найбільші об'єми скидання зворотних вод у річку Псел мають ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» (0,896 млн. м³ – у 2022 році; 0,756 млн. м³ – у 2021 р, 0,802 млн. м³ – у 2020р.; 0,807 млн. м³ – у 2019р.), Гадяцьке виробниче управління житлово-комунального господарства (0,275 млн. м³ – у 2022 році; 0,756 млн. м³ – у 2021 р, 0,298 млн. м³ – у 2020 р.; 0,306 млн. м³ – у 2019р.), у минулих роках ТОВ «Гадячсир» (0,064 млн. м³ – у 2020 р.; 0,222 млн. м³ – у 2019 р.).

Якість води річки Псел у 2022 році на території області не погіршилась, залишившись на рівні попередніх років.

Витік річки *Ворскла* формується на території російської федерації. Річка протікає по території Полтавської області (206 км) від кордону з Сумською областю і впадає у Кам'янське водосховище. Річний водозабір з р. Ворскла у 2022 році становив 1,502 млн.м³.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області у 2022 році найбільші об'єми скидання зворотних вод у річку Ворскла мало комунальне підприємство Полтавської обласної ради «Полтававодоканал». Але найбільший негативний вплив на стан р. Ворскла чинило Комунальне підприємство «Житлово-експлуатаційна організація» Терешківської сільської ради по азоту амонійному – перевищення нормативів ГДС у 5,6 разів; залізу загальному – перевищення у 5,0 разів; БСК₅ – у 1,6 разів; сухому залишку – 1,4 разів; сульфатам – у 1,1 рази; нітратам – у 2,7 разів.

На території Полтавської області відсутні пункти спостереження щодо транскордонного забруднення поверхневих вод.

4.3. Стан поверхневих вод

Поверхневі води є стратегічним відновлювальним природним ресурсом. Підвищується антропогенний вплив на поверхневі води і як наслідок – їх забруднення (погіршення якості), зменшується біорізноманіття водних систем, погіршується придатність води для основних цілей водовикористання.

4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

У Полтавській області з поверхневих водойм забезпечуються питні потреби міст Горішні Плавні та Кременчук. Ці міста використовують дніпровську воду, якість якої в останні роки за деякими показниками (БСК, ХСК) погіршилась.

У літні місяці при високих температурах повітря якість води у Кременчуцькому та Кам'янському водосховищах різко погіршується. Вміст кисню стрімко падає, а марганцю – підвищується. Причиною такої ситуації є явище евтрофікації – збагачення водойм біогенними елементами, що супроводжується підвищенням біопродуктивності водойми. Евтрофікація може бути наслідком природного старіння водойми, змиву добрив з навколишніх полів (сполуки азоту, фосфору, органічні речовини) та забруднення водами підприємств.

Протягом 2022 року лабораторією Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області та ДУ Полтавського обласного центру контролю та профілактики хвороб МОЗ України (Кременчуцький районний відокремлений підрозділ) проведено контроль стану вод у р. Дніпро.

За результатами аналізу розраховано коефіцієнти забрудненості (КЗ) вод згідно з КНД 211.1.1.106 – 2003 «Організація та здійснення спостережень за забрудненням поверхневих вод» (далі – КНД).

У 2022 році контрольований водний об'єкт – р. Дніпро (КЗ 1,86) отримав оцінку *помірно забруднені води* згідно з розрахунками за КНД.

Табл.4.5. Коефіцієнти забрудненості (КЗ) вод, згідно з КНД 211.1.1.106 – 2003 «Організація та здійснення спостережень за забрудненням поверхневих вод» (надалі КНД) поверхневих водойм області

Водний об'єкт	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
р. ДНІПРО (Дніпродзержинське, Кременчуцьке вдих.)	2,30	2,44	1,91	2,14	2,03	2,17	2,50	2,20	2,41	3,79	3,09	1,86
р. ПСЕЛ	1,92	2,91	1,87	2,22	2,42	1,67	1,97	2,60	1,66			
р. ВОРСКЛА	1,86	2,01	2,11	1,97	2,77	2,58	3,97	2,72	3,27			
р. ОРЖИЦЯ									4,96			
р. СУХИЙ ОМЕЛЬНИК	1,23	1,26	1,09						2,16			
р. УДАЙ	1,09	1,65	1,26			1,05			1,32			

Щодо рівнів забрудненості вод, наведених у таблиці:

Як і в попередніх роках у річці Дніпро спостерігається підвищений вміст марганцю (КЗ 8,075). Зазначене відхилення обумовлює низьку оцінку води.

4.3.2. Хімічний стан масивів поверхневих вод

Регіональним офісом водних ресурсів у Полтавській області здійснюється моніторинг водних об'єктів у районах основних водозаборів комплексного призначення, водогосподарських систем міжгалузевого та сільськогосподарського водопостачання за радіологічними та хімічними показниками.

Згідно з Програмою державного моніторингу вод у частині проведення Держводагентством спостережень на масивах поверхневих вод, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення, кожний місяць проводиться відбір проб з р. Дніпро у створі водозабору м. Горішні Плавні, Власівського водозабору м. Кременчук та водозабору Градизької зрошувальної системи (с. Пронозівка Кременчуцького району). На рис.4.1 наведено розташування постів спостереження за станом поверхневих вод Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

Рис. 4.1. Пости спостереження за станом поверхневих вод Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 94-р від 20.01.2016р. нормативи СанПиН № 4630-88 для поверхневих вод водних об'єктів господарсько-питного та культурно-побутового водокористування з 01.01.2017 року втратили чинність. Зважаючи на зазначене, визначення ГДК (гранично допустимих концентрацій) у поверхневих водах порівнянню до цих нормативів не підлягає.

Порівняння здійснювалося відповідно до показників зазначених у наказі Міністерства аграрної політики та продовольства України від 30.07.2012р. № 471 «Нормативи екологічної безпеки водних об'єктів, що використовуються для потреб рибного господарства, щодо гранично допустимих концентрацій органічних та мінеральних речовин у морських та прісних водах (біохімічного споживання

кисню (БСК5), хімічного споживання кисню (ХСК), завислих речовин, мінерального фосфору та амонійного азоту» – далі Нормативи.

Результати аналізів свідчать про наступне.

Гідрохімічний режим води р. Дніпро у створі питного водозабору м. Горішні Плавні (дата відбору 05 грудня 2022 року) за результатами аналізів має наступні максимальні значення показників: ХСК – 39,68 мгО/дм³ (перевищення Нормативів у 1,6 рази), БСК5 – 4,88 мгО₂/дм³ (перевищення Нормативів у 1,6 рази).

У створі Власівського питного водозабору м. Кременчука з р. Дніпро (дата відбору 05 грудня 2022 року) максимальні значення показників наступні: ХСК – 36,70 мгО/дм³ (перевищення Нормативів у 1,5 рази), БСК5 – 4,64 гО₂/дм³ (перевищення Нормативів у 1,5 рази).

У створі водозабору Градизької зрошувальної системи з р. Дніпро (дата відбору 05 грудня 2022 року) максимальні значення показників наступні: ХСК – 37,69 мгО/дм³ (перевищення Нормативів у 1,5 рази), БСК5 – 4,72 мгО₂/дм³ (перевищення Нормативів у 1,6 рази). Поливні води джерел зрошення по екологічним критеріям якості віднесені до I класу, тобто придатні без обмежень. Проведена оцінка якості зрошувальної води згідно національного стандарту України ДСТУ 2730:2015 «Якість природної води для зрошення. Агрономічні критерії» свідчить про придатність води з Кременчуцького водосховища по більшості показників придатна без обмежень.

Згідно з «Програмою моніторингу якості води рік України: Дніпро, Сіверський Донець, Південний Буг, Дністер, Десна», яка затверджена 22.04.1994 року заступником головного державного санітарного лікаря України – Державною установою «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» проводився аналіз лабораторних досліджень води р. Дніпро в межах Полтавської області, які були виконані Кременчуцьким районним відокремленим підрозділом ДУ «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» протягом грудня 2022 року. Якість води оцінювалась у створі №26 – Кременчуцьке водосховище, с. Власівка, водозабір м. Кременчука, 500 м вище греблі Кременчуцької ГЕС (дата відбору проби – 20.12.2022).

Досліджувались органолептичні (запах), фізико-хімічні (рН, окисність, БСК₅, група азоту, хлориди, загальне залізо, марганець, нафтопродукти, загальна жорсткість, поліфосфати) і бактеріологічні (ЗМЧ КУО, ЛКП) показники.

Більшість основних гідро-хімічних показників залишаються в межах норми.

За результатами санітарно-хімічних досліджень води поверхневих водоймищ Кременчуцьким міськрайонним відокремленим підрозділом, у створі №26 (*Кременчуцьке водосховище, с. Власівка питний водозабір*) відібрана проба води відповідає нормативним вимогам.

За результатами мікробіологічних досліджень – вода з Кременчуцького водосховища, с. Власівка (питний водозабір) – відповідає вимогам нормативної документації: ЗМЧ (число бактерій в 1,0 см³, що досліджується) = 0 КУО в 1,0 см³; інд. ЛКП (лактозо-позитивні кишкові палички) – <500 одиниць в 1,0дм³.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

В області постійно здійснюється контроль за мікробіологічними та санітарно хімічними показниками питної води.

Табл.4.6. Бактеріологічна забрудненість питної води джерел водопостачання, кількість проб, що не відповідали стандартам, %

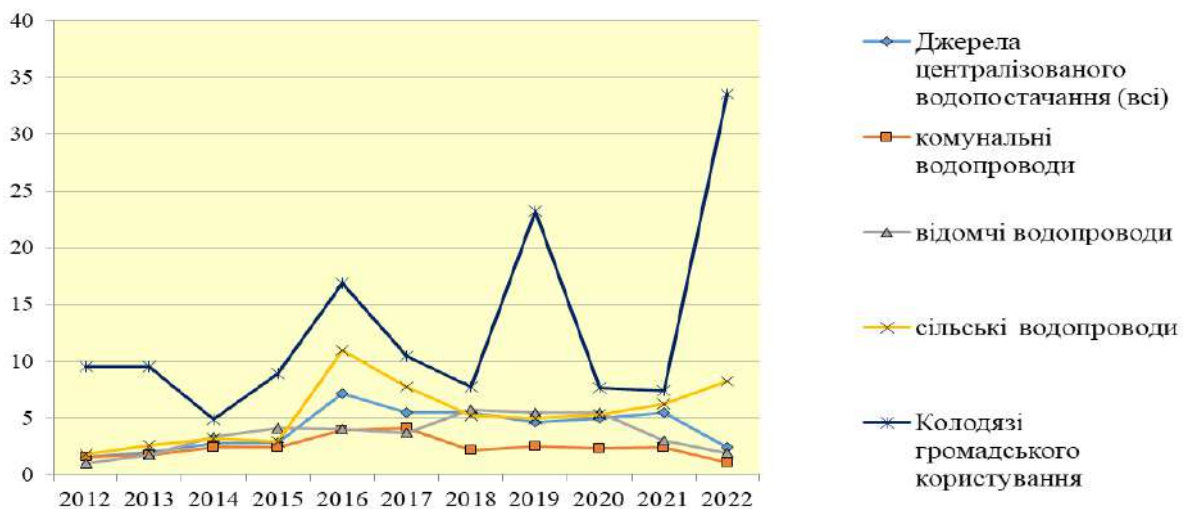
№ з/п	Полтавська обл.	2005	2010	2011	2013	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Джерела централізованого водопостачання (всі)	2,7	1,78	1,64	2,0	2,82	5,4	5,4	4,6	4,9	5,4	2,4
1.1	комунальні водопроводи	1,9	1,14	1,55	1,7	2,36	4,1	2,18	2,5	2,31	2,4	1,0
1.2	відомчі водопроводи	3,1	1,94	0,97	1,7	4,06	3,7	5,7	5,4	5,4	3,0	1,9
1.3	сільські водопроводи	3,9	2,65	1,94	2,6	2,89	7,7	5,2	4,9	5,3	6,2	8,2
2	Колодязі громадського користування	16,6	13,35	10,06	9,5	8,92	10,4	7,7	23,2	7,6	7,4	33,5

За мікробіологічними показниками у звітному році досліджено 6920 проб води централізованого водопостачання, зафіксовано 2,4% нестандартних проб; 684 проби води децентралізованого водопостачання, з яких 28% не відповідали гігієнічним вимогам.

Основна причина виникнення мікробного забруднення води являється зношеність водопровідних мереж, що призводить до аварійних ситуацій на мережі та вторинного забруднення питної води.

Крім того у 2021 році для оцінки безпечності води відкритих водоймищ ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» досліджено на мікробіологічні показники 1957 проб води. Питома вага нестандартних проб за мікробіологічними показниками склала 15%. Забір води з відкритих водоймищ проводився у визначених створах, в місцях відпочинку населення, купання дітей з дитячих оздоровчих закладів.

Рис.4.2. Бактеріологічна забрудненість питної води джерел водопостачання, кількість проб, що не відповідали стандартам, %

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» здійснює моніторингові дослідження за радіаційними показниками проб води р. Дніпро, які доставляються до закладу територіальними міськрайонним та міжрайонним відокремленими підрозділами з визначених створів.

Табл.4.7. Усереднені за 2022 рік моніторингові значення активності штучних радіонуклідів у воді Дніпра

№ п/п	Створ	Активність Цезію-137 10-2 Бк/л	Активність Стронцію -90 10-2 Бк/л
1	2	3	4
1	Створ №26: Кременчуцьке водосховище на р. Дніпро, межа Полтавської та Кіровоградської областей, с. Власівка, питний водозабір м. Кременчука, 0,5 км вище греблі Кременчуцької ГЕС	0,463	0,923
2	Створ №27: Кам'янське водосховище на р. Дніпро, гирло р. Псьол, с. Кам'янське, вище питного водозабору м. Горішні Плавні.	0,803	0,801
3	Створ №28: Кам'янське водосховище на р. Дніпро, м. Горішні Плавні, с. Келеберда.	0,137	0,976
4	Створ №29: Кам'янське водосховище на р. Дніпро, гирло річки Ворскла, район мосту автошляху Кобеляки-Світлогорськ	0,174	0,352
5	Створ №30: Кам'янське водосховище на р. Дніпро, с. Радянське, межа Полтавської і Дніпропетровської областей.	0,203	0,565

Радіаційний стан басейну Дніпра, як і в інші роки після аварії на Чорнобильській АЕС, визначався переважно за техногенними радіонуклідами.

Слід зазначити, що за тими ж показниками гідрометслужба України проводить спостереження за радіоактивним забрудненням водосховищ на р. Дніпро в таких точках: Київське водосховище – м. Вишгород, Канівське водосховище – м. Київ, Канівське водосховище – м. Канів, Каховське водосховище – м. Нова Каховка. Тому дані лабораторних досліджень ДУ «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» є суттєвим доповненням у спостереженні за радіаційним станом басейну р. Дніпро, у водосховищах, що розташовані між точками спостереження гідрометслужби України, а саме Кременчуцькому водосховищі, яке знаходиться нижче від Канівського та Кам'янського та розташоване вище Запорізького та Каховського водосховищ.

4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

Переліком природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2022 році, який затверджений рішенням чотирнадцятої позачергової сесії Полтавської обласної ради восьмого скликання від 26.07.2022 р. за № 416 «Про затвердження Переліку природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2022 році» зі змінами (зміни вносилися до Переліку рішенням вісімнадцятої позачергової сесії Полтавської обласної ради восьмого скликання від 21.10.2022 за № 485) передбачено виконання заходів із зменшення забруднення водних об'єктів комунально-побутовими стічними водами. Нижче наведено перелік заходів, які фінансувалися у 2022 році.

Табл.4.8. Фінансування заходів із зменшення забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств і комунально-побутовими стічними водами, тис. грн.

<i>Назва заходу</i>	<i>Цільові кошти на 01.01.2023</i>	<i>Профінансовано на 01.01.2023</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1.1. Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації на нове будівництво каналізаційних напірних та самопливних мереж в м. Пирятин Полтавської області. (субвенція бюджету Пирятинської міської територіальної громади)	12 236,833	12 236,833
1.2. Комунальному виробничому підприємству "Кременчуцьке міське управління капітального будівництва "Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області на реконструкцію каналізаційної насосної станції СП-17 в м. Кременчуці (субвенція)	3 000,000	203,194
1.3. Комунальному підприємству Полтавської обласної ради "Полтававодоканал" на придбання повітродувки із шафою керування для очистки стічних вод на очисних каналізаційних спорудах.	5 933,248	5 933,248
1.4. Комунальному підприємству Полтавської обласної ради "Полтававодоканал" на придбання насосного обладнання для каналізаційних насосних станцій перекачки стічних вод.	3 147,567	3 147,567
1.5. Комунальному підприємству Полтавської обласної ради "Полтававодоканал" на придбання насосного обладнання для очисних каналізаційних споруд.	4 848,123	4 816,674

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІО- ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтної різноманітності, формування національної екологічної мережі

Полтавська область знаходиться у межах Лівобережного Лісостепу України і характеризується високими показниками наукової цінності біорізноманітності. Актуальною для Полтавського регіону постає проблема збереження біорізноманітності на індивідуальному, популяційному, ценотичному та ландшафтному рівнях.

Реалізуються заходи з вирішення усіх проблем шляхом ведення червоних списків, у тому числі й на регіональному рівні, оптимізації локальних (на рівні адміністративних районів) природно-заповідних мереж, проектування регіональної екомережі Полтавщини в контексті проектування національної екомережі.

5.1.1. Загальна характеристика

Різноманіття ландшафтів, рослинного і тваринного світу Полтавської області обумовлені, насамперед, природними факторами – історичними, кліматичними, геоморфологічними.

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавних і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дібров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер. Напівприродні ценози збереглися переважно у заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін. Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Зональні типи рослинності – широколистяні ліси та лучні степи – займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області.

Табл.5.1. Площі* земельних угідь Полтавщини – складових національної екомережі за роками, тис. га

<i>Категорії землекористування</i>	<i>2005</i>	<i>2007</i>	<i>2010</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015*</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Землі природного призначення	116,541	116,541	133,19	142,435	142,426	142,437	142,437
Сіножаті та пасовища	346,567	356,571	364,022	363,431	362,872	361,014	359,530
Землі водного господарства (рибні ставки)	0,075	0,075	0,075	0,075	0,076	0,075	0,0745
Землі водного фонду	234,191	234,102	233,857	233,833	233,820	233,724	233,530
у т.ч. площа рибних ставків	19,689	19,793	19,92	20,013	20,021	20,022	20,024
Землі оздоровчого призначення	0,611	0,572	0,558	0,44	0,439	0,439	0,442
Землі рекреаційного призначення	0,646	0,820	1,165	1,178	1,184	1,199	1,202
Землі історико-культурного призначення	1,263	1,268	1,748	1,751	1,751	1,754	1,755
Ліси	259,255	272,869	269,306	271,076	271,324	272,495	272,792

Примітка

* – Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529, наказ Державного комітету статистики України від

05.11.1998 №377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем)» визнано таким, що з 01 січня 2016 року втратив чинність. Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік. Відповідно до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства від 30.12.2015 року № 337 затверджені форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцію щодо їх заповнення, які формуються шляхом узагальнення відомостей за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Станом на 01.01.2021 відомості з Державного земельного кадастру про землі та земельні ділянки в межах Полтавської області не узагальнювалися у відповідності до вищевказаного наказу за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (див. примітку до таблиці Табл.5.1. «Площі* земельних угідь Полтавщини – складових національної екомережі за роками, тис. га) ліси та інші лісовкриті площі Полтавщини становили 286,033 тис. га (9,95% площі області), лісові землі – 272,792 тис. га (9,5%), з них вкрито лісовою рослинністю 255,398 тис. гектарів (8,9%).

Для оптимального досягнення лісистості (для лісостепової зони – 18%) необхідно максимально освоювати землі, непридатні для ведення сільського господарства (насамперед, в тих місцях, де вони були раніше, за виключенням степових балок).

У 2022 році Полтавським обласним управлінням лісового та мисливського господарства проведено заліснення 197,0 га інших земель. Зазначений показник у 2021 році склав – 222,0 га, у 2020 – 127,0 га, у 2019 році – 155,0 га, у 2018 р. – 232,0 га; у 2017 р. – 871,0 га; у 2016 – 290,0 га; у 2015 – 302,0 га; у 2014 році – 524,0 га; у 2013 році – 775,00 га.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенні чинники, які пов'язані із негативними впливами на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття є:

- екстенсивне ведення сільського господарства;
- екологічно необґрунтоване використання земель (підорювання схилів балок та річкових долин, виорювання балкових систем, що призводить до змивів, абразійних процесів та деградації біорізноманітності та ін.);
- здійснення постійних весняних та осінніх палів сухої рослинності, зокрема пожнивних решток (випалювання очерету, спалювання пожнивних решток, випалювання степової рослинності в балках), що призводить до порушення місцезнаходжень, збіднення біорізноманітності;
- забур'янення територій як результат порушення ґрунтового покриву і утримання його на стадіях первинних сукцесій;
- забруднення водою органікою та порушення гідрорежиму річок (малих і середніх) на багатьох ділянках призводить до «цвітіння води», що негативно позначається на гідробіонтах та в цілому рибних запасах;
- нераціональна технологія обробітку ґрунтів у деяких фермерських господарствах (швидка заробка угідь після взяття врожаю, що негативно

впливає на стан популяцій степових та польових видів фауни. Зокрема мисливської – перепела, деркача, куріпки, зайця та ін.).

- розпаювання добре збережених природних територій із подальшим їх використанням у якості сільськогосподарських угідь;
- самозахоплення земель і господарське їх перетворення.

Антропогенний вплив на ліси сприяє створенню умов для виникнення небезпечних осередків шкідників і хвороб. Досить небезпечним чинником є дифузійне всихання сосни, яке зростає протягом останніх років. Причиною цього явища, як правило, є різке коливання ґрунтових вод, а також надмірна техногенна діяльність промислових підприємств.

Статус багатьох видів наземних хребетних викликає тривогу і потребує невідкладних охоронних заходів. З майже 400 видів, які нараховуються на території області, близько 40% зникли, або їх чисельність знаходиться на загрозливо-низькому рівні.

Першочерговими заходами щодо збереження біорізноманіття та формування екомережі є:

- оптимізація природно-заповідної мережі Полтавської області;
- розбудова регіональної екомережі;
- науково-обґрунтована рекультивация земель;
- забезпечення відповідного співвідношення між розораними і неораними угіддями в усіх адміністративних районах області в контексті стійкого розвитку;
- науково обґрунтовувати та локально впроваджувати менеджмент-плани оптимізації природних територій та природно-заповідних територій із метою збереження й охорони раритетної біорізноманітності;
- реалізація завдань безперервної екологічної освіти та виховання в Полтавському регіоні.

Виконання цих завдань планується здійснювати шляхом: інвентаризації біорізноманітності існуючих природно-заповідних об'єктів Полтавської області; проектуванням нових природно-заповідних об'єктів, насамперед, у районах із низьким відсотком заповідності; оптимізацією регіональної природно-заповідної мережі області відповідно до концепції розбудови регіональної екомережі; постійного проведення широкої еколого-просвітницької та природоохоронної роботи з усіма групами населення.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

В умовах розвитку господарської діяльності людини біологічне та ландшафтне різноманіття потребує постійної уваги та дбайливої охорони. Стратегічні завдання області у сфері збереження біорізноманіття – зменшення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття, збереження та відновлення чисельності видів природної флори та фауни, зокрема, мігруючих видів тварин,

середовищ їх існування, протидія незаконному обігу та торгівлі об'єктами дикої фауни і флори, збільшення та розширення територій природно-заповідного фонду.

Збільшення площі природно-заповідної мережі в Полтавському регіоні завжди планується за рахунок розширення існуючих та створення нових об'єктів ПЗФ водно-болотних та лучних природних ділянок.

Так, Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової (державної) адміністрації взято участь у розробці проєктів створення нових територій природно-заповідного фонду області. 21.10.2022 р. на пленарному засіданні вісімнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради оголошено ландшафтні заказники місцевого значення «Тухівський» – площею 257,6917 га, «Балка Гараганка» – площею 96,2244 га та ботанічну пам'ятку природи місцевого значення «Вікторійський парк» – площею 12,8452 га. Матеріали створення ландшафтних заказників «Нелюбівський» – площею 138,00 га, «Федорівський» – площею 19,1894 га, «Ковалівський» – площею 72,7409 га та ботанічного заказника місцевого значення «Гришків ліс» – площею 42,8883 га подано в Полтавську обласну раду Полтавською обласною військовою (державною) адміністрацією для розгляду та оголошення нових територій об'єктами природно-заповідного фонду на черговому засіданні сесії обласної ради восьмого скликання.

Крім цього Департаментом організовано розробку 16 проєктів створення розширення меж існуючих територій об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області: гідрологічного заказника місцевого значення «Артополот», площею 507,40 га, який розшириться на 143,9 га, орнітологічного заказника місцевого значення «Будникове», площею 51,50 га, який розшириться на 17,3 га, ботанічного заказника місцевого значення «Великий ліс», площею 182,00 га, розшириться на 11,6 га, заповідного урочища місцевого значення «Гай-Займи», площею 114,00 га, який розшириться на 13,6 га, ботанічного заказника місцевого значення «Дикунова балка», площею 45,70 га, який розшириться на 7,9939 га, ботанічного заказника місцевого значення «Жуківщина», площею 141,00 га, який розшириться на 104,6104 га, ландшафтного заказника місцевого значення «Усть-Лип'янка», площею 1278,30 га, який розшириться на 15,8 га, ландшафтного заказника місцевого значення «Новосанжарський», площею 1112,00 га, який розшириться на 15,6 га, заповідного урочища місцевого значення «Шпакове», площею 350,50 га, розшириться на 14,9 га, ландшафтного заказника місцевого значення «Лісові озера», площею 714,70 га, який розшириться на 29,5552 га, регіонального ландшафтного парку «Гадяцький», зараз 12803,30 га, розшириться на 161,3435 га, регіонального ландшафтного парку «Диканський», площею 11945,00 га, який розшириться на 1567,0471 га, регіонального ландшафтного парку «Нижньоворсклянський», площею 23200,00 га, розшириться на 451,0509 га, ботанічного заказника місцевого значення «Саранчина долина», площею 275,60 га, розшириться на 14,4280 га, ландшафтного заказника місцевого значення «Великий і Малий лимани», зараз 383,10 га, розшириться на 144,6446 га та заповідного урочища місцевого значення «Келебердянське» площею 211,00 га, який розшириться на 256,8602 га.

Однією з основних причин затримки та перешкод у створенні нових, розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, розвитку

природоохоронних територій є байдужість місцевих органів влади, ненадання погоджень на заповідання територій окремими землекористувачами та землевласниками, яка в більшості випадків пов'язана з нерозумінням економічної, соціальної та екологічної ролі природно-заповідного фонду та його впливу на розвиток регіону.

Також зміни до законодавства України (в редакції Закону України „Про природно-заповідний фонд України” № 2362-19 від 22.03.2018) обмежують рубки та забороняють полювання у заказниках, пам'ятках природи місцевого значення та заповідних урочищах, що теж негативно впливає на збільшення відсотку заповідності області.

Слід зауважити, що з метою уніфікованого вирішення на території Полтавської області проблемного питання встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення першочергово необхідно здійснювати розробку проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і підлягають особливій охороні (Закон України «Про екологічну мережу»).

До складових структурних елементів екологічної мережі Закон відносить:

- території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони;
- землі лісового фонду;
- полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження;
- землі оздоровчого призначення;
- землі рекреаційного призначення;
- території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України тощо.

Станом на 01.01.2023 природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічував 396 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142853,3175 га, що складає 4,968 % від загальної площі області.

Табл.5.2. Динаміка структури природно-заповідного фонду Полтавської області

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2022		На 01.01.2023	
	Кількість, шт	Площа, га	Кількість, шт	Площа, га
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Природні заповідники				
Біосферні заповідники				
Національні природні парки	2	22792,62* (9120,32)	2	22792,62* (9120,32)
Регіональні ландшафтні парки	5	52753,25**! (44296,33)	5	52753,25**! (44296,33)
Заказники загальнодержавного значення	20	41226,9	20	41226,9
Заказники місцевого значення	159	38492,3048	161	38846,2209
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	145,00	1	145,00
Пам'ятки природи місцевого значення	137	1739,0249	138	1751,8701
Заповідні урочища	48	7116,2	48	7116,2
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	18,00** (3)	1	18,00** (3)
Ботанічні сади місцевого значення				
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	20,9	2	20,9
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,6365	1	7,6365
Зоологічні парки загальнодержавного значення				
Зоологічні парки місцевого значення				
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	4	442,5	4	442,5
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	13	179,64	13	179,64
РАЗОМ	393	165237,1762	396	165603,9375
В тому числі: загальнодержавного значення	30	64645,92	30	64645,92
Місцевого значення	363	100591,2562	366	100958,0175
Фактична площа ПЗФ ****	393	142486,5562	396	142853,3175
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці	x	4,955	x	4,968

Примітки:

* - з врахуванням площ ландшафтного заказника «Дейманівський» (622,7 га), гідрологічного заказника «Куквинський» (300 га), парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Березоворудський» (45 га) загальнодержавного значення та загальнозоологічного заказника «Лесяківський» (746 га), гідрологічних заказників «Харківський» (540,2 га), «Гурбинський» (400 га), «Сасинівський» (150 га), «Березоворудський» (150 га), «Давидівський» (120 га), ботанічної пам'ятки природи «Лісопарк «Острів Масальський» (47 га), заповідного урочища «Куквин» (321,2 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Пирятинський», а також з врахуванням площ частини ландшафтного заказника «Сулинський» (5361,1 га), гідрологічних заказників «Великоселецький» (1000 га), «Плехівський» (500 га), «Солоне» (369,1 га), «Рогозів куток» (1600 га) загальнодержавного значення та ландшафтного заказника «Онїшківський» (655 га), ентомологічного заказника «Тарасенківський» (3 га), гідрологічного заказника «Чутівський» (742 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Нижньосульський»;

** - з врахуванням площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Білецькі плавні» (2980 га), який увійшов до складу РЛП «Кременчуцькі плавні» (загальна площа 5080 га), та площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Лучківський» (1620 га), який увійшов до складу РЛП «Нижньоворсклянський» (загальна площа 23200 га) без ліквідації статусу та категорії, встановленого заповідного режиму, а також з врахуванням площ ландшафтних заказників «Пісоцько-Конькове» (частини

– 100,8 га), «Весело-Мирське» (частини – 57,0 га) і «Рашівський» (460,9 га), ботанічних заказників «Великий ліс» (182 га), «Терновий кущ» (563,7 га), «Саранчина долина» (275,6 га), «Гадяцький бір» (403 га), «Дубина» (103 га), «Зозулинцеві Луки» (44,5 га) і «Книшівська гора» (159 га), гідрологічного заказника «Болото Моховате» (34,1 га), ботанічних пам'яток природи «Дуб черешчатий» (0,02 га), «Урочище «Галочка» (115 га) і «Краснолуцький гай» (75 га), заповідних урочищ «Гадяцький бір» (48 га), «Масюкове» (180 га), «Гадяцький бір» (25 га), «Гнилуша» (105 га), «Гадяцький бір» (42 га), «Лагузин яр» (111 га), «Сосновий гай» (46 га), «Безвіднянське» (663 га), «Гай-Займи» (114 га), „Терновий кущ” (303,2 га), «Голотовщина» (108 га) і «Діброво-Кобрієве» (144,5 га), які увійшли до складу РЛП «Гадяцький»;
 *** - з врахуванням площ ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Дубовий гай» (1 га) та частини заповідного урочища «Заяр'є» (14 га), які увійшли до складу Хорольського ботанічного саду;

**** - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

! – за уточненими даними у проєкті створення РЛП «Гадяцький» проєктантами помилково не було враховано територію заповідного урочища «Терновий кущ» площею 303,2 га.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами (ГМО)

З метою захисту від ГМО, у багатьох країнах запроваджено маркування на продуктах із ГМО, в інших (як правило, європейських) введена повна заборона ГМ-продуктів і ГМ-культур (сої, кукурудзи, бавовни, рапсу, цукрового буряка і картоплі, стійких до гербіцидів, комах і вірусів), організовані зони вільні від ГМО.

Регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2022 році досліджено 274 (2021 р. – 478) зразка харчової продукції (в тому числі молоко, масло вершкове, сир твердий, зерно кукурудзи, зерно пшениці, зерно ячменю, ріпак, олія соняшникова, цукор, хліб, філе куряче, картопля та інша продукція).

ГМО виявлено у:

- сої (4 зразки) – замовник: ТОВ «Кононівський елеватор» (юридична адреса: площа Павленківська, 24, м. Полтава), виробник – ТОВ «Кононівський елеватор» Семенівська дільниця смт. Семенівка Кременчуцький район Полтавська область.

Табл.5.3. Дослідження ГМО Регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2020 році

№ з/п	Види зразків*	2020 рік		
		досліджено	позитивні випадки	відсоток позитивних проб
1	2	3	4	5
	Всього	274	4	1,5%
1.	Соя	8	4	50%

Примітка

* – У таблиці наведені лише види зразків, у яких проби виявилися позитивними.

У попередньому 2021 році було досліджено 478 зразків. У 12 зразках виявлено ГМО, що складає 0,4% від загальної кількості випробувань.

Департаментом агропромислового розвитку облвійськкадміністрації ведеться цілеспрямована робота по впровадженню в області методів органічного землеробства та розширенню виробництва екологічно чистої продукції.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавних і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дїбров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер. Напівприродні ценози збереглися переважно на заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін.

Зональні типи рослинності – широколистяні ліси та лучні степи – займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області.

Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Загальна кількість видів флори на території регіону складає 1514 одиниць (вищих судинних, голонасінних, хвощів, папоротей, плаунів). Це 33,5% до загальної чисельності видів України.

Табл.5.4. Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників яким загрожує небезпека

Назва виду	Види, яким загрожує небезпека									
	2011	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
Судинні рослини	236	236	236	236	236	236	236	236	236	236
Гриби	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
Водорості	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Лишайники	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Разом:	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273

Охорона природного фіторізноманіття здійснюється в Полтавській області шляхом: ведення Переліку видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території Полтавської області і віднесені до третьої категорії (відповідне Рішення ухвалено вісімнадцятою сесією четвертого скликання Полтавської обласної ради 23 березня 2005р.); оптимізації та розбудови регіональної природно-заповідної екологічної мережі.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Ліси є національним багатством країни і за своїм призначенням та місцезорозташуванням виконують переважно екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні та інші функції, мають обмежене експлуатаційне значення і підлягають державному обліку та охороні.

Потребує ефективних рішень питання збільшення площі лісів в природно-заповідній мережі області, враховуючи те, що широколистяні ліси області є зональним типом рослинності, а хвойні насадження та їх похідні – мішані ліси – є осередками рідкісних видів флори і фауни.

Табл.5.5. Землі лісогосподарського призначення у 2022 році.

№ з/п	Постійні лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки, землі запасу	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						усього лісових земель
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				
			усього	із них лісові культури	незімкнуті лісові культури	зруби	галявини, біополяни	лісові дороги, просіки, розриви	
1	2	3	4	5	6	8	9	10	
I. Землі лісогосподарського призначення									
1.1	Держлісагентство	237,7	199,2	110,8	11,2	1,7	6,6	3,0	221,7
1.2	Інші постійні лісокористувачі								
II. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення									
2.1	Установи ПЗФ								
III. Землі іншого призначення									
3.1	Ліси та інші лісовкриті площі земель запасу								

Примітка: матеріали надані Слобожанським лісовим офісом Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України».

Упродовж останніх років порідний склад лісів майже не змінюється. Лісовідновлення та лісорозведення на ділянках, що вийшли з лісовідновних рубок, згарищ, проводяться породами, які зростали тут раніше.

Незадовільними залишаються обсяги посадки лісонасаджень в смугах відводу автодоріг в області, на великій кількості автошляхів вони відсутні. Окремі ділянки автодоріг потребують знесення дерев, які пошкоджені омелою, та негайної їх заміни.

Ліси Полтавщини характеризуються середньою продуктивністю. За даними Слобожанського лісового офісу Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» загальний запас деревини області становить 45074,71 тис. м³. Щорічний приріст деревини на 1 га – 4,088 метрів кубічних, лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону) близько 9 відсотків.

Табл.5.6. Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

Полтавська область	2005	2010	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>I</i>	3	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	1971,0	2237,5	2048,0	1974,0	1428,0	1138,0	1014,0	804,0	1109,0	1119,0
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	95,00	59,00	524,00	293,00	271,00	232,00	155,0	127,0	222,0	197,0
Створення полезахисних лісових смуг	–	–	–	–	–	–	–	–		

Загальна динаміка природного поновлення за останні роки є позитивною, але через пожежі у літній період зазначений показник завжди менше.

Рис.5.1. Лісовідновлення (всього), га

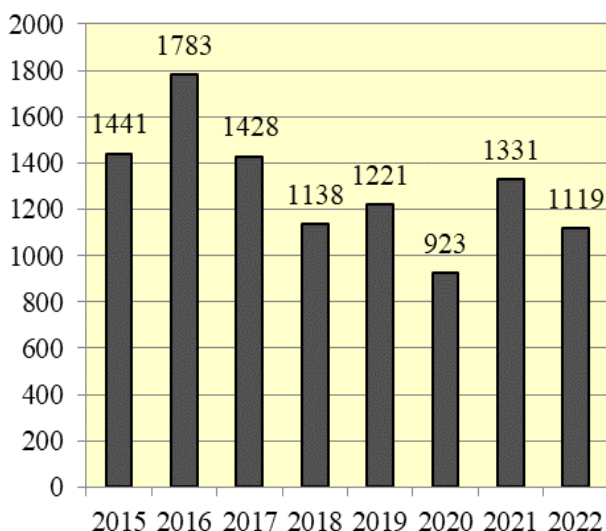
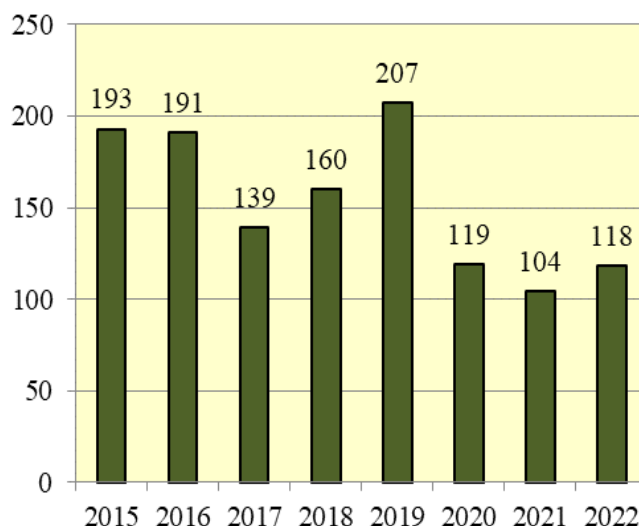

Рис.5.2. Природне поновлення лісів (у тому числі), га

У 2022 році лісокористувачами області створено 1316 га лісів, що менше ніж у попередньому році на 119 га, або на 10 % (у 2021 р – 1435,0 га, у 2020 р. – 1050,0 га, у 2019р. – 1376,0 га, у 2018 р. – 1370 га, у 2017 р. – 1699 га, у 2016 р. – 2267,00 га, у 2015 р. – 1936 га, у 2014 р. – 2048 га, у 2013 р. – 2374,1 га).

Лісовідновлення відбувається переважно завдяки створенню лісових культур. У 2022 р висаджено лісових культур – 994 га, що менше на 219 га, або на 22 % ніж у попередньому році (у 2021 р – 1213 га, у 2020 – 923 га, у 2019р. – 1221,0га, у 2018р. – 1138,0га, у 2017р. – 1428,0га). Також у звітному році посіяно лісу на 7 га, що менше ніж 2021 року на 19 га (у 2021 р – 26 га, у 2020 р – 1 га, у 2019р. – 33га; у 2018 – посів не проводився; у 2017р. – 10га; у 2016 – 35га; у 2015р. – 31га; у 2014 – 13га, у 2013р. – на 15га).

Лісовідновлення та лісорозведення включає посадку та посів лісу.

Природне поновлення лісових насаджень на території Полтавської області у 2022 році відбулося на 118 га, що більше обсягів попереднього року в 1,13 разів (у

2021 р – 104 га, у 2020 р – 119 га, у 2019р. – 207га, у 2018р – 160га, у 2017р. – 139га).

Рис.5.3. Лісорозведення (всього), га

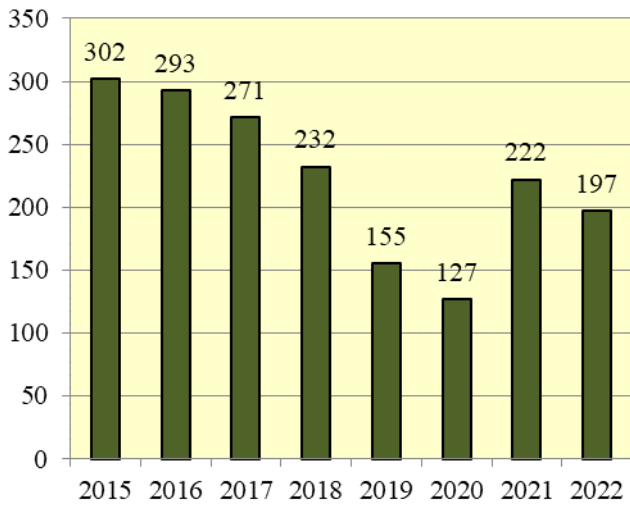
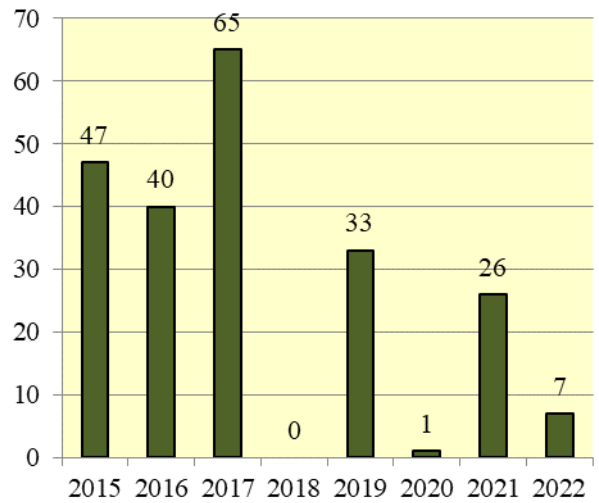

Рис.5.4. Посів лісу (у тому числі), га

Протягом 2022 року природне поновлення лісу відбулося на 118 га, крім того власником лісів Держлісагентством посіяно лісу на 7 га.

Створення захисних лісових насаджень на землях, непридатних для сільського господарства шляхом посіву лісу не здійснювалося протягом останніх п'яти (2018 – 2022) років. У 2017 році таким чином було посіяно 65,0 га лісу, більше ніж у попередньому році на 38,5 %; у 2016 р. – 40,0 га, у 2015 р. – 47,0 гектарів.

Щорічно питання про протипожежний захист лісів, торфовищ і сільгоспугідь у весняно-літній період розглядається на засіданнях регіональної комісії з питань техногенної екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Підприємствам, установам та організаціям області даються відповідні доручення щодо недопущення та мінімізації (у разі виникнення) можливих негативних наслідків надзвичайних ситуацій.

Табл.5.7. Загибель лісових насаджень від пожеж (2022 рік)

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами, га/ Площа на 1 випадок, га				Завдані збитки, тис.грн		
			Лісові землі		Нелісові землі	Звітний рік, га	Попередній рік, га	всього	в т.ч. побічні
			всього	в т.ч. верховими					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Кременчуцький	3	0,53	–	–	0,53/0,17	3,33/0,33	4,3	4,3
2.	Лубенський	0	0	–	–	-	-	-	-
3.	Миргородський	1	0,22	–	–	0,22/0,22	9,0/1,50	4,04	4,04
4.	Полтавський	17	7,76	-	–	7,76/0,45	1,97/0,14	62,04	62,04
	РАЗОМ:	21	8,51/0,40	-	–	8,51/0,40	14,3/0,476	70,38	70,38

Особлива увага приділяється профілактиці протипожежних заходів в місцях залягання торфу; вживаються заходи щодо максимального обмеження доступу

населення та в'їзду автомобільного транспорту на території лісових масивів в період високого і надзвичайно високого класів пожежної небезпеки; проводяться рейдові перевірки з метою дотримання вимог пожежної безпеки в лісових масивах, сільгоспугіддях із залученням представників органів місцевої влади та самоврядування, лісових господарств, представників Національної поліції в області, ГУ ДСНС в області; проводиться контроль за місцями масового відпочинку населення в рекреаційних зонах лісових масивів; через місцеві засоби масової інформації здійснюється роз'яснювальна робота серед населення стосовно введення тимчасових обмежень на відвідування лісових масивів, обов'язкового дотримання протипожежних заходів під час перебування в рекреаційних зонах, а також при проведенні польових робіт.

За даними Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства у 2022 році кількість випадків загибелі лісових насаджень в області становила 21 (у 2021 р – 30, у 2020 р – 129, у 2019р. – 26, у 2018 – 25, у 2017р. – 93 випадки). Площа лісу, пройдена пожежами склала 8,51 га (у 2021 р – 14,3 га, у 2020 р – 113 га, у 2019р. – 21,1га, у 2018р. – 4,46га у 2017р. – 170,18га), заподіяні ними побічні збитки склали – 70,38 тис. грн. (у 2021 р – 118,6, га у 2020 р – 1015,82 га, у 2019 р – 785,54 га, у 2018 р. – 20,5 тис. грн., у 2017р. основні – 1374,9 тис. грн., в тому числі побічні – 965,7 тис. грн.). У Полтавському районі відбулося 17 пожеж на площі 7,76 га, у Кременчуцькому районі – 3 на 0,53 га, у Миргородському – 1 на площі 0,22 га.

У 2022 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі – Фонд) витрачено 1781,330 тис. грн на заходи щодо попередження пожеж, а саме: придбання протипожежних плугів та ранцевих лісових вогнегасників (ДП «Полтавське лісове господарство» та ДП «Гадяцьке лісове господарство»); придбання пожежного модуля для гасіння лісових пожеж (ДП «Миргородське лісове господарство»); придбання ранцевих вогнегасників (ДП «Кременчуцьке лісове господарство»).

Контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів полягає у забезпеченні додержання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами вимог лісового законодавства.

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Науковці інформують про наступні види рослин, занесені до Червоної книги України і які відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ Полтавської області протягом останніх років:

- пальчатокорінник м'ясо-червоний;
- зозулинець болотний;
- косарики тонкі;
- рябчик малий;
- брандушка різнокольорова;
- шафран сітчастий;
- сальвінія плаваюча;
- альдрованда пухирчата;

- рябчик руський;
- тюльпан дібровний;
- коручка морозниковидна;
- коручка болотна;
- сон чорніючий;
- астрагал шерстистоквітковий;
- баранець звичайний;
- жировик Лезеля;
- півники борові;
- ковила волосиста;
- ковила пілчаста;
- ковила Лессінга.

Майже всі види та угруповання зберігаються й охороняються на території об'єктів природно-заповідного фонду.

Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, що зустрічаються на території області 66 од., рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України – 26 одиниць.

Табл.5.8. Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Регіон	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
1	2	3	4	5
Полтавська обл.	66	26	1 (12)	–

Примітка.

За даними досліджень кандидата біологічних наук Смоляр Н.О.

Ті місцезнаходження та місця перебування, які не охороняються, доцільно заповідувати.

До того ж, генофонд рідкісних рослин із деяких місцезнаходжень Полтавської області зберігається у культурі ряду об'єктів: агробіостанції Полтавського педагогічного університету (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва), Полтавського обласного еколого-просвітницького центру учнівської молоді.

5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

Зелена книга України є офіційним державним документом, в якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних рослин, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні.

У результаті комплексного флористичного та геоботанічного дослідження території Національного природного парку «Пирятинський» у рослинному покриві виявлено 12 формацій та 33 асоціації, що підлягають охороні та занесені до Зеленої книги України. Ці фітоценози репрезентують степову та вищу водну рослинність.

На території НПП «Пирятинський» степи збереглися локально на високих правих берегах р. Удай та її притоках, схилах балок, курганах. Проте ці екосистеми служать резерватом багатьох рідкісних степових видів, характеризуються значним видовим, флористичним та ценотичним багатством. Серед виявлених угруповань 3 формації та 10 асоціацій внесені до державного синфітозологічного кадастру: *Stipetacapillatae* (6 асоціацій), *Stipetaborysthenicae* (1), *Stipetumpennatae* (3).

Вища водна рослинність НПП «Пирятинський» широко представлена в річковій мережі Удаю. Низка її фітоценозів підлягає охороні. До Зеленої книги України включені формації *Nupharetalutae* (2 асоціації), *Sparganietaminimi* (2), *Ceratophylletasubmerse* (5), *Nymphaeetaalbae* (2), *Nymphaeetacandidae* (3), *Utricularietaminoris* (2), *Potamogetonetaobtusifolii*, *Salvinietanatantis* (5), *Sagittarietasagittifoliae* (1).

На території *Національного природного парку Нижньосульський* виявлено 9 зелено-книжних формацій, в тому числі:

- угруповання формації глечиків жовтих (*Nupharetalutae*) –трапляються рідко в північній частині ділянками невеликої площі (між с. Тарасівка і с. Старий Коврай (правий берег р. Сули), с. Старий Мохнач, урочище Драчки (заказник «Сулинський»), острів Липняги (заказник «Сулинський»), с. Горошино русло «Бориса», с. Мирони);
- угруповання формації латаття білого (*Nymphaeeta albae*) – трапляються невеликими ділянками в північній частині водосховища (острів Високий, між островом Чубарове і островом Куличинний-1, с. Горошино р. Борець, затока в бік с. Горошине);
- угруповання формації сальвінії плаваючої (*Salvinieta natantis*) – фрагментарно трапляється на всій акваторії парку (між островом Чубарове і островом Високий, урочище Березове (стариці), між с. Тарасівка і с. Старий Калкаїв (правий берег р. Сули), між с. Старий Калкаїв і с. Гаївка, с. Старий Мохнач, урочище Драчки і острів Липняги кв.13 (заказник «Сулинський»), за урочищем Драчки (острів на р. Сула), за с. Мирони), острів Жовніно;
- угруповання формації куширу донського (*Ceratophylleta tanaitici*) – трапляється дуже рідко (Сулинська затока біля с. Велика Бурімка);
- угруповання формації куширу напівзануреного (*Ceratophylleta submersi*) – трапляється дуже рідко (Сулинська затока біля с. Велика Бурімка);
- угруповання формації ковили волосистої (*Stipetum capillatae*) – фрагментарно на степових схилах (ентомологічного заказника «Тарасенківський», с. Лящівка «Городище Бурти», с. Лящівка «Бородачевий степ», околиці с. Велика Бурімка (Собачий хутір);
- угруповання ковили Лесінга (*Stipeta lessingiana*) – фрагментарно на степових схилах (ентомологічного заказника «Тарасенківський», с.Лящівка «Городище Бурти», с. Лящівка «Бородачевий степ», с. Велика Бурімка).

НПП
«Нижняосульський»,
латаття біле поблизу
урочища Чубарове
фото працівниці НПП
«Нижняосульський»
Галушки Ю. М.

Прим.: Розділ 5.2.4. підготовлений за матеріалами, які надані Національними природними парками «Нижняосульський» та «Пирятинський».

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової адміністрації у 2022 році в області створено нових зелених насаджень майже вдвічі менше ніж попереднього року, а саме: 24,0 га (у 2021 р – 52,0 га у 2020 р – 65,0 га, у 2019р. – 71,0га, у 2018р. – 66,2га, у 2017р. – 1,8га). Площа, на якій проведено догляд за зеленими насадженнями залишилася на рівні попереднього року – 10897,0 га, (у 2021 р – 10897,0 га, 2020 р – 10897,0 га, 2019р. – 10897,0га, 2018р. – 10543,0га, 2017р. – 10495,0га).

Табл.5.9. Озеленення населених пунктів, га

Заходи	2010	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Створено нових зелених насаджень, га	72,5	188,1	23,3	10,8	1,8	66,2	71,0	65,0	52,0	24,0
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	765,0	31,6	38,0	6,6	–	–	–	–	–	
Проведено догляд за насадженнями, га	3450	10427,0	10488,4	10495,0	10495,0	10543,0	10897,0	10897,0	10897,0	10897,0

У зв'язку з поширенням випадків коронавірусної хвороби COVID-19 Кабінет Міністрів України на засіданні 25 березня 2020 року запровадив режим надзвичайної ситуації в Україні з подовження карантинних обмежень, під час яких заборонено проведення усіх масових заходів, у яких бере участь понад 10 осіб.

Враховуючи зазначене, Мінрегіон запропонував місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування провести Всеукраїнську

акцію з благоустрою «За чисте довкілля» та День благоустрою територій населених пунктів власними силами комунальних підприємств, дотримуючись карантинних обмежень.

Заходи щодо поліпшення санітарно-епідеміологічної ситуації і покращання санітарного стану регіону у звітному році відбулися. В містах і населених пунктах області було висаджено 25,2 тис. дерев та 16,2 тис. кущів (у 2021 р – 25,2 тис. дерев та 16,2 тис. кущів, у 2020 р – 4,5 тис. дерев та 2,3 тис. кущів; у 2019р. – 17,6 тис. дерев та 9,8 тис. кущів, у 2018р. – 66,9 тис. дерев та 21,9 тис. кущів; у 2017р. – 17,9 тис. дерев та 9,8 тис. кущів), упорядковано 0,6 га газонів і квітників (у 2021 р – 0,6 га, у 2020 р – 19,0 га, у 2019р. – 30,6 га, у 2018р. – 47,1 га, у 2017р. – 21,00 га), ліквідовано 850 стихійних сміттєзвалища (у 2021 р – 998, у 2020 р – 704, у 2019р. – 704, у 2018р. – 736, у 2017р. – 715).

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах адміністративно-територіальної одиниці

Спостереження за фітосанітарною ситуацією (здебільшого наукові дослідження) в області здійснюють фахівці Полтавської державної аграрної академії та Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка.

Найбільше дослідженнями охоплені проблеми поширення, біології, екологічної пластичності амброзії полинолистої та розробці шляхів боротьби із нею.

Встановлено, що агресивність та масовість цього адвента викликана такими особливостями: висока насіннева продуктивність (80-100 тис. насінин з однієї рослини); насіння швидко дозріває (насіння молочної та воскової стиглості здатне дозрівати); до 40 років насіння не втрачає життєздатності в ґрунті, що обумовлює утворення значного за обсягом банку насіння; потужна коренева система (до 4м), що обумовлює конкурентні переваги за основні умови існування; на утворення 1 т сухої речовини із ґрунту виноситься 15,5 кг азоту, 1,5 кг фосфору, 800-1000 кг води; добре витримує (до 2 тижнів) підйом води, формуючи додаткові коріння; висока регенеративна здатність, що робить скошування – неефективним методом; при скошуванні до трьох разів дає нові паростки, які утворюють суцвіття і формують життєве насіння; має високу пластичність до екологічних факторів.

Найпоширенішими адвентивними рослинами в Полтавському регіоні є: амброзія полинолиста, чорнощир нетреболистий, галінсога дрібноквіткова, плоскуха звичайна, злинка канадська, стенактис однорічний, енотера дворічна, портулак городній, ваточник сірійський, на водоймах – водяний різак алоєвидний.

В останні роки науковий інтерес щодо поширення, життєвості і поведінки в угрупованнях складають такі адвентивні види рослин як ваточник сірійський, стенактис однорічний та інші.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Фауністичний список Полтавської області представлений: 66 видами ссавців; 307 видами птахів, 150 видів з яких постійно гніздяться; 10 видами земноводних та 11 видами плазунів; 38 видами риб та великим різновидом комах. Серед загальної кількості видів найвразливішими є степові зооценози, з них більше половини потребують особливої охорони.

Щодо мисливських тварин – у 2022 році збільшення щодо кількості основних видів спостерігалося у: оленів благородних – на 20%; лані – 28%. Зменшилася чисельність фазанів звичайних – на 25%; борсуків – на 38%; лисиць – на 10%.

Чисельність інших види мисливських тварин залишалася (приблизно) на рівні попередніх років.

Основні проблемні питання у сфері охорони використання та відтворення тваринного світу:

- створення відтворювальних ділянок для рідкісних тварин та тих, які мають мисливське значення;
- браконьєрство на суходолі та на воді.

Облік качок,
фото Полтавського
обласного
управління
лісового та
мисливського
господарства

Щорічно, за ініціативи Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства, користувачами мисливських угідь здійснюються заходи по збільшенню популяцій видів мисливських тварин в мисливських угіддях Полтавщини.

Також постійно проводиться розселення пернатої дичини з попереднім влаштуванням місць гніздування, розміщуються майданчики і навіси для підгодівлі птахів, виготовляються штучні гнізда. Традиційно, до заходів залучається молодь та учні навчальних закладів.

5.3.2. Стан і ведення мисливського господарства

За даними Слобожанського лісового офісу у 2022 році площа мисливських угідь Полтавської області складала 2011,9 тис. га, або близько 70% площі області (у 2021 р. – 2054,1 тис. га, у 2020 р – 2074,97 тис. га, у 2019 р. – 2086,64 тис. га, у 2018 р. – 2010,62 тис. га, у 2017 р. – 2092,0 тис. га).

За державними підприємствами Держлісагентства України (Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства) у 2022 році було закріплено 92,08 тис. га, або 4,6 % угідь; за Українським товариством мисливців та рибалок – 1055,62 тис. га або 52,5%; за громадськими організаціями – 225,2 тис. га або 11,2 %; інші приватні підприємства та товариства – 639,0 тис. га або 32 відсотка.

Табл.5.10. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Види мисливських тварин	2005	2010	2011	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Копитні	8430	10100	9800	10089	10265	9396	9153	8587	9315	9946	10583	11148
Хутрові	128546	125300	112300	97095	95319	93437	94002	92835	94182	91998	90593	86602
Пернаті	438958	581000	612900	281303	253689	192010	248791	239852	234123	243019	247140	537380

Ліміт використання диких парнокопитних та хутрових звірів на сезон полювання 2022/2023 не був затверджений у зв'язку з воєнним станом.

Табл.5.11. Добування основних видів мисливських тварин

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування, гол.	Видано ліцензій, шт.	Добуто, гол.	Не використано ліцензій, шт.	Причини невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2015	Олень благородний	9	6	4	–	Несприятливі погодні умови
	Олень плямистий	19	16	18	1	
	Козуля	616	605	517	43	
	Кабан	744	747	813	78	
	Лось	19	16	17	1	
	Муфлон	7	1	–	1	
2016	Куниця	10	10	28	4	Несприятливі погодні умови
	Олень благородний	8	5	5	3	
	Олень плямистий	19	19	17	2	
	Козуля	658	648	546	102	
	Кабан	566	560	492	68	
	Лось	14	14	8	6	
	Муфлон	7	2	–	5	
Лань	2	2	–	2		

1	2	3	4	5	6	7
	Куниця	16	13	10	3	
2017	Олень благородний	10	10	4	6	Несприятливі погодні умови
	Олень плямистий	20	20	19	1	
	Козуля	765	680	594	86	
	Кабан	468	354	296	58	
	Лось	7	7	7	0	–
	Муфлон	1	0	0	0	–
	Лань	1	1	1	0	–
	Куниця	12	8	8	0	–
2018	Олень благородний	10	5	3	2	Несприятливі погодні умови
	Олень плямистий	25	25	15	10	
	Козуля	740	698	601	97	
	Кабан	241	209	165	44	
	Лось	0	0	0	0	–
	Муфлон	0	0	0	0	–
	Лань	3	3	1	2	–
	Куниця лісова	15	13	10	3	–
2019	Олень благородний	12	6	1	6	Несприятливі погодні умови та африканська чума свиней
	Олень плямистий	21	16	13	5	
	Козуля	741	723	632	65	
	Кабан	205	187	84	18	
	Лось	0	0	0	0	–
	Муфлон	0	0	0	0	–
	Лань	5	5	3	0	–
	Куниця лісова	22	12	3	9	–
2020	Олень благородний	20	7	2	18	Несприятливі погодні та умови та африканська чума свиней
	Олень плямистий	19	19	16	5	
	Козуля	833	741	690	157	
	Кабан	288	256	153	50	
	Лось	0	0	0	0	–
	Муфлон	0	0	0	0	–
	Лань	4	2	4	2	–
	Куниця лісова	9	5	10	4	–
2021	Олень благородний	20	7	2	18	Несприятливі погодні та умови та африканська чума свиней
	Олень плямистий	19	19	16	5	
	Козуля	833	741	690	157	
	Кабан	288	256	153	50	
	Лось	0	0	0	0	
	Муфлон	0	0	0	0	
	Лань	4	2	4	2	
	Куниця	9	5	10	4	
2022	Олень благородний					Воєнний стан
	Олень плямистий					
	Козуля					
	Кабан					
	Лось					
	Муфлон					
	Лань					
Куниця						

За даними Головного управління Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2022 році в області зареєстровано 5 (у 2021 р – 20, у 2020 р – 31, у 2019р. – 19; у 2018р. – 39; у 2017р. – 15) неблагополучних пунктів по сказу, де захворіло і загинуло 5 (2021 р – 21, 2019р. – 20; 2018р. – 43; 2017р. – 18) тварин. З них на дику фауну припадає 2 випадки: 2 лисиці (40 % відповідно).

У зв'язку з виконанням всіх основних заходів по ліквідації осередку захворювання на трихінельоз лисиць, протягом трьох років не було виявлено жодного випадку трихінельозу та протитрихінельозних антитіл в сироватках крові тварин при моніторингових дослідженнях методом ІФА, дотриманням вимог

чинної «Інструкції з діагностики, профілактики та ліквідації трихінельозу тварин», затвердженої наказом Міністерства аграрної політики України від 03.08.2007 № 79, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2007 року за № 951/14218 дало змогу скасувати карантин по трихінельозу тварин на території мисливських угідь ТОВ МРГ «Котелевське» Полтавського району.

Основними напрямками *вирішення проблеми сказу* серед диких тварин в області залишаються:

- в мисливських угіддях постійно проводити таксацію лисиці червоної, підтримуючи щільність в межах 0,5 голів на 1 тис. га мисливських угідь. У випадку перевищення щільності лисиці червоної проводити її санітарний відстріл;
- продовжувати обов'язкову імунізацію (двічі на рік) диких м'ясоїдних тварин проти сказу на території мисливських угідь, шляхом розкладання вакцинних приманок.

Першочерговими та основними завданнями по *недопущенню поширення африканської чуми свиней (АЧС)* на території області є:

- перед початком та під час полювання забезпечити проведення діагностичного відстрілу диких кабанів з метою моніторингу на наявність збудника АЧС в організмі тварин;
- підтримувати нормативну щільність диких кабанів в межах 4 голів на 1000 га мисливських угідь;
- створювати майданчики для підгодівлі диких кабанів в мисливських угіддях, щоб уникнути неконтрольованої міграції їх по території області;
- на території мисливських угідь, що потрапили в зони захисту та нагляду щодо АЧС, проводити депопуляцію диких кабанів.

З метою *профілактики* та забезпечення сталої епізоотичної ситуації по *трихінельозу тварин* необхідно:

- постійно проводити моніторингові дослідження лисиці червоної на захворювання;
- піддавати обов'язковому дослідженню кожного впольованого дикого кабана на трихінельоз;
- проводити санітарно – освітню роботу серед мисливців про небезпеку захворювання на трихінельоз, які харчуються м'ясом і яке пройшло недостатню термічну обробку.

5.3.3 Стан і ведення рибного господарства

За інформацією Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль) основним видом рибогосподарського використання Кременчуцького і Кам'янського водосховищ за весь період їх існування було промислове рибальство.

Стан водних біоресурсів Кременчуцького водосховища.

У звітному 2022 році в межах Полтавської області промисловий вилов риби здійснювали 9 користувачів. Загальний вилов риби складав:

- 2018 рік – 474,509т (квота 546,217т);

- 2019 рік – 561,188т (квота 482,385т);
- 2020 рік – 756,278т (квота 370,030т);
- 2021 рік – 1055,001 т (квота 523,009 т);
- 2022 рік – 1541,191 т.(квота 476,212 т).

Стан водних біоресурсів Кам'янського водосховища.

Промисел водних біоресурсів на Кам'янському водосховищі в адміністративних межах Полтавської області здійснювали 10 користувачів. Обсяги вилову риби:

- 2018 рік – 1304 т;
- 2019 рік – 705,933 т;
- 2020 рік – 540,366 т;
- 2021 рік – 630,784 т;
- 2022 рік – 594,012 т.

5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Загальна чисельність видів фауни, яка зустрічається на території Полтавської області складає 397 одиниць, що становить 70,6% до загальної чисельності видів України.

До Червоної книги України занесені 69 видів тварин регіону; у додатках Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція, СМС) ще 113 видів.

У 2022 році роботи з охорони та відтворення тварин, які занесені до Червоної книги України та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів не проводилися у зв'язку з відсутністю фінансування.

Табл.5.12. Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Назва	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека						
		2010	2015	2017	2018	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Полтавська область	397	156	156	156	156	156	156	156

Примітка:

* – Вишукувальні роботи стосовно визначення кількості видів фауни, яким загрожує небезпека у 2022 році не проводилися в зв'язку з відсутністю фінансування.

За даними науковців, з 69 видів наземних хребетних Полтавщини, які занесені до Червоної книги України, на територіях та об'єктах ПЗФ відтворені такі червонокнижні види тварин: бобр звичайний, деркач, гадюка степова, орлан-білохвіст, кулик-сорока, журавель сірий. Ще 156 видів зникли, або їх чисельність знаходиться у загрозовому стані.

5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

Бездумне використання будь-яких ресурсів призводить до їх зникнення. Не виняток і водні біоресурси.

Охорона водних біоресурсів та основні шляхи її забезпечення визначаються відповідно до Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», законів України «Про тваринний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища» та інших нормативно-правових актів.

Контроль за дотриманням Правил рибальства на території Полтавської області здійснює Управління Держрибагентства у Полтавській області області (Полтавський рибоохоронний патруль). Також, окрім працівників рибоохорони, контроль вправі здійснювати в межах своїх повноважень посадові особи Держекоінспекції, працівники поліції та можуть залучатися громадські інспектори рибоохорони та охорони довкілля. Заходи з охорони водних біоресурсів у межах своїх повноважень здійснюють і місцеві державні адміністрації.

Табл.5.13. Динаміка вилову риби

Рік	Водний об'єкт	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2018	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	1137,00	2307,293
	Кременчуцьке водосховище	546,217	474,509
2019	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	1153,613	705,933
	Кременчуцьке водосховище	482,385	561,188
2020	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	319,261	540,366
	Кременчуцьке водосховище	370,03	756,278
2021	Кам'янське водосховище	306,970	630,784
	Кременчуцьке водосховище	523,009	1055,001
2022	Кам'янське водосховище	255,622	594,012
	Кременчуцьке водосховище	476,212	1541,191

Основними проблемами збереження водних біоресурсів на Кременчуцькому та Кам'янському водосховищах є:

- зменшення обсягів зариблення водосховища за рахунок як користувачів, які здійснюють промисловий вилов на водосховищі, так і за державний кошти;
- можливість вторинного забруднення водосховища марганцем в літній період через аномально високу температуру повітря і відсутність пропуску води через греблю Кременчуцької ГЕС. Вміст марганцю внаслідок забруднення води через його десорбцію перевищує допустиму норму у воді у 15 – 20 разів. Зазначене приводить до масової загибелі риби, яка мешкає в природних шарах і всіх кормових організмів в зоні забруднення. Пропуск води

в ранні часи через греблю Кременчуцької ГЕС у спекотний період усуває процес забруднення;

- рибопродуктивність рибогосподарських об'єктів наданих в оренду залишається низькою на рівні 150-200 кг/га. Вирощування риби в режимі СТРГ в області здійснюють 6 орендарів, інші водні об'єкти, які надані в оренду для риборозведення здійснюють свою діяльність в режимі аквакультури;

- прийняття Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19), фактично унеможливають здійснення контролю за використанням водних біоресурсів, вирощуванням риби в спеціальних товарних господарствах, які на сьогодні працюють неефективно.

Табл.5.14. Обсяги вселення водних біоресурсів у 2022 році

Водний об'єкт	Вид біоресурсів, млн. екз.	
	Товстолоб дволітка	Білий товстолобик дволітка
Кам'янське водосховище		0,010337
Кременчуцьке водосховище	0,013078	

За інформацією Управління державного агентства меліорації та рибного господарства у Полтавській області

5.3.6. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах області

Чужорідні види тварин включаються в аборигенні угруповання і часто негативно впливають на екосистеми, виступаючи конкурентами аборигенних видів та змінюючи структуру біогеоценозів. Їх поява (активна у кінці ХХ століття) має глобальні екологічні, економічні, а інколи й соціальні наслідки.

З основних видів мисливських тварин Полтавщини можна віднести до чужорідних (інвазивних) – єнотоподібного собаку (Далекий Схід) та ондатру (Північна Америка). Обидва види досить чисельні на території області і добре пристосувалися до існування в місцевих умовах. Але протягом останніх років кількість зазначених тварин поступово зменшується.

Табл.5.15. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів).

Види мисливських тварин	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ондатра	16825	15592	14850	11616	10821	8311	8298	7320	7312	7620	6595	6097	5758

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Снотоподібний собака	1269	1066	1107	1289	1234	1202	1193	1210	1157	1193	1124	1119	1099

В останні роки загострилась увага науковців до вивчення цих видів, активізувалась увага до комплексних наукових досліджень в галузі біологічних інвазій. У цьому аспекті актуальними є розробки заходів щодо попередження їх проникнення, пом'якшення наслідків негативного впливу на природні види, а також моніторингу. Спеціальних спостережень на території області за станом популяцій таких видів не здійснюється.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Станом на 01.01.2023 природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 396 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142853,3175 га, що складає 4,968 % від загальної площі області.

З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 366, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 161 – заказники (55 ландшафтних, 3 лісових, 38 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних та 52 гідрологічних), 138 – пам'ятки природи (13 комплексних, 111 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Табл.5.16. Структура та динаміка природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2023 року

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2022		На 01.01.2023	
	Кількість, шт	Площа, га	Кількість, шт	Площа, га
1	2	3	4	5
Природні заповідники				
Біосферні заповідники				
Національні природні парки	2	22792,62* (9120,32)	2	22792,62* (9120,32)
Регіональні ландшафтні парки	5	52753,25**! (44296,33)	5	52753,25**! (44296,33)
Заказники загальнодержавного значення	20	41226,9	20	41226,9
Заказники місцевого значення	159	38492,3048	161	38846,2209
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	145,00	1	145,00
Пам'ятки природи місцевого значення	137	1739,0249	138	1751,8701
Заповідні урочища	48	7116,2	48	7116,2
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	18,00** (3)	1	18,00** (3)

1	2	3	4	5
Природні заповідники				
Біосферні заповідники				
Ботанічні сади місцевого значення				
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	20,9	2	20,9
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,6365	1	7,6365
Зоологічні парки загальнодержавного значення				
Зоологічні парки місцевого значення				
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	4	442,5	4	442,5
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	13	179,64	13	179,64
РАЗОМ	393	165237,1762	396	165603,9375
В тому числі: загальнодержавного значення	30	64645,92	30	64645,92
Місцевого значення	363	100591,2562	366	100958,0175
Фактична площа ПЗФ ****	393	142486,5562	396	142853,3175
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці	x	4,955	x	4,968

Примітки:

* - з врахуванням площ ландшафтного заказника «Дейманівський» (622,7 га), гідрологічного заказника «Куквинський» (300 га), парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Березоворудський» (45 га) загальнодержавного значення та загальнозоологічного заказника «Леляківський» (746 га), гідрологічних заказників «Харківський» (540,2 га), «Гурбинський» (400 га), «Сасинівський» (150 га), «Березоворудський» (150 га), «Давидівський» (120 га), ботанічної пам'ятки природи «Лісопарк «Острів Масальський» (47 га), заповідного урочища «Куквин» (321,2 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Пирятинський», а також з врахуванням площ частини ландшафтного заказника «Сулинський» (5361,1 га), гідрологічних заказників «Великоселецький» (1000 га), «Плехівський» (500 га), «Солоне» (369,1 га), «Рогозів куток» (1600 га) загальнодержавного значення та ландшафтного заказника «Онішківський» (655 га), ентомологічного заказника «Тарасенківський» (3 га), гідрологічного заказника «Чутівський» (742 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Нижньосульський»;

** - з врахуванням площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Білецькі плавні» (2980 га), який увійшов до складу РЛП «Кременчуцькі плавні» (загальна площа 5080 га), та площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Лучківський» (1620 га), який увійшов до складу РЛП «Нижньоворсклянський» (загальна площа 23200 га) без ліквідації статусу та категорії, встановленого заповідного режиму, а також з врахуванням площ ландшафтних заказників «Пісоцько-Конькове» (частини – 100,8 га), «Весело-Мирське» (частини – 57,0 га) і «Рашівський» (460,9 га), ботанічних заказників «Великий ліс» (182 га), «Терновий куш» (563,7 га), «Саранчина долина» (275,6 га), «Гадяцький бір» (403 га), «Дубина» (103 га), «Зозулинцеві Луки» (44,5 га) і «Книшівська гора» (159 га), гідрологічного заказника «Болото Моховате» (34,1 га), ботанічних пам'яток природи «Дуб черешчатий» (0,02 га), «Урочище «Галочка» (115 га) і «Краснолуцький гай» (75 га), заповідних урочищ «Гадяцький бір» (48 га), «Масюкове» (180 га), «Гадяцький бір» (25 га), «Гнилуша» (105 га), «Гадяцький бір» (42 га), «Лагузин яр» (111 га), «Сосновий гай» (46 га), «Безвіднянське» (663 га), «Гай-Займи» (114 га), «Терновий куш» (303,2 га), «Голотовщина» (108 га) і «Діброва-Кобрієве» (144,5 га), які увійшли до складу РЛП «Гадяцький»;

*** - з врахуванням площ ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Дубовий гай» (1 га) та частини заповідного урочища «Заяр'є» (14 га), які увійшли до складу Хорольського ботанічного саду;

**** - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

! – за уточненими даними у проекті створення РЛП «Гадяцький» проектантими помилково не було враховано територію заповідного урочища «Терновий куш» площею 303,2 га.

На збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, всього з екологічного бюджету області у 2021 році витрачено 15192,331 тис. грн (у попередніх роках: 2020 рік – 1007,1 тис. грн, 2019 рік – 1045,125 тис. грн; 2018 рік – 1081,945 тис. грн). У 2022 році кошти не закладались у зв'язку з воєнним станом.

На підставі результатів багаторічних досліджень біотичного й ландшафтного різноманіття області, які проводили різні дослідники, розроблена Регіональна схема формування екологічної мережі Полтавської області, яка погоджена розпорядженням Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58 «Про погодження регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області» та затверджена рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26 липня 2022 року № 457 „Про затвердження регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області”.

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

На території Полтавської області відсутні водно-болотні угіддя міжнародного значення.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня спадщина

На території Полтавської області відсутні Біосферні резервати та об'єкти Всесвітньої спадщини.

5.4.4. Формування Смарагдової мережі

У світі до Смарагдової мережі входять близько 3500 об'єктів. Статус «Смарагдовий об'єкт» – означає збереження природних екосистем – природних оселищ, важливих для Європи.

Смарагдовий об'єкт «НПП «Пирятинський» № UA0000077 створений на базі території природно-заповідного фонду України, затверджений на 36-му засіданні робочого комітету Бернської Конвенції (Updated List of Officially Adopted Emerald Sites, October, 2016) площею 11991 га; 84% території співпадає з національним природним парком «Пирятинський».

Національний природний парк «Пирятинський» розташований у північно-західній частині Полтавської області у Лубенському районі, в адміністративних межах Давидівської, Сасинівської, Березоворудської, Каплинцівської, Харківецької, Дейманівської, Великокручанської, Грабарівської, Олександрівської сільських рад Лубенського району та Пирятинської міської ради.

Об'єкт належить до Континентального біогеографічного регіону Європи. Тут зберігаються 22 типи оселищ, включених до оновленого дод.1 Резолюції 4 Бернської Конвенції, з них часте трапляння та істотні площі мають 15 типів: С1.32 – плаваючо-водна рослинність евтрофних водойм, С1.33 – вкорінена занурено-водна рослинність евтрофних водойм, С2.33 – мезотрофна рослинність повільно проточних водотоків, С2.34 – евтрофна рослинність повільно проточних водотоків, D5.2 – зарості крупних осок на заболочених землях звичайно без вільно стоячої води, E1.2 – багаторічні трав'янисті кальцифільні угруповання та степи, E2.2 – рівнинні та низькогірні сінокісні луки, E3.4 – мокрі або вологі евтрофні і мезотрофні луки, E5.4 – мокрі або вологі високотравні узлісся і луки, F9.1 – прирічкові чагарники, G1.11 – прирічкові вербові ліси, G1.21 – прирічкові ясенново-вільхові

ліси зі змінним зволоженням, G1.22 – Дубово-в'язово-ясеневі ліси великих річок, G1.7 – Термофільні листопадні ліси, G1.A1 – Ліси з дуба, ясена та граба на багатих (евтрофних/мезотрофних) ґрунтах.

Також зберігаються 9 типів оселищ, включених до дод.1 Оселищної Директиви ЄС: 1340 Суходільні засолені луки; 3150 Природні евтрофні озера з рослинністю союзів Magnopotamion або Hydrocharition; 6240 Субпанонські степові трав'яні угруповання; 6260 Панонські піщано-степові угруповання, 6430 гідрофільні високотравні межові угруповання рівнин та гірських-альпійських поясів, 6410 молінеєві луки на вапнякових, торфових або мулуватих-суглинистих ґрунтах, 6510 низинні сінокісні луки, 91E0 Заплавні ліси з вільхи чорної та ясена або з верб; 91F0 Прирічкові ліси змішаного породного складу, з дубу звичайного, в'яза гладкого, в'яза малого, ясеню, уздовж великих рік.

Заплавний Удай
біля
с. Кейбалівка,
Національний
природний парк
«Пирятинський»,
Полтавська
область
(фото НПП
«Пирятинський»)

Охорону території та заходи природоохоронного менеджменту на території здійснює національний природний парк «Пирятинський». Заходи розглядаються та затверджуються на науково-технічній раді НПП «Пирятинський». Науковим куратором діяльності НПП «Пирятинський» виступає кафедра екології та зоології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Головні цілі природоохоронного менеджменту: зберігати в існуючому стані водні, болотні та лісові типи оселищ з Рез.4 Бернської Конвенції (БК) та дод.1 Оселищної Директиви (ОД), підтримувати їхні істотні екологічні властивості; відновлювати за допомогою спеціально визначених заходів лучні та степові типи оселищ з Рез.4 БК та дод.1 ОД; зберігати в існуючому стані популяції цільових видів, зберігати розміри і якість їхніх природних оселищ, застосовувати відновлюючі заходи до зникаючих популяцій. Для кожного типу «Смарагдових» оселищ вибрані відповідні стратегії управління.

Зонування території ґрунтується на оселищному підході та регіональних соціо-економічних факторах. Передбачені: заповідна зона, вкрита переважно болотними і лісовими оселищами; зона невтручання, де у лісових оселищах для збереження істотних екологічних властивостей господарювання дуже лімітоване;

зона активних заходів збереження, де зберігаються цільові оселища, які потребують спеціальних відновлюючих заходів (сінокосіння, випасання тощо); зона сталого природокористування, де відсутні цільові оселища і господарська діяльність ведеться згідно з лімітами та правилами.

В рамках Пілотного проекту «Підтримка України в апроксимації законодавства ЄС у сфері навколишнього середовища» (Проект APENA), за фінансування Європейського Союзу у 2018 році розроблено План управління Смарагдовим об'єктом «НПП «Пирятинський»», яким визначені план дій, заходи та програми моніторингу. В якості зацікавлених сторін визначені національний природний парк, органи місцевого самоврядування (сільські ради та міська рада) та суб'єкти господарювання на території (підприємство лісгоспу, фермерські господарства та ін.), з якими має бути організована співпраця для виконання плану дій.

З метою дотримання стратегії управління луками в НПП «Пирятинському» проводиться моніторинг інвазійних видів рослин небезпечних для трав'янистих екосистем та застосовуються експериментальні заходи їх контролю. Дослідження проводили протягом літнього періоду 2022 року на території Кейбалівського природоохоронного науково-дослідного відділення НПП «Пирятинський», у 10 полігонах смарагдового об'єкту UA0000077 загальною площею 158,7 га.

Продовжені обліки дерев особливих категорій (старовікові, крупномірні та придатні для кажанів у лісах) на 1 ділянці у природних лісах території НПП, з метою їх збереження природної структури деревостанів у лісах. Проведено картування облікованих старовікових дерев. Протягом 2022 року в рамках заходів з відтворення природних екосистем, а саме: проекту «Могутній світ дубів», організованого БО «БФ Reli can live», висаджування жолудів дуба звичайного в лісових екосистемах тимчасово не проводились у зв'язку з воєнним станом в Україні. На дослідній ділянці вирощено 300 сіяньців ясеня звичайного. Заготовлено 110 кг жолудів дуба черешчатого та 1 кг насіння ясеня звичайного.

Прим.: Розділ підготовлений за матеріалами, які надані Національним природним парком «Пирятинський».

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Полтавщина надзвичайно багата природними та лікувальними ресурсами. Цьому сприяють географічне положення, геологічна будова та гідрогеологічні умови.

На жаль, галузь «Туризм» є однією з найпостраждаліших в світі від спалаху COVID-19, який вплинув як на попит, так і на пропозицію.

З 2020 року одним із завдань, яке виконувалося Полтавською обласною державною адміністрацією – це створення умов для розвитку внутрішнього туризму, його розвитку та набуття нових напрямків, зокрема, втілення нових проєктів таких як #Мандруй Україною. Велика кількість людей почала подорожувати саме в межах України. Основним недоліком під час подорожей – є мало розвинута інфраструктура (проблемні дороги, відсутність спеціальних місць зупинок тощо).

Полтавська обласна державна адміністрація ініціювала створення Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів при облдержадміністрації, яка активно співпрацює з громадськістю, профільними організаціями, вищими навчальними закладами, що готують фахівців за спеціальністю «Туризм» та іншими установами з питань розвитку туристичної галузі Полтавщини. Склад Координаційної ради затверджений наказом Департаменту культури і туризму облдержадміністрації від 11.08.2020 № 97 «Про створення Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів при Полтавській обласній державній адміністрації».

Діяльність сфери туризму у Полтавській області здійснюється відповідно до Програми розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2021-2025 роки, затвердженої рішенням пленарного засідання другої сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 29.12.2020 № 49 (зі змінами).

У звітному році надавалась методична, організаційна, інформаційна підтримка 58 суб'єктам підприємництва туристичної галузі щодо роботи в умовах воєнного стану; проведено 13 навчальних семінарів, тренінгів, воркшопів; організовано 110 екскурсій та майстер-класів для ВПО; підготовлено матеріали для проведення онлайн-нарад: Регіональний науково - практичний семінар «Сучасний музейний простір: проблеми, перспективи, інновації» та «Краща практика диджиталізації (оцифрування) музейних колекцій у Польщі» та супровід Національного науково-дослідного реставраційного центру України у 5 музеях області; проведено тренінг для студентів Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка; підготовлено 438 дозволів на проведення культурно-мистецьких заходів на території області; налагоджено роботу з безкоштовного екскурсійного обслуговування 2 000 ВПО музеями обласного підпорядкування та 52 майстер-класів для ВПО; проведено моніторинг 148 музейних закладів на предмет наявності/відсутності зброї у їх фондах; опрацьовано 5 щомісячних планів роботи концертних організацій («шахматка») та звітів щодо виконання цих планів; проведено роботу щодо визначення потреб у соціальних послугах для дітей та сімей з дітьми та проведення соціально-мистецьких проєктів в умовах воєнного стану.

(Прим. вищезгадана інформація підготовлена за матеріалами Департаменту культури і туризму облвійськадміністрації)

За інформацією Департаменту культури і туризму облвійськадміністрації справжньою перлиною мережі санаторно-оздоровчих закладів Полтавської області є курорти міста Миргород, сел. Нові Санжари, м. Зіньків, сел. Велика Багачка, на які приїжджають відпочити та оздоровитися мешканці з усіх регіонів України та з багатьох країн світу. Крім оздоровчої місії курорти Полтавщини виконують ще й культурно-туристичну. У санаторіях області все більше зростає попит на розваги, екскурсії, екотуризм.

Розвитку санаторно-курортної сфери області сприяло прийняття Закону України «Про оголошення природних територій міста Миргорода Полтавської області курортом державного значення». ПрАТ лікувально-оздоровчих закладів «Миргородкурорт» нині є однією із найпотужніших санаторно-курортних систем в Україні та поширює досвід за межі області.

На території курорту розташований об'єкт природно-заповідного фонду – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело мінеральної води на території парку» площею 2 гектари.

Джерела мінеральних лікувально-оздоровчих вод ефективно використовуються у санаторно-курортних закладах, які розміщуються у Миргородському та Полтавському районах.

Відвідувачі у дендрологічному парку загальнодержавного значення «Криворудський»

Еколого-освітня діяльність в області проводиться на високому рівні.

Впродовж 2022 року фахівцями відділу еколого-освітньої роботи та рекреації НПП «Пирятинський» було організовано та проведено 6 природоохоронних акцій: «Допоможемо перезимувати пташкам», «Збережемо первоцвіти», «День Довкілля», «Всесвітній день прибирання в Україні», «Збережи ялинку», «Пізнай, люби і бережи смарагди рідного краю».

В рамках акції «Пізнай, люби і бережи смарагди рідного краю» проведено 2 семінари для вчителів природничих дисциплін та бібліотекарів на тему «Водно-болотні угіддя Пирятинщини – на користь людям і природі». Організовані тематичні екскурсії для тимчасово переміщених осіб та людей з особливими потребами. Для мешканців Пирятинської міської громади та гостей міста у приміщеннях Пирятинського краєзнавчого музею та Публічної бібліотеки оформлено і представлено 4 фотовиставки: «Дивовижні птахи Пирятинщини», «5 червня – Всесвітній день охорони навколишнього середовища», «Життя триває. Птахи рідного краю», «НПП «Пирятинський» на захисті природи».

В рамках проведення акції «Всесвітній день прибирання в Україні» організовано флешмоб з прибирання благоустрою шкільних майданчиків серед учнівської молоді навчальних закладів Пирятинської міської територіальної громади. Організовано і проведено онлайн-засідання круглого столу на тему: «Вторинна переробка. Проблеми та перспективи» за участю представників місцевого самоврядування, установ ПЗФ України, вчителів, бібліотекарів.

5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

Біорізноманіття є національним багатством країни, збереження та невиснажливе використання якого визнано одним з пріоритетів державної політики в сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони довкілля, невід'ємною умовою поліпшення його стану та екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку.

Збереження біологічного різноманіття передбачає охорону водночас і окремих особин, їхніх груп у межах певної території, й екосистем у цілому разом з їхнім середовищем існування. Зменшення біологічного різноманіття є в значній мірі результатом діяльності людини. Основну загрозу для біологічного різноманіття становлять незаконні забудови та вирубування лісів, браконьєрство, розорювання місць поширення видів, здійснення господарської діяльності на території прибережно-захисних смуг, гірських та степових районів, інтродукція чужорідних видів, кліматичні зміни, забруднення довкілля, неконтрольований видобуток природних багатств.

Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової (державної) адміністрації взято участь у розробці проектів створення нових територій природно-заповідного фонду області. 21.10.2022 р. на пленарному засіданні 18 позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради оголошено ландшафтні заказники місцевого значення „Тухівський” – площею 257,6917 га, „Балка Гараганка” – площею 96,2244 га та ботанічну пам'ятку природи місцевого значення „Вікторійський парк” - площею 12,8452 га. Матеріали створення ландшафтних заказників „Нелюбівський” – площею 138,00 га, „Федорівський” – площею 19,1894 га, „Ковалівський” – площею 72,7409 га та ботанічного заказника місцевого значення „Гришків ліс” – площею 42,8883 га подано в Полтавську обласну раду Полтавською обласною військовою (державною) адміністрацією для розгляду та оголошення нових територій об'єктами природно-заповідного фонду на пленарному засіданні сесії обласної ради восьмого скликання.

6.ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земельних ресурсів

Земля є основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. З усіх земель пріоритетність в охороні та використанні мають землі сільськогосподарського призначення, які, на жаль, найбільше піддаються антропогенному впливу.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 №3 77 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем)» визнано таким, що з 01 січня 2016 року втратив чинність. Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік. Відповідно до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 30.12.2015 року № 337 затверджено форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцію щодо їх заповнення, які формуються шляхом узагальнення відомостей за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Станом на 01.01.2023 відомості за 2016 – 2022 роки з Державного земельного кадастру про землі та земельні ділянки в межах Полтавської області не узагальнювалися у відповідності до вищевказаного наказу за допомогою згаданого програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (2015 рік) із загальної площі Полтавської області 2875,068 тис. га, сільськогосподарські землі складали 2223,198 тис.га – 77,3%, сільськогосподарські угіддя 2165,381 тис. га, або 75,31%, з них орні землі становили 1774,686 тис. га, або 61,7% від усієї території (82% сільськогосподарських угідь). Орні землі представлені, в основному, родючими чорноземами та їх різновидами.

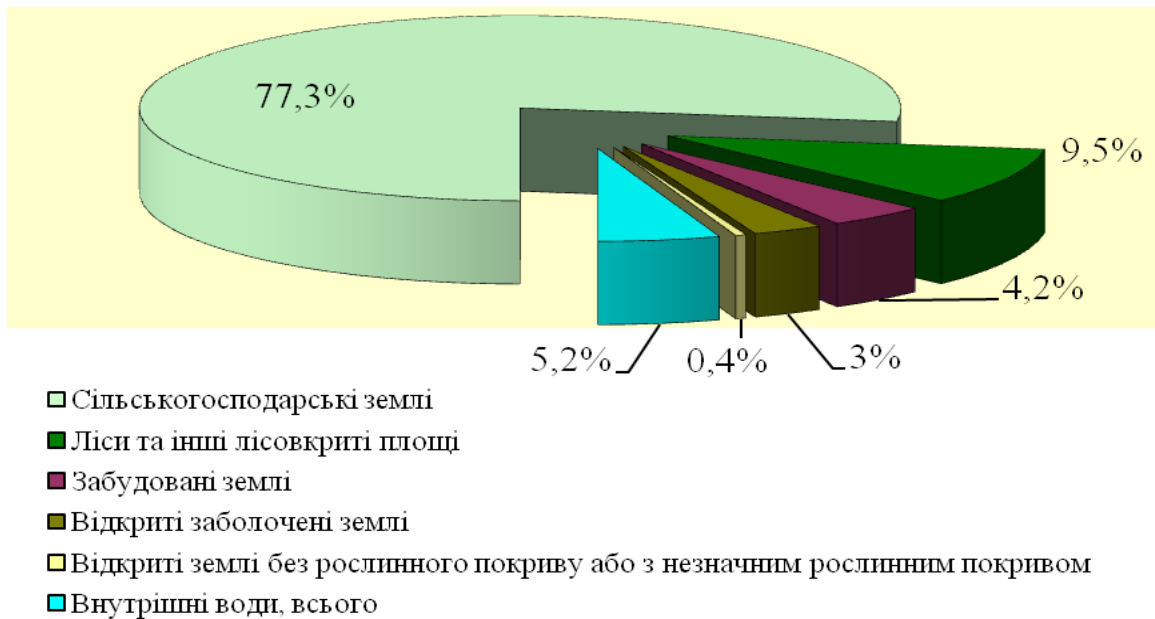
Значних змін у структурі та стані використання земель, в порівнянні з попередніми роками, не відбувалося.

Табл.6.1. Динаміка структури земельного фонду області

Основні види земель та угідь	2001 рік		2005 рік		2010 рік		2013 рік		2014 рік		2015 рік*	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Загальна територія	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100
у тому числі:												
1. Сільськогосподарські угіддя	2185,7	76,0	2180,4	75,8	2169,9	75,5	2166,9	75,4	2165,8	75,3	2165,4	75,3
з них:												
рільля	1763,4	61,3	1760,2	61,2	1768,2	61,5	1772,2	61,64	1773,4	61,7	1774,7	61,7
перелоги	43	1,5	43,9	1,5	8,6	0,3	2,9	0,1	2,5	0,1	2,5	0,1
багаторічні насадження	30	1,0	29,7	1,0	29,1	1,0	29,0	1,0	28,9	1,6	28,7	1,0
сіножаті і пасовища	349,3	12,1	346,6	12,1	364,1	12,7	362,9	12,6	361,01	12,6	359,5	12,5
2. Ліси і інші лісовкриті площі	271,8	9,5	275,8	9,6	282,5	9,8	284,5	9,9	285,7	9,9	286,03	9,95
з них вкриті лісовою рослинністю	236,4	8,2	252,1	8,8	255,1	8,9	256,2	8,9	256,6	8,9	255,4	8,9
3. Забудовані землі	106,5	3,7	113,5	3,9	117,7	4,1	119,1	4,2	119,2	4,1	119,4	4,2
4. Відкриті заболочені землі	85,9	3,0	85,9	3,0	85,4	3,0	85,4	3,0	85,3	3,0	85,1	3,0
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	19,3	0,7	13,0	0,5	12,7	0,4	12,7	0,4	12,7	0,4	12,9	0,45
6. Інші землі	57,4	2,0	58,1	2,0	58,5	2,0	57,9	2,0	57,87	2,0	57,82	2,01
Усього земель (суша)	2726,6	94,8	2726,8	94,8	2726,7	94,8	2726,6	94,8	2726,6	94,8	2726,6	94,8
Території, що покриті поверхневими водами	148,4	5,2	148,3	5,2	148,4	5,2	148,5	5,2	148,5	5,2	148,4	5,2

* – останні дані Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області

Рис.6.1. Структура земельного фонду Полтавської області

На базі Полтавського державного аграрного університету за сприяння Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації утворено «Центр Індустрія 4.0» та підписано меморандум про співпрацю. Це надало можливість залучати науковців, розробників та фахових спеціалістів до вирішення складних технічних завдань та проведення моніторингу використання природних ресурсів.

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облвійськкадастрації, до Державного земельного кадастру внесено 2,1 млн га всіх земель Полтавщини та 1,8 млн га або 82% земель сільськогосподарського призначення (по Україні 76%).

У 2021 році Полтавською обласною радою затверджена Програма ефективного використання земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років.

Виконання заходів зазначеної програми сприятиме збільшенню надходжень до місцевих бюджетів від орендної плати за земельні ділянки та водні об'єкти орієнтовним обсягом до 27,0 млн грн.

На території Полтавської області рахується 285,9 тис. га земель лісгосподарського призначення. Потребує інвентаризації 135,7 тис. га.

За кошти державного бюджету проведено інвентаризацію земель лісового фонду державної власності на площі 20,3 тис. га. За кошти обласного бюджету проінвентаризовано 7,9 тис. га.

6.1.2. Стан ґрунтів

На Полтавщині переважають сільськогосподарські землі, що знаходяться під ріллею, тобто використовуються для посіву та вирощування сільськогосподарських культур. За даними Головного управління Держгеокадастру в Полтавській області, доля таких земель від загальної кількості сільськогосподарських угідь – близько 62% в цілому по області. Це свідчить про значний агроресурсний потенціал області. Незначний відсоток земель припадає на багаторічні насадження – 1,0%,

тобто на землі під виноградниками, садами та іншими багаторічними рослинами. Сіножаті та пасовища займають приблизно 12% земель в області.

Поля
Полтавщини

До складу сільськогосподарських земель входять не лише сільськогосподарські угіддя, але і землі, які не використовуються для посіву та вирощування культур. До таких земель належать землі під господарськими будівлями та дворами; землі під шляхами та прогонами; землі, що перебувають у стадії меліоративного будівництва та відновлення родючості; землі тимчасової консервації; забруднені сільськогосподарські угіддя, що не використовуються для сільськогосподарського виробництва. Ці землі в області становлять трохи більше 2 відсотків.

Потрібно зазначити, що більшу частину території області (до 65%), займають чорноземи – найродючіші різновиди ґрунтів.

Ключовими показниками при визначенні родючості ґрунту є поживні речовини та кислотність ґрунту. До поживних речовин відносять основні біогенні елементи (азот, фосфор, калій) та гумус ґрунту.

Гумус виступає як джерело азоту та інших елементів, пріоритетних і необхідних для рослин та мікроорганізмів, це важливий фактор продуктивності та родючості ґрунтів.

Полтавська філія ДУ «Держґрунтохорона» інформує: площа ґрунтів області за низьким вмістом гумусу становить – 0,1 %, за середнім – 24,2 %, за підвищеним – 54,1 %, за високим – 20,0 %, за дуже високим – 1,6 %.

У порівнянні з іншими регіонами України, Полтавська область має один із найвищих показників вмісту гумусу в ґрунтах.

Азот, фосфор та калій є основними поживними елементами, що впливають на ріст та розвиток рослин. Їх забезпеченість у ґрунтах Полтавської області є достатньою для вирощування сільськогосподарських культур.

За останніми даними Полтавської філії ДУ «Держґрунтохорона»:

- площа ґрунтів області за дуже низьким вмістом азоту, що легко гідролізується становить – 20,4 %, за низьким – 75,4 %, за середнім – 3,2 %, за підвищеним – 1,0 %;
- площа ґрунтів області за дуже низьким вмістом рухомих сполук фосфору становить 0,9 %, за низьким – 9,4 %, за середнім – 28,2 %, за підвищеним – 32,9 % за високим – 17,4 %, за дуже високим – 11,2 %;
- площа ґрунтів області за низьким вмістом рухомих сполук калію становить 6,1 %, за середнім – 43,0 %, за підвищеним – 25,9 % за високим – 14,2 %, за дуже високим – 10,8 відсотка.

Полтавська область має сприятливі умови та оптимальні показники, які визначають родючість ґрунту для розвитку сільського господарства. Але потрібно запобігати виснаженню ґрунту, контролювати вищезазначені показники, відновлювати їх в ґрунтах.

Полтавською філією ДУ «Держґрунтохорона» проводяться спостереження за вмістом залишкових кількостей таких пестицидів, як ДДТ та його метаболітів, ГХЦГ та суми його ізомерів, радіонуклідів цезію 137, солей свинцю, кадмію, міді, цинку і ртуті. З 2013 року визначаються залишкові кількості пестицидів – диметоат та ацетхлор.

Табл. 6.2. Визначення вмісту у ґрунтах залишкових кількостей пестицидів (середній по області)

Пестициди	Кількість проб			Вміст ЗКП, мг/кг			ГДК*, мг/кг	Населений пункт, господарство, де було перевищення ГДК
	проаналізовано	забруднено	із вмістом вище ГДК	середній	мінімальний	максимальний		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ДДТ з метаболітами	23	–	–	–	–	–	0,1	–
ГХЦГ сума ізомерів	23	–	–	–	–	–	0,1	–
2,4-Д амінна сіль	23	–	–	–	–	–	0,25	–
Диметоат	–	–	–	–	–	–	0,3	–
Атразин	–	–	–	–	–	–	0,01	–
Ацетохлор	–	–	–	–	–	–	0,5	–

Примітка.

* – санітарно - токсикологічний

Залишкових кількостей у зразках ґрунту, відібраних на моніторингових ділянках, з перевищенням ГДК – не виявлено. Вміст солей важких металів також не перевищує ГДК.

Табл. 6.3 Забруднення земель сільськогосподарського призначення (середній по області)

Важкі метали	Кількість проб, штук		Вміст забруднювача, мг/кг			ГДК, мг/кг	Населений пункт-господарство, де було перевищення ГДК
	проаналізовано	з них з вмістом вище ГДК	мінімальний	середній	максимальний		
1	2	3	4	5	6	7	8
Cd	23	–	0,01	0,12	0,24	0,7	–
Pb		–	0,09	1,20	4,60	6,0	–
Hg		–	0,01	0,015	0,02	2,1	–
Cu		–	0,05	0,19	1,75	3,0	–
Zn		–	0,16	0,44	8,85	23,0	–
Co		–	–	–	–	–	–
Ni		–	–	–	–	–	–
Mn		–	–	–	–	–	–

Примітка.

– таблиця складена за даними Полтавської філії ДУ «Держгрунтохорона»

Вміст радіонуклідів цезію 137 в орному шарі ґрунту становить менше 1 Кі/км².

6.1.3. Деградація земель

Незважаючи на значні площі, зайняті чорноземами, та високий вміст гумусу в ґрунтах в Полтавській області мають місце процеси, що негативно позначаються на стані ґрунту та зменшують його родючість.

Основним процесом є втрата гумусу ґрунту. До цього призводять деградація ґрунту (а саме ерозія), незбалансований виніс та внесення поживних речовин в ґрунт, як наслідок – відбувається втрата поживних речовин ґрунтом та різке зменшення родючості ґрунту.

Зсуви та абразія берегів водних об'єктів також негативно позначаються на стані земельних ресурсів області.

Відповідно до останнього Витягу з матеріалів за область до Аналітичного огляду стану техногенної і природної безпеки в Україні (дані Департаменту з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Полтавської облдержадміністрації) за 2019 рік, ураження території від зсувів становить у м. Полтава – 4,383 км² (61 зсув), у сел. Опішня – 2,209 км² (32 зсуви) у м. Лубни – 1,651 км² (12 зсувів), у смт. Шишаки – 3,243 км² (53 зсуви), у м. Гадяч – 1,624 км² (17 зсувів), у м. Кобеляки – 1,433 км² (9 зсувів), у м. Карлівка – 0,936 км² (6 зсувів). Загальна площа ураження становить – 15,479 км².

Однією з проблем області є процес абразії берегів Кременчуцького водосховища. Втрата земель на рік складає від 3 до 4 метрів берегової лінії, а на окремих ділянках до 7 метрів.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

За даними спостережень, починаючи з 60-х років минулого століття, в ґрунтах Полтавщини відбувається поступове зменшення вмісту гумусу.

Табл.6.4. Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Рік	Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
	дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
1	2	3	4	5	6	7	8
2013	0,0%	2,0%	40,7%	46,2%	10,9%	0,2%	3,26%
2014	0,0%	2,1%	49,2%	37,5%	10,5%	0,7%	–
2015	0,0%	1,3%	58,7%	37,0%	3,2%	0,1%	3,0%
2016	0,0%	2,4%	46,7%	39,0%	11,2%	0,7%	3,18%
2017	0,0%	0,27%	21,44%	56,39%	20,59%	1,31%	3,55%
2018	0,1%	2,2%	33,3%	60,4%	3,9%	0,1%	3,19%
2019	–	0,7%	55,3%	42,0%	2,0%	–	3,01%
2020	–	2,9%	48,6%	45,1%	3,4%	–	3,08%
2021	-	1,0%	24,0%	70,0%	5,0%	0	3,38%
2022		0,1%	24,2%	54,1%	20,0%	1,6%	3,61%

Примітка.

* – таблиця складена за результатами агрохімічної паспортизації Полтавської філії ДУ «Держґрунтохорона»

Серед основних чинників негативного впливу на земельні ресурси сільськогосподарського виробництва є:

- значна розораність земель і, що найнебезпечніше, на схилах;
- порушення і не дотримання сівозмін;
- застосування важкої техніки;
- недостатність внесення органічних та мінеральних добрив (на орні землі запасу сільських рад добрива не вносяться взагалі);
- надмірна насиченість структури посівних площ технічними культурами і, особливо, соняшником;
- зупинка будівництва протиерозійних гідротехнічних споруд.

Як відомо, розораність земель в Україні є найвищою в Європі. Більше чверті ріллі Європи припадає на Україну, тоді як частка її території менше 6%. В Полтавській області розорано близько 64% території, більше, ніж в середньому по Україні (до 60%). Подібне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що склалося, негативно впливає на стійкість агроландшафту.

Табл.6.5. *Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивация*

Землі	2000 рік	2005 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Порушені, тис. га	5,733	5,956	0,611	0,119	0,462	0,054	0,030	0,019	0,007	0,045	0,004	0,000	0,0032	0,0069
% до загальної площі області	0,199	0,207	0,021	0,004	0,016	0,002	0,001	0,001	0,0002	0,002	0,000	0,000	0,01	0,01
Відпрацьовані, тис. га	0,699	0,601	0,114	0,067	0,089	0,062	0,478	0,052	0,015	0,230	0,015	0,003	0,0	0,0102
% до загальної площі області	0,024	0,021	0,004	0,002	0,003	0,002	0,017	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000	0,0	0,02
Рекультивовані, тис. га	0,279	0,097	0,135	0,122	0,124	0,099	0,045	0,037	0,015	0,023	0,015	0,003	0,0	0,0102
% до загальної площі області	0,010	0,003	0,005	0,004	0,004	0,003	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000	0,000	0,0	0,02

Серед об'єктів промисловості найбільший негативний вплив на стан земельних угідь в області чинять підприємства нафтогазового комплексу при будівництві та експлуатації газонафтових свердловин і трубопровідного транспорту та при пошкодженнях трубопроводів, найчастіше – навмисних, з метою крадіжок газоконденсату.

Загрозу для навколишнього середовища складають заборонені до використання, непридатні та змішані агрохімікати.

Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗР станом на 01.01.2023: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій територіальній громаді – 3,05 т; в Заводській міській раді – 25 т; в Гребінківській міській раді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній раді – 15 т, в Чорнухинській селищній раді – 4,1 т.

Значної шкоди земельним ресурсам завдають ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат», ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробний завод) – внаслідок специфіки технології виробництва, з підприємств енергетичного комплексу – Кременчуцька ГЕС, – водами

Кременчуцького водосховища інтенсивно розмивається берег на території Кременчуцького району.

6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель

6.3.1. Практичні заходи

Завданням охорони земель є забезпечення збереження та відновлення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей землі.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області у 2018 році проводилася консервація на 0,025 тис. га земель сільськогосподарських угідь – приблизно на рівні 2017 року, а саме – 0,030 тис. га (у 2015р. – 0,058 тис. га, у 2014 – 0,133 тис. га, у 2013р. – 0,43 тис. га земель), потребують консервації ще 36,6 тис. гектарів (1,27% до загальної площі території). У 2016 році, а також у 2019-2022 роках консервація деградованих та малопродуктивних земель – не проводилася.

Щорічно на проведення заходів з охорони і раціонального використання земель направляються кошти фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області.

У 2016 році Полтавське обласне управління водного господарства отримало кошти (8,154 тис. грн.) на перерахунок кошторисної документації та експертизу по об'єкту «Берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі селища Градизьк для захисту Державного геологічного пам'ятнику гори «Пивиха» Глобинського району Полтавської області (I черга). У 2019 році берегоукріплення нижнього ставка у національному музеї-заповіднику М. В. Гоголя в с. Гоголево Шишацького району (корегування) профінансовано з обласного екологічного фонду у сумі 6690,647 тис. гривень. У 2020 році рішенням тридцять першої сесії сьомго скликання від 28.02.2020р. за №1294 «Про затвердження Переліку природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області у 2020 році», спрямовано кошти на берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі с. Мозоліївка Глобинського району у сумі 12823,905 тис. грн. Кошти освоював Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області. Введено в експлуатацію 400 м берега. У 2021 році рішенням пленарного засідання п'ятої сесії восьмого скликання від 06.07.2021 р. за № 195 «Про внесення змін до Переліку природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2021 році», спрямовано кошти на коригування проектно-кошторисної документації та експертизу проекту по об'єкту "Берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі с. Мозоліївка Глобинського району" I черга. Кошти у розмірі 240,5 тис. грн освоював Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області. У 2022 році кошти на проведення заходів з охорони і раціонального використання земель не виділялись.

6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону земель», охорона земель – система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Згідно з повноваженнями, спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації у 2021 році розглянули матеріали та надали роз'яснення установам, організаціям та підприємствам щодо відведення 101 земельних ділянок, у тому числі про належність земель до природно-заповідного фонду, (у 2020 році – щодо 2136 земельних ділянок, у 2019 році – щодо 2282, у 2018 році щодо 2436, у 2017р. – 3070). У 2022 році розгляд матеріалів не проводився у зв'язку з введенням воєнного стану та відсутністю можливості доступу до публічної кадастрової карти. Інформація про обмеження використання земель на територіях ПЗФ надається відповідно до вимог чинного законодавства.

Також у 2021 році видано 23 висновки про погодження матеріалів вибору земельної ділянки природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, земельної ділянки, розташованої на території чи в межах об'єкта природно-заповідного фонду або в межах прибережної захисної смуги. Усі зазначені проекти погоджені відповідно до чинного законодавства. У 2020 розглянуто 16 таких матеріалів; у 2019 – 16, у 2018р. – 8, у 2017р. – 9 висновків.

Крім того Департаментом підготовлено 14 проектів розпоряджень голови облдержадміністрації «Про затвердження технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості)» (у 2021 – 82, у 2020 – 41, у 2019р. – 187, у 2018р. – 305, у 2017р. – 86).

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період

Різноманітність геологічної будови території Полтавщини обумовлює наявність в надрах покладів різноманітних корисних копалин.

Територія Полтавської області охоплює центральну частину Дніпровсько-Донецької западини та місце її поєднання з Українським кристалічним щитом.

Однак, найціннішими у надрах Дніпровсько-Донецької западини, як геологічної структури, що простягається з північного заходу на південний схід та охоплює північні, центральні і східні райони області, є поклади вуглеводнів – нафти, природного газу та газового конденсату.

Крім нафти, газу і газового конденсату, родовища вуглеводнів містять такі корисні речовини як гелій, етан, пропан та бутан, які вилучаються у процесі первинної підготовки вуглеводнів.

Табл. 7.1. Мінерально - сировинна база
(інформація за 2021 рік відсутня)*

Види корисних копалин	Одиниця виміру	Вироблено сировини		Примітка
		2019 рік	2020 рік	
1	2	3	4	5
Нафта сира, у тому числі нафта, одержана з мінералів бітумінозних	тис. т	178,5	160,4	89,9% обсягів 2019 року
Газовий конденсат природний, одержаний з родовищ газу природного	тис. т	447,2	438,7	98,2% обсягів 2019 року
Газ природний скраплений або в газоподібному стані	млн. м3	8742,0	8920,3	102,0% обсягів 2019 року
Руди та концентрати залізні неагломеровані	тис. т	к	...	
Руди та концентрати залізні агломеровані	тис. т	к	к	
Піски будівельні, такі як глинисті, каолінові, полевошпатові (крім кременистих та металоносних пісків)	тис. т	613,5	691,7	113,3% обсягів 2019 року

Інший камінь дроблений, який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей (крім гальки, гравію, кремнію, вапняку, доломіту та іншого вапнякового каменю)	тис. т	8249,5	10367,5	120,4% обсягів 2019 року
Сіль (включаючи сіль денатуровану) і хлорид натрію чистий, розчинені або не розчинені у воді, з вмістом або ні речовин, які запобігають злипанню чи забезпечують сипучість	т	к	к	

Примітка.

* – за даними Головного управління статистики у Полтавській області з виробництва основних видів промислової продукції за 2019 та 2020 роки;

к – дані не оприлюднюються Головним управлінням статистики у Полтавській області з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

Природні паливно-енергетичні ресурси області представлені природним газом, газовим конденсатом та нафтою.

Вуглеводневий потенціал (запаси) Полтавської області складає біля 2,0 млрд. т умовного палива, перспективні і прогнозні ресурси (за попередньою оцінкою) понад 1,0 млрд. т.

Відповідно до інформації з Державного кадастру родовищ та проявів корисних копалин на території області обліковується 86 родовища вуглеводнів, з яких 65, що розробляються та 7 знаходяться на консервації.

Видобуток вуглеводнів здійснюється у 34 територіальних районах області.

У вказаній галузі в області працює 39 підприємств різної форми власності та обліковується 102 спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами.

Питома вага видобутку вуглеводнів на Полтавщині від загальнодержавного складала: газового конденсату – 59,7%; газу природного – 44,9%; нафти сирі – 9,6%.

З породами Українського щита (гранітами, діоритами, мігматитами, діабазами), що виходять на поверхню в районі міста Кременчук та міста Горішні Плавні, пов'язані родовища залізної руди (кварцитів залізистих) Кременчуцького залізорудного району та родовища будівельного каменю.

Табл. 7.2. Використання надр (родовища залізної руди (кварцитів залістистих) станом на 01.01.2023р.)

№ з.п.	Загальна кількість кар'єрів, шахт, розрізів та розробок	Наявність документації			Загальна площа порушених земель, га	Площа відпрацьованих земель, що підлягають рекультивції	Рекультивовано в 2020р, га.
		гірничий відвід	земельний відвід	ліцензії			
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Кар'єр розроблення залізної руди ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (Розробка залістистих кварцитів Горішне-Плавнинської Лавриківської ділянки надр. Горішне-Плавнівське та Лавриківське родовища)	акт про надання гірничого відводу від 25.10.2017 №3262	Державний акт на право постійного користування землею від 20.06.2001 серія І-ПЛ № 002758	від 28.07.2017 № 1012	4646,751*	0	0
2	Єрстівське родовище залістистих кварцитів ТОВ «Єрстівський ГЗК»	акт про надання гірничого відводу від 04.09.2012 №2226 на площу 604,2га	Договори по оренді землі: - №487/50107 від 08.12.2017; - №486/50107 від 08.12.2017; - № 4/18 від 02.03.2018; - № 468/50107 від 03.10.2016; - № 495/50107 від 12.12.2017; - № 485/50107 від 08.12.2017; - №2/18 від 02.03.2018; - №3/18 від 02.03.2018; - № 510/1/50107 від 21.12.2017; - №493/50107 від 12.12.2017; - №1338 від 24.04.2014	Спеціальний дозвіл на користування надрами № 2768 від 27.09.2022 року	350,5 га	474 га (після повного відпрацювання кар'єру)	
3	Біланівське родовище залістистих кварцитів	акт про надання гірничого відводу 3633 від 12.05.2021 на площу 844,82 га	Договори оренди землі: від 21.03.2011 №4 (38,0306га); від 18.01.2013 №16 (89,1665га, 5,847га та 4,7913га); від 26.01.2015 №10/1/60109 (154,75га); від 15.08.2017 №155/60109 (8,6355га); №156/60109 (4,2058га); №157/60109 (1,111га); №158/60109 (12,5911га); №159/60109 (11,8825га); №160/60109 (8,5753га); №161/60109 (28,1015га);	Дозвіл від 20.12.2004 №3572	192,0693	–	–

1	2	3	4	5	6	7	8
			<p>№162/60109 (11,3026га); №163/60109 (4,2256га); №164/60109 (13,352га); №165/60109 (21,4294га); №166/60109 (0,0879) №167/60109 (10,0628га); <u>Від 22.08.2017</u> №173/60109 (7,1693га); <u>Від 16.11.2017</u> №128/60109 (6,2769га); №129/60109 (1,4668га); <u>Від 29.12.2017</u> №276/60109 (2,6612га); №277/60109 (5,9748га); <u>Від 19.02.2018</u> №20/1/60109 (10,6704га); <u>Від 06.06.2018</u> №102/60109 (2,2359га); №103/60109 (12,89га); <u>Від 26.06.2018</u> №121/60109 (11,8017га); №122/60109 (6,5га); №123/60109 (0,1168га); <u>Від 08.04.2019</u> №58/60109 (1,0062га); №59/60109 (8,6354га); №60/60109 (5,4271га); №61/60109 (2,2028га); №62/60109 (2,1564га); <u>Від 17.05.2019</u> №88/60109 (2,7144га); №89/60109 (8,6003га); №90/60109 (7,0521га); <u>Від 29.05.2019</u> №110/60109 (0,4285га); <u>Від 23.07.2019</u> №164/60109 (2,9855га); №166/60109 (2,5967га); <u>Від 08.10.2019</u> №224/60109 (1,1613га); <u>Від 10.10.2019</u> №227/60109 (3,1616га); <u>Від 30.10.2019</u> №241/60109 (0,6601га); №242/60109 (8,6га); №243/60109 (7,98га); <u>Від 13.12.2019</u> №265/60109 (35,0629га); <u>Від 24.07.2020</u> №78/60109 (8,6353га); <u>Від 28.07.2020</u> №82/60109 (7,7894га); <u>Від 30.07.2020</u> №86/60109 (24,1565га); №87/60109 (13,3075га); <u>Від 23.09.2020</u> №113/60109 (19,7866га); №114/60109 (27,2494га); <u>Від 05.10.2020</u> №117/60109 (0,0551га); №118/60109 (1,0001га); №119/60109 (0,0956га); №120/60109 (4,153га); №121/60109 (1,6037га);</p>				

1	2	3	4	5	6	7	8
			№122/60109 (2,7258га). <u>Від 23.06.2021</u> №101/60109 (1,0303 га); №102/60109 (0,3906 га); №103/60109 (0,5050 га) <u>Від 13.08.2021</u> №135/60109/49/21 (0,4143 га) №136/60109/48/21 (0,2186 га) №137/60109/47/21 (1,1251 га) <u>Від 15.09.2021</u> №145/60109 (0,6888 га) <u>Від 22.09.2021</u> №149/60109 (4,0036 га) <u>Від 20.12.2021</u> №77/21 (5,5744 га) <u>Від 08.02.2022</u> №12/60109/8/22 (4,6111 га) <u>Від 09.09.2022</u> №126/60109/41/22 (0,867 га) <u>Від 06.10.2022</u> №139/601109 (0,4047 га)				

Примітка.

* – в одному кар'єрі розробляється два родовища – Лавриківське та Горішне-Плавнинське;

Крім того, Державний фонд родовищ України включає розвідані у Полтавській області ділянки мінеральних підземних вод, питних і технічних підземних вод, бішофітової руди сирої, гранітів, мігматитів, торфу.

Крім корисних копалин загальнодержавного значення, на території області розвідані близько 90 родовищ з корисними копалинами місцевого значення – такі як глина тугоплавка, глина керамзитова, суглинки, пісок для дорожнього будівництва та благоустрою, пісок для силікатних блоків і цегли, пісок для бетону і будівельних розчинів та інші (інформація Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України»).

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Моніторинг підземних вод на території Полтавської області здійснює Харківська КГП КП «Південукргеологія» (за останніми даними – 71 точка спостережень). Більшість охоплених спостереженнями точок характеризують природний режим ґрунтових вод (про осередки та ділянки забруднення міжпластових водоносних горизонтів підприємство з 2020 року не інформувало).

За даними порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів на території Полтавської області у 2021 році видобуто 63,14 млн. м³ підземних вод – на 10,6 % менше ніж у попередньому році (у 2021 – 69,833 млн. м³, у 2020 – 65,361 млн. м³ підземних вод, у 2019р. – 69,83 млн. м³, у 2018р. – 73,12 млн. м³, у 2017р. – 76,36 млн. м³); використано – 43,56 млн. м³ підземних вод, що на 2,104 млн. м³ (або 4,8%) менше у порівнянні з 2021 роком (45,664 млн. м³).

Після ліквідації, реорганізації сільськогосподарських підприємств значна кількість водних свердловин залишається безхазяйними. Належні умови їх експлуатації не дотримуються, технічний стан незадовільний. Недіючі свердловини являють собою потенційні джерела забруднення підземних водоносних горизонтів.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

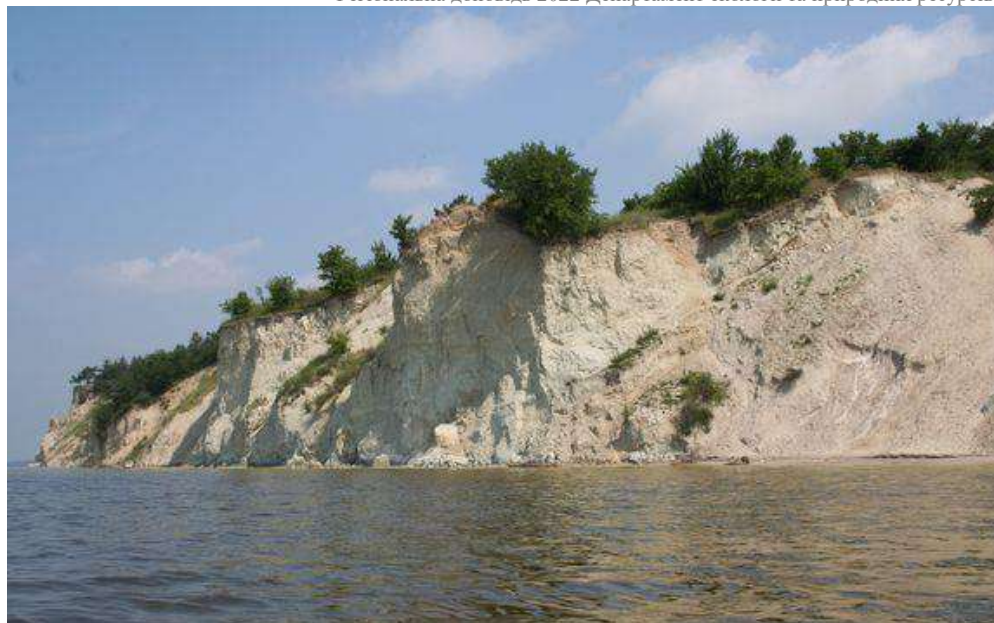
Головним проблемним питанням щодо екологічного стану залишається постійне руйнування берегів Кременчуцького водосховища внаслідок водної абразії. Замулення водосховища обумовлене втратою об'єму води за рахунок надходження з водозбору наносів, вітрового переносу пісків з суші, випадіння в осад біомаси водної рослинності і руйнування берегів хвилею.

Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області інформує.

У 1959 році було побудовано гідровузол Кременчуцької гідроелектростанції на Дніпрі. З цього часу почалося заповнення водою Кременчуцького водосховища, яке розміщено на території Черкаської, Полтавської і Кіровоградської областей. Важливою особливістю є те, що воно поміж інших водосховищ на Дніпрі має найбільшу регулюючу місткість – 13,5 млрд. куб метрів води. Це дає змогу перерозподілити стік річки протягом року відповідно до потреб народного господарства України.

Створення водосховища призвело до активізації хвильової абразії берегів. Довжина берегової зони Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області становить 156,2 кілометри. Береги, що піддаються розмиву (абразійні) в межах Кременчуцького району мають загальну довжину 46,9 кілометрів. За період експлуатації водосховища внаслідок вітрохвильового навантаження та різких змін рівнів води майже по всій довжині берегової лінії відбувся розмив і утворення пологих підводних мілин або крутих обривистих берегових уступів. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу населених пунктів Васьківка, Пронозівка, Мозоліївка, Градизьк, Максимівка Кременчуцького району. Берегообвалення захвачує рільні землі, лісозахисні насадження, присадибні ділянки, створюється загроза руйнування житлових будинків та підсобних будівель в цих населених пунктах. Інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7 м, а в окремі роки до 10-15 метрів в рік.

Водна абразія берегів
Кременчуцького
водосховища

Хвилі Кременчуцького водосховища зруйнували 800 га прибережних земель, що привело до безповоротних втрат найцінніших природних нерестовищ риб нижньої та середньої частини водосховища, які знаходяться на території Полтавської області.

Значної шкоди довкіллю завдають зсувні процеси – 785 шт. (за останніми даними Харківської КГП КП «Південукргеологія»). Загальна площа поширення зсувних процесів складає 66,55 км², або 0,23 % площі області.

Табл. 7.3. Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП)*

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	2	3	4	5
1	Зсуви	66,55	785	0,23
2	Підтоплення	0,0656		0,00002

Примітка.

* на даними Харківської комплексної геологічної експедиції Державної служби геології та надр України Казенного підприємства «Південукргеологія», які отримані під час проведення польових робіт у межах Полтавської області у період 2013-2017рр..

Відповідно до останнього Витягу з матеріалів за область до Аналітичного огляду стану техногенної і природної безпеки в Україні (дані Департаменту з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Полтавської облдержадміністрації) за 2019 рік, ураження території від зсувів становило у м. Полтава – 4,383 км² (61 зсув), у сел. Опішня – 2,209 км² (32 зсуви) у м. Лубни – 1,651 км² (12 зсувів), у сел. Шишаки – 3,243 км² (53 зсуви), у м. Гадяч – 1,624 км² (17 зсувів), у м. Кобеляки – 1,433 км² (9 зсувів), у м. Карлівка – 0,936 км² (6 зсувів). Загальна площа ураження – 15,479км².

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області.

Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

Впродовж 2022 року Департаментом екології та природних ресурсів облвійськкадміністрації розглянуто 37 та погоджено 3 Галузевих технологічних нормативів використання питної води на підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства області (у 2021 р. – 83, у 2020 р – 55, у 2019 р. – 45, у 2018 р. – 36, у 2017 р. – 77).

Відповідно до Закону України від 07.02.2017 р. №1830-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» після 04.06.2017 дозволи на спеціальне водокористування видаються територіальними органами Держводагентства.

У 2022 році Сектором у Полтавській області Держводагентства (за даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів) видано 88 дозволів (у 2021 році – 204, у 2020 – 137, у 2019 і у 2018 роках по 97) на спеціальне водокористування короткострокових (до 3 років). Протягом звітнього року анульовано 1 дозвіл.

Розгляд матеріалів та надання погоджень щодо користування надрами в області здійснює Державна екологічна інспекція Центрального округу.

За інформацією Державної служби геології та надр України у 2022 році на території Полтавської області видано 4 спеціальні дозволи на користування надрами, анульовано – 2 (у 2021 – 17 та 24 відповідно).

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державною екологічною інспекцією у сфері охорони та використання надр здійснюються перевірки підземних водних ресурсів, у разі порушень складаються протоколи та виносяться постанови про притягнення до адміністративної відповідальності, а також пред'являються претензії та нараховуються збитки. У разі відмови відшкодувати збитки, які заподіяні довікільню, призупиняється діяльність суб'єктів господарювання, матеріали передаються у правоохоронні органи, порушуються кримінальні справи.

Відповідно до Звітності державного контролю у 2021 році Державною екологічною інспекцією Центрального округу (далі Держекоінспекція) у межах Полтавської області здійснено 18 перевірок стосовно дотриманням вимог природоохоронного законодавства у сфері використання підземних вод, складено 23 адміністративних протоколів, притягнуто до відповідальності 23 посадові особи та громадяни. Сума штрафів склала 7,922 тис. грн з яких стягнуто 9,469 тис. грн (з врахуванням попередніх років). За порушення законодавства нараховано та пред'явлено 10 позовів на суму 1945,236 тис. грн, стягнуто 6 на суму 734,512 тис. грн.

Крім того, з метою виявлення порушень законодавства у сфері використання надр, Держекоінспекцією здійснено 10 перевірок під час яких складено 2 протоколи та притягнуто до адміністративної відповідальності 2 особи, нараховано 0,918 тис. грн штрафів, з яких стягнуто 0,918 тис. грн; дві справи передано до правоохоронних органів, пред'явлено позовів – 2 на суму 635,104 тис. грн.

7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр

Центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр є Державна служба геології та надр України (Держгеонадра).

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1174 «Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України» основними завданнями Держгеонадра є:

реалізація державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр;

внесення на розгляд Міністра захисту довкілля та природних ресурсів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Держгеонадра відповідно до покладених на неї завдань:

веде:

державний облік родовищ, запасів і проявів корисних копалин;

державний баланс запасів корисних копалин;

державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин;

державний облік підземних вод та водного кадастру;

каталог відомостей про геологічну інформацію;

здійснює державну реєстрацію та веде облік робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр;

організовує і координує роботу з:

обліку параметричних, пошукових, розвідувальних та експлуатаційних нафтових і газових свердловин;

ведення єдиної інформаційної системи користування надрами;

проведення моніторингу мінерально-сировинної бази, геологічного середовища та підземних вод;

видає в установленому порядку спеціальні дозволи на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами);

зупиняє та анулює в установленому порядку дію спеціальних дозволів на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами), поновлює їх дію у разі зупинення;

здійснює переоформлення спеціальних дозволів на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами), внесення до них змін та видачу дублікатів, продовжує строк дії спеціальних дозволів на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами);

здійснює державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) та раціональним і ефективним їх використанням, зокрема за:

обґрунтованістю застосування методик і технологій, якістю, комплексністю, ефективністю робіт з геологічного вивчення надр;

виконанням рішень з питань методичного забезпечення проведення робіт з геологічного вивчення та використання надр;

дотриманням нормативів, стандартів та інших вимог щодо геологічного вивчення і використання надр, умов спеціальних дозволів на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами) та угод про умови користування надрами (у тому числі угод про умови користування нафтогазоносними надрами);

повнотою вивчення геологічної будови надр, гірничо-технічних, інженерно-геологічних, геолого-екологічних та інших умов вивчення родовищ корисних копалин;

дотриманням під час дослідно-промислової експлуатації родовищ корисних копалин технологій, які забезпечують необхідне їх вивчення, не знижуючи при цьому промислову цінність;

збереженням розвідувальних гірничих виробок і свердловин для розробки родовищ корисних копалин, збереженням геологічної документації, зразків порід, дублікатів проб, які можуть бути використані під час подальшого вивчення надр;

своєчасністю і правильністю державної реєстрації робіт з геологічного вивчення і використання надр, наявністю спеціальних дозволів на користування надрами і виконання передбачених ними умов;

повнотою і вірогідністю вихідних даних про кількість та якість запасів основних і спільно залягаючих корисних копалин і компонентів, що містяться в них, а також поданням підприємствами та організаціями звітних балансів запасів корисних копалин;

веденням обліку видобування нафти, газу та супутніх компонентів;

проведенням пошуково-розвідувальних та інших робіт з геологічного вивчення підземних вод;

відповідністю геологорозвідувальних робіт і наукових досліджень державним контрактам і замовленням, а також проектам проведення таких робіт;

виконанням державних програм геологорозвідувальних робіт, геологічних завдань і замовлень.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2022 році від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах області, які надали звітність, утворилось 40535,8 тис. т (у 2021 році – 121760,5 тис. т.) відходів, що на 33% менше ніж у попередньому році.

Основна частина утворених відходів – 40517,404 тис.т, або 99,9% від загального обсягу, належить до **IV класу небезпеки** (у 2021 р. – 121725,781 тис.т;).

Відходи **III класу небезпеки** становили 17,817 тис. т – зменшення від попереднього року майже у два рази (у 2021 р. – 33,854 тис. т.) **II класу** – 0,468 тис. т – зменшення на 0,249 тис. т (у 2021 р. – 0,717 тис. т), **I класу** – 0,121 тис. т – зменшення на 0,055 тис. т, або на 31,3% (у 2021 р. – 0,176 тис. т).

Зменшення кількості утворених відходів зумовлено можливістю суб'єктів господарювання не подавати фінансову та статистичну звітність під час дії воєнного стану, що передбачено положеннями Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

У загальній кількості відходів, що утворилися у 2022 році найбільшу питому вагу займають відходи рослинного походження (без врахування відходів видобувної промисловості) – 1317,298 тис. т, або 72%.

В області використовується вторинна сировина в обсязі знов утвореної сировини по таких видах відходів, як лушпиння соняшникове, матеріали текстильні вторинні, канати сталі відпрацьовані, породи розкривні, попутні скельні для будівництва гідроспоруд, відходи графітовмісні та інші.

Серед підприємств, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на навколишнє природне середовище по відходах є ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (станом на 01.01.2023 накопичено у відвалах та хвостосховищах 485,3 млн т нетоксичних відходів; протягом 2022 року раціональне використання розкривних порід склало – 1,4 млн т для будівництва і обвалування дамб хвостосховища, формування будівельних майданчиків, будівництва доріг) та ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» (станом на

01.01.2023 у відвалі формувальних сумішей на орендованій земельній ділянці знаходиться 7,407 млн т відходів, які вважаються як нетоксичні).

Барда зернокартопляна і дробина пивна, а також переважна частка жому бурякового та зернових відходів спрямовуються на відгодівлю худоби в сільськогосподарських підприємствах.

Кількість місць видалення промислових відходів в області – недостатня.

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськкадміністрації станом на 01.01.2023 в області налічується 537 сміттєзвалищ загальною площею 439,95 га. З них перевантажених – 9 (площею 21,3га), не відповідають нормам екобезпеки – 200 (площею 123,96га). Відсоток охоплення населення послугами зі збирання твердих побутових відходів (ТПВ) в області у 2022 році становив – 78 (у 2021 році – 78%, у 2020 – 78%, у 2019 – 78%, у 2017 і 2018 роках – 77%, у 2013-2016 роках – 75 відсотків).

Табл. 8.1. Стан обліку та паспортизації місць видалення відходів (МВВ)*
(на 01.01.2023 року)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Кількість непаспортизованих МВВ*, од.	Кількість паспортизованих МВВ**, од.	Паспортизовано за звітний період, од.
1	2	3	4	5
1	Лубенський район		12	-
2	Миргородський район		28	-
3	Кременчуцький район		53	-
4	Полтавський район		39	-
	Усього		132	-

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськкадміністрації кількість підприємств в області у сфері поводження з ТПВ становить 53, на яких працювало 950 чоловік (46 підприємств – комунальні, 4 – приватні, 3 – з частковою комунальною власністю). Кількість сміттєвозів на зазначених підприємствах становила 190 (в тому числі 4 належать приватним підприємствам), які зношені на 50 відсотків. Збір ТПВ у містах Полтава, Кременчук, Лубни, Миргород, Карлівка, Зіньків, Кобеляки, Глобино, сел. Нові Санжари та інших населених пунктах області здійснюється за допомогою контейнерів.

Впродовж 2022 року в області виявлено 850 несанкціонованих сміттєзвалищ (за даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськкадміністрації). З них у звітному році ліквідовані 850 сміттєзвалища.

Залишається невирішеним питання захоронення твердих побутових відходів в обласному центрі. Звалище твердих побутових відходів КАТП 1628 Полтавської міської ради, яке розташоване у районі сіл Триби та Макухівка, заповнене більш ніж на 100%.

Полтавське міське
сміттєзвалище,
с.Макухівка

Одна з суттєвих екологічних проблем області, від якої страждають майже усі регіони України – це накопичення та неналежне зберігання безхазяйних пестицидів та агрохімікатів.

До переліку природоохоронних заходів, які фінансуються за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області у 2021 році був включений захід в сумі 6065,5 тис.грн на проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) у Полтавській області.

В жовтні 2021 року Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації проведено відповідний тендер, переможцем та виконавцем робіт визначено ТОВ "ЕКО НОВА".

В кінці 2021 року з Полтавської області вивезено непридатних ХЗЗР:

- з території Гребінківської міської територіальної громади – 2,851 т;
- з території Оржицької селищної ради – 19,067 т;
- з території Лубенської територіальної громади – 12,970 т;
- з території Ромоданівської селищної територіальної громади – 27,042 т.

Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2022: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій територіальній громаді – 3,05 т; в Заводській міській раді – 25 т; в Гребінківській міській раді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній раді – 15 т.

Табл. 8.2. Поводження з непридатними пестицидами (за даними територіальних громад Полтавської області, станом на 01.01.2023 року)

№ з/п	Район	Перезатарено впродовж року, т	Знешкоджено впродовж року, т	Виявлено (утворено) впродовж року, т	Кількість на кінець року, т
1	2	3	4	6	7
1	Пирятинська міська рада Лубенського району	–	–	–	4,4
2	Лохвицька міська рада Миргородського району	–	–	–	3,05

1	2	3	4	6	7
3	Заводська міська рада Миргородського району	–	–	–	25
4	Гребінківська міська рада Лубенського району	–	–	–	9,1
5	Ромоданівська селищна рада Миргородського району	–	–	–	15
6	Чорнухинська селищна рада Лубенського району	–	–	–	4,1
	Усього	–	–	–	60,65

8.3. Транскордонні перевезення небезпечних відходів

Випадків транскордонного переміщення небезпечних відходів в області не зафіксовано.

8.4. Державна політика у сфері поводження з відходами

На виконання вимог «Національної стратегії управління відходами до 2030 року», затвердженої розпорядженням КМУ від 08.11.2017 №820-р, та «Національного плану управління відходами до 2030 року», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 №117-р, в Полтавській області ведеться робота з розробки Регіонального плану управління відходами до 2030 року (далі – Регіональний план). Для ефективнішої роботи в напрямку розробки Регіонального плану, розпорядженням голови облдержадміністрації від 19.12.2019 №924 створена Робоча група з розробки Регіонального плану, розпорядженнями від 30.06.2020 №323 та від 16.02.2021 №109 внесені зміни до зазначеного розпорядження та оновлений склад даної робочої групи.

В рамках міжнародної співпраці до розробки Регіонального плану облдержадміністрацією залучено науковців Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ. Окремі роботи з розробки Регіонального плану виконує Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Проект Регіонального плану для Полтавської області розроблений. Пункт 3 частини першої статті 1 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» визначає Регіональний план документом державного планування, що затверджується органом місцевого самоврядування. Управлінням житлово-комунального господарства облдержадміністрації подано на розгляд до Департаменту заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (СЕО) документу державного планування проекту «Регіональний план управління відходами у Полтавській області до 2030 року».

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Серед пріоритетів національних інтересів України є забезпечення екологічно та техногенно-безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Екологічну ситуацію у регіоні можна оцінити як відносно стабільну, але за наявності розвинутої промисловості в області, високої її концентрації в містах Кременчук та Полтава, розвинутої мережі транспортних комунікацій, у першу чергу, нафто-, газо-, та нафтопродуктів, значної кількості енергетичних об'єктів техногенне навантаження на екосистему Полтавщини залишається суттєвим.

Табл. 9.1. Перелік об'єктів, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля області

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності*)	Примітка
1	2	3	4	5
1	Публічне акціонерне товариство «Транснаціональна фінансово-промислова компанія «Укртатнафта» (ПАТ «Укртатнафта»), вул. Свіштовська, 3, м. Кременчук, 39610	8 видів діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 19.20 Виробництво продуктів нафтоперероблення (основний); Код КВЕД 20.59 Виробництво іншої хімічної продукції, н. в. і. у.; Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами; Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом та інші КВЕД		
2	Приватне акціонерне товариство «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (ПрАТ «Полтавський ГЗК») вул. Будівельників, 16, м. Горішні Плавні, 39802	83 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 28.91 Виробництво машин і устаткування для металургії; Код КВЕД 29.32 Виробництво інших вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів; Код КВЕД 07.10 Добування залізних руд (основний); Код КВЕД 08.11 Добування декоративного та будівельного каменю, вапняку, гіпсу, крейди та глинистого сланцю; Код КВЕД 08.12 Добування піску, гравію, глини і каоліну; Код КВЕД 09.90 Надання		

1	2	3	4	5
		допоміжних послуг у сфері добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів; Код КВЕД 20.51 Виробництво вибухових речовин; Код КВЕД 24.10 Виробництво чавуну сталі та феросплавів та інші КВЕД		
3	Товариство з обмеженою відповідальністю «Єривський гірничо-збагачувальний комбінат» (ТОВ «Єривський ГЗК»), вул.Будівельників, 16, м. Горішні Плавні, 39802	8 видів діяльності за КВЕД, з них: КВЕД 07.10 Добування залізних руд (основний); Код КВЕД 71.12 Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах, та інші КВЕД		
4	Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів ТОВ «Оператор ГТС України» вул.Магістральна,1, с. Піщане, Кременчуцький район, Полтавська область, 39701	4 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 49.50 Трубопровідний транспорт (основний)	Товариство з обмеженою відповідальністю «Оператор газотранспортних систем»	
5	ГПУ «Полтавагазвидобування» АТ «Укргазвидобування», вул .Європейська, 173, м. Полтава, 36008	64 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 06.20 Добування природного газу (основний); 43.13 Розвідувальне буріння; 47.30 Роздрібна торгівля паливом; 49.50 Трубопровідний транспорт; 42.21 Будівництво трубопроводів	АТ «Укргаз-видобування»	
6	НГВУ «Полтаванафтогаз» ПАТ «Укрнафта», вул. Монастирська, 12, м. Полтава, 36020	64 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 06.10 Добувння нафти сирової; Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом; 19.20 Виробництво продуктів перероблення нафти; 06.20 Добування природного газу	Публічне акціонерне товариство «Укрнафта»	
7	Товариство з обмеженою відповідальністю «Торгова фірма «Кременчук-нафтопродукт» (ТОВ «ТФ «Кременчук-нафтопродукт») проїзд. Галузевий, 80, м. Кременчук, 39610	6 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами (основний); Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом.		
8	Комунальне підприємство Полтавської обласної ради «Полтававодоканал» (КП ПОР «Полтававодоканал») вул. Пилипа Орлика, 40а, м. Полтава, 36020	17 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 43.22 Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування; Код КВЕД 36.00 Забір, очищення та постачання води (основний); Код КВЕД 37.00 Каналізація, відведення й очищення стічних вод	Полтавська обласна рада	

Примітка.

зазначені об'єкти здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля Полтавщини, аварії та інші надзвичайні ситуації можуть призвести до тяжких наслідків, пов'язаних з забрудненням навколишнього природного середовища, отруєнням людей і тварин.

ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» експлуатує шламосховище та полігон промислових відходів в районі залізничної станції «Західна». Обсяг накопичених порід у відвалах станом на 01.01.2023р. становить – 19211,0 млн. т, у шламосховищі – 485,3307 млн. т. Пошкодження захисних дамб шламо-накопичувача або його переповнення може призвести до тяжких наслідків, пов'язаних з забрудненням навколишнього природного середовища.

ПрАТ
«Полтавський ГЗК»,
розробка кар'єру

Підприємство є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря області та м. Горішні Плавні. У 2022 році зазначеним підприємством викинуто 4,777 тис. т (на рівні попереднього року), що складає 18,5% загальних обласних викидів; у 2021 р. – 9,246 тис. т або 18 % обласних викидів, у 2020 р – 9,678 тис. т або 81,2% викидів міста і 21,1% загальних обласних викидів; у 2019р. – 9,467 тис. т, або 80,7% викидів міста і 18,6% загальних обласних викидів; у 2018р. – 9,203 тис. т, або 84,8% від обсягів викидів міста і 17,07% області; у 2017 році 7,95 тис. т – 80,0% викидів міста та 14,3% області.

Підприємство *ТОВ «Єрствівський гірничо-збагачувальний комбінат»* має дозволи на використання природних ресурсів з 2010 року.

Викиди підприємства у 2022 році становили – 1,634 тис. т, або 6,3% від обласних викидів; у 2021 році становили 2,203 тис.т – 4,2% обласних викидів; у 2020 р – 1,898 тис. т, 4,1% обласних викидів та 16,6% викидів місті, у 2019р. – 1,944тис.т, або 3,8% обласних викидів та 15,9% викидів міста; у 2018р. – 1,358тис.т (2,6% обласних та 12,6% викидів міста); у 2017р. – 1,751тис.т (3,1% обласних та 17,6% викидів міста).

ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» має позитивний висновок комплексної державної експертизи ДП «Укрдержбудекспертиза» від 08.12.2010 №354/274-2010 та почав розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року. У звітному році підприємством викинуто

124,643 т забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що становить 0,5% обласних викидів. У 2021 році підприємством викинуто в атмосферу 124,643 т забруднюючих речовин, що становить 0,24% викидів області. У 2020 році викинуто 63,068 т забруднюючих речовин, які склали 0,14% викидів області та 0,53% викидів м. Горішні Плавні. У 2019 році викинуто 50,044 т забруднюючих речовин, які склали 0,01% викидів області та 0,5% викидів м. Горішні Плавні; у 2018р. – 77,858 т забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що склало менше 1,0% викидів м. Горішні Плавні.

Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів є власниками трубопроводів, аварії на яких можуть викликати значне забруднення навколишнього природного середовища, отруєння людей і тварин.

У звітному році викиди від КС «Кременчук» склали 0,089 тис. т що характеризує зменшення на 50% у порівнянні з попереднім роком. У 2021 році викиди від КС «Кременчук» зменшились на 20% у порівнянні з попереднім роком і становили 0,166 тис. т забруднюючих речовин (у 2020 р – 0,553 тис. т, у 2019 р. – 0,477 тис. т, у 2018р. – 0,560 тис. т, у 2017р. – 1,274 тис. т).

Листом від 29.03.2023 № 57-41 ПАТ «Укртатнафта» проінформувала Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облвійськкадміністрації, що підприємство підпорядковане Міністерству оборони України і тому інформація про діяльність підприємства носить конфіденційний характер і не може бути надана для інформування громадськості.

Відповідно до листа ПАТ «Укртатнафта» від 19.05.2022 р № 57-42 – внаслідок ворожих ракетних обстрілів відбулося руйнування інфраструктури підприємства з втратою даних по викидах забруднюючих речовин за 2021 рік.

У 2020 році підприємством ПАТ «Укртатнафта» викинуто 11,126 тис. т забруднюючих речовин, що 5,3% менше ніж у 2019 році (викиди підприємства складають 24,3% обласних викидів стаціонарними джерелами та 88,6% викидів м. Кременчук). У 2019р. – було викинуто 11,751 тис. т забруднюючих речовин (23,1% обласних викидів стаціонарними джерелами та 85,4% викидів м. Кременчук), у 2018р. – 11,015 тис. т (21,1% усіх викидів в області); у 2017р. – викинуто 11,381 тис. т (20,4% обласних викидів та 60,8% викидів м. Кременчук).

В районі промислового майданчика, підприємством активно ведуться роботи (за допомогою 30 установок з середньодобовою потужністю 300л) по вилученню підземних вод, забруднених нафтопродуктами, фенолами та іншими речовинами.

ГПУ «Полтавагазвидобування» має на своєму балансі близько 500 свердловин, 1,2 тис. км трубопроводів та інші об'єкти переробки природного газу та газоконденсату.

УСП «Тимофіївка» зазначеного управління у 2022 році викинуто 885,661 т забруднюючих речовин, що на 156,849 т (або 17%) більше, ніж у попередньому році. Викиди підприємства склали 3,4% усіх викидів стаціонарними джерелами області. У 2021 році викинуто – 728,812 т забруднюючих речовин, що на 181,618 т (або на 25%) менше ніж у попередньому році. У 2020 році викинуто – 910,430 т – 31,2% викидів Гадяцького району, у 2019 році викинуто 1117,608 т – 33,4% викидів

Гадяцького району; у 2018 році викинуто 1522,66т – 36,9% викидів району; у 2017 році 1050,127т (25,1% викидів району).

НГВУ «Полтаванафтогаз» експлуатує майже 300 свердловин і близько 1 тис. км трубопроводів.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від об'єктів НГВУ, розташованих у с. Качанове у 2022 році 372,494 т, майже на рівні попереднього року; у 2021 році становили 372,299 т (менш ніж у попередньому на 1,02 т, або на 0,3%); у 2020 р – 378,02т, у 2019р. – 382,546т, у 2018р. – 372,151т, у 2017р. – 350,660т.

Зазначені об'єкти здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля Гадяцького в минулому, тепер Миргородського району.

При крадіжці газоконденсату та сирої нафти, мають місце факти пошкодження трубопроводів зловмисниками, що призводить до забруднення довкілля.

Діяльність КП ПОР «Полтававодоканал» пов'язана зі зберіганням сильнодіючої отруйної речовини – хлору в місткостях. Під час промислових аварій можуть бути надзвичайно важкі наслідки, пов'язані з людськими і матеріальними втратами. На балансі підприємства знаходяться каналізаційні очисні споруди (КОС) зі скидом очищених стічних вод в поверхневі водойми. При відключеннях електроенергії (більше 6 годин) існує імовірність загибелі біологічно-активного мулу, який використовується для очистки стічних вод. Скид неочищених стоків може призвести до ускладнень на розташованих нижче за течією водозаборах Дніпровського каскаду водосховищ.

9.3. Радіаційна безпека

У Полтавській області відсутні об'єкти атомної енергетики, урановидобувної та переробної промисловості.

Радіаційно-небезпечними об'єктами області є підприємства, що використовують джерела іонізуючого випромінювання та виробничі майданчики підприємств нафтогазовидобувної промисловості, на яких виявлено забруднення технологічного обладнання радіоактивними шламами природного походження.

Використання підприємствами джерел іонізуючого випромінювання наводиться за інформацією Східної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки державної Інспекції ядерного регулювання України, м. Харків

Табл. 9.2. Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва підприємства	Кількість радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од.	Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), що використовуються		
			кількість джерел іонізуючого випромінювання, од.	загальна активність ДІВ, Бк	радіаційний фон на території підприємства, мкЗв/год
1	2	3	4	5	6
Полтавська область		12	298	2,37*10 ¹⁴	

1	2	3	4	5	6
1	м. Полтава	6	92	2,35*10 ¹⁴	
2	м. Кременчук	1	36	1,5*10 ¹⁰	
3	м. Горішні плавні (колишній Комсомольськ)	1	142	1,1*10 ¹²	
4	Полтавський район	1	21	1,6*10 ¹²	
5	Кременчуцький район	1	6	1,5*10 ¹⁰	
6	Миргородський район	2	1	4,5*10 ¹⁰	
7	Лубенський район	-	-	-	

9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території області

Території, забруднені внаслідок Чорнобильської катастрофи, в області відсутні.

Полтавська філія ДУ «Держгрунтохорона» проводить моніторинг земель сільськогосподарського призначення на контрольних ділянках з метою виявлення їх забруднення, у тому числі і радіонуклідами. За результатами аналітичних досліджень у 2022р., як і у попередніх роках, вміст радіонуклідів цезію 137 в орному шарі ґрунту становить менше 1 Кі/км².

Результати радіологічних досліджень у районах області зведені до наступної таблиці (за інформацією Полтавського обласного лабораторного центру Міністерства охорони здоров'я України):

Табл. 9.3. Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленними джерелами природного походження

№з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці (область, район)	Кількість населення*, чол.	Радіаційний фон на території, мкЗв/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів, Бк/кг земель				
				цезій-137 (техногенний)	стронцій-90 (техногенний)	радій (природний)	торій (природний)	калій (природний)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Полтавська область	1352283						
1	Кременчуцький район	387200	11,4**	<2,25	-	16,9	21,2	367,0
	Кременчуцький район	387200		<1,39	-	11,9	12,2	188,0
	Кременчуцький район	387200		1,43	-	<2,07	1,65	20,6
	Кременчуцький район	387200		1,27	-	<1,95	3,31	33,2
	Кременчуцький район	387200		1,5537	1,1622	8,69	20,1	300,0
	Кременчуцький район	387200		0,33297	0,03672	4,06	5,0	33,2
	Кременчуцький район	387200		<1,42	-	7,45	21,0	294,0
	Кременчуцький район	387200		<2,10	-	37,6	20,7	316,0
	Кременчуцький район	387200		<2,07	-	16,7	25,4	317,0
	Кременчуцький район	387200		<1,43	-	<4,68	11,1	172,0
	Кременчуцький район	387200		<1,28	-	<4,22	10,7	159,0
	Кременчуцький район	387200		<1,74	-	<5,67	12,3	173,0
	Кременчуцький район	387200		<1,30	-	7,42	15,5	262,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Кременчуцький район	387200		<1,83	-	10,5	13,6	288,0
	Кременчуцький район	387200		6,91	-	14,1	21,4	353,0
2	Миргородський район	198076	12,0**	0,21665	0,10904	4,48	5,45	33,8
	Миргородський район	198076		2,0285	0,36775	9,35	38,0	411,0
	Миргородський район	198076		1,41086	0,89237	6,07	9,35	19,5
3	Лубенський район	184616	11,6**	0,75252	0,35228	5,21	24,9	241,0
	Лубенський район	184616		1,8496	0,45216	7,75	23,2	293,0
	Лубенський район	184616		0,003518	0,05689	7,97	4,49	3,40

Примітка:

таблиця складена за інформацією, яка надана Державною установою «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України»;

* – чисельність наявного населення Полтавської області станом на 01.01.2022 (за даними Головного управління статистики у Полтавській області);

** – відповідно у м. Полтава, м. Кременчук, м. Лубни та м. Миргород

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), які не потрібні або не придатні для подальшого використання, та інші радіоактивні відходи (РАВ), які утворюються або виявляються на підприємствах області, в установленому законодавчими та нормативними документами з радіаційної безпеки передаються на захоронення до Харківської міжобласної філії Державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон» Державного агентства України з управління зоною відчуження.

Зазначене підприємство повідомляє наступне: у 2020 році від підприємств Полтавської області РАВ на захоронення не надходили, та є підприємства, які використовують ДІВ, термін використання яких закінчився, але джерела не переведені у РАВ

Табл. 9.4. інформація про наявність джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ), термін використання яких закінчився, але джерела не переведені до категорії РАВ станом 31.12.2020 року

Виробник РАВ	Адреса власника ДІВ	Примітка
1	2	3
ВАТ «Полтавський ГЗК»	м. Горішні Плавні, вул. Будівельників, 16	53 ДІВ термін використання яких закінчився
ДП «Полтавське управління геофізичних робіт»	м. Полтава, вул. Заводська, 16	10 ДІВ термін використання яких закінчився
Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету	м. Кременчук, вул. Перемоги, 17/6	34 ДІВ термін використання яких закінчився
Полтавська експедиція по геофізичним дослідженням у свердловинах ДГП «Укргеофізика»	с. Розсошенці, вул. Кременчуцька, 6,	19 ДІВ термін використання яких закінчився
	с. Розсошенці, вул. Фрунзе, 6,	2 ДІВ термін використання яких закінчився
	с. Бондарі (Липки)	2 ДІВ термін використання яких закінчився
ДП «Полтавське підприємство геофізичних робіт»	м. Полтава, вул. Комарова, 9А	4 ДІВ термін використання яких закінчився
ТОВ «Шлюмберже Сервісез Україна»	м. Полтава, вул. Заводська, 16	5 ДІВ термін використання яких закінчився

9.3.3. Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

Територія Полтавської області не перебуває у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення.

9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України

За інформацією Державної екологічної інспекції Центрального округу зазначається інформація щодо фактів настання надзвичайних ситуацій воєнного характеру та загроз воєнних дій для життя та здоров'я громадян України та природних комплексів на території Полтавської області.

9.4.1. Шкода, завдана земельним ресурсам

Засмічення/забруднення земельних ресурсів, обраховане згідно з Методикою визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану від 04.04.2022 № 167, зареєстрованої в Мін'юсті 11.04.2022 за № 406/37742, становить:

Товариство з обмеженою відповідальністю «АГРО-КРАЙ» (Миргородський район) – обрахований розмір завданої шкоди 15140,783 тис. грн; забруднення земельної ділянки внаслідок ракетного обстрілу автозаправної станції 28.02.2022, що призвело до витоку нафтопродуктів;

Військова частина А1215 (Миргородський район) – обрахований розмір завданої шкоди 1116,159 тис. грн; забруднення земельної ділянки внаслідок ракетно-бомбового удару 24.02.2022, що призвело до руйнувань сховищ нафтопродуктів.

9.4.2. Втрати надр

Відсутні.

9.4.3. Збитки, завдані водним ресурсам

Відсутні.

9.4.4. Шкода, завдана атмосферному повітрю

Забруднення атмосферного повітря, обраховане відповідно до Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди, яка затверджена наказом Міндовкілля від 13.04.2022 № 175, що зареєстрований в Мін'юсті 16.04.2022 за № 433/37769, становить:

Товариство з обмеженою відповідальністю «АГРО-КРАЙ» (Миргородський район) – обрахований розмір завданої шкоди 1719,162 тис. грн; викиди забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок

ракетного обстрілу автозаправної станції 28.02.2022, що призвело до загорання сховища нафтопродуктів;

Публічне акціонерне товариство «ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА ФІНАНСОВО-ПРОМИСЛОВА КОМПАНІЯ «УКРТАТНАФТА» (м. Кременчук) – обрахований розмір завданої шкоди 200960,475 тис. грн; викиди забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок ракетного обстрілу території заводу 02.04.2022, 24.04.2022, 15.05.2022, що призвело до загорання сховищ нафтопродуктів;

Торговий центр «Амстор» (м. Кременчук) – обрахований розмір завданої шкоди 5025,008 тис. грн; викиди забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок ракетного обстрілу 27.06.2022, що призвело до загорання будівлі ТЦ «Амстор»;

Склади готової продукції (м. Полтава) – обрахований розмір завданої шкоди 2048,143 тис. грн; викиди забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок ракетного обстрілу автозаправної станції біля складів готової продукції 01.11.2022, що призвело до загорання сховищ нафтопродуктів та складів;

Акціонерне товариство «УКРТРАНСНАФТА» (місце події – м. Кременчук) – обрахований розмір завданої шкоди 462832,483 тис. грн; викиди забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок ракетного обстрілу 02.04.2022, яким знищено два резервуари для зберігання нафти, що призвело до згорання 7156,704 м³ нафти;

Товариство з обмеженою відповідальністю «Кременчуцька ТЕЦ» (м. Кременчук) – обрахований розмір завданої шкоди 440,892 тис. грн; викиди забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферному повітрі внаслідок ракетного обстрілу 24.04.2022, що призвели до згорання 25 тонн масла, обвалу покрівлі котлотурбінного цеху, пошкодження обладнання, загорання МОУ ТГ-3.

9.4.5. Втрати лісового фонду

Відсутні.

9.4.6. Збитки, завдані природно-заповідному фонду

Відсутні.

9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

Витрати на реалізацію природоохоронних програм і заходів потребують значних коштів. Однак протягом найближчих 5-10 років країна буде дуже обмежена у коштах, необхідних для поліпшення стану навколишнього природного середовища та забезпечення раціонального використання природних ресурсів. Тому необхідно чітко визначити пріоритетні напрями та проблеми з метою відпрацювання реалістичних, ефективних та економічно вигідних рішень. З цією метою, виходячи з реального екологічного стану території Полтавщини, необхідно враховувати такі основні критерії і чинники:

погіршення стану або загроза завдати непоправної шкоди біологічному та ландшафтному різноманіттю, зокрема лукам, пасовищам, озерам, водоймам, річкам, землям, лісовим районам.

До основних пріоритетів охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів належать:

поліпшення екологічного стану басейнів рік Полтавщини;

стабілізація та поліпшення екологічного стану в промислових районах регіону;

будівництво нових та реконструкція діючих потужностей комунальних очисних каналізаційних споруд;

формування збалансованої системи природокористування та адекватна структурна перебудова виробничого потенціалу економіки, екологізація технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті;

збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, заповідна справа.

Для досягнення цього передбачається вирішення таких завдань:

захист повітряного басейну від забруднення, насамперед у промислових районах;

збереження і розширення територій з природним станом ландшафту, посилення природоохоронної діяльності на заповідних і рекреаційних територіях;

підвищення стійкості та екологічних функцій лісів;

знешкодження, утилізація та захоронення промислових та побутових відходів;

збереження та відродження малих річок, здійснення управління водними ресурсами на основі басейнового принципу;

завершення створення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища;

створення системи прогнозування, запобігання та оперативних дій у разі надзвичайних ситуацій природного і природно-техногенного походження;

створення системи екологічної освіти, виховання та інформування.

Державна політика у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки реалізується через окремі міждержавні, державні, галузеві, регіональні та місцеві програми, які спрямовуються на втілення визначених пріоритетів.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва*

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому інформація зазначена за попередній період

За підсумками 2021 року, в Україні спостерігалось падіння індексу промислового виробництва до 97,8 % обсягів попереднього року.

Зазначений показник для Полтавської області дещо збільшився і становив – 101,2% у порівнянні з 2020 роком. При цьому індекс у *добувній промисловості і розробленні кар'єрів* становив 100,9% у *переробній промисловості* за 2021 рік спостерігалось незначне підвищення до 103,7 відсотка.

Переробна промисловість

При цьому за основними видами промислової продукції: у 2,7 рази збільшилося виробництво меблів для офісів дерев'яних, в 1,5 – йогурту рідкого та сквашеного молока ароматизованого (молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти, ароматизовані або з додаванням фруктів, горіхів або какао); майже на 42% зросло виробництво резервуарів, цистерн, баків та подібних ємностей для твердих речовин, з металів чорних, місткістю понад 300 л (крім оснащених механічним і тепловим обладнанням) на 38% – мішків та пакетів (у т.ч. конусоподібних), з полімерів етилену (не включаючи із синтетичних текстильних матеріалів); майже на 34% – брюк та бриджив вовняних або з волосу тварин тонкого, з тканини з волокон синтетичних або штучних (крім трикотажних, виробничих та професійних), жіночі та дівчачі; на 22 % – виробництво панчішно-шкарпеткових виробів інші (уключаючи шкарпетки); на 16% – сиру тертого, порошкового, голубого та іншого неплавленого (крім свіжого сиру, сиру із молочної сироватки та кисломолочного сиру).

Добувна промисловість

За основними видами виробництва промислової продукції у 2021 році видобуто 8920,3 млн. м³ газу природного скрапленого або у газоподібному стані (102,0% обсягів 2020р.), 438,7 тис. т газового конденсату природного, одержаного з родовищ газу природного (98,2% обсягів 2019р.), 160,4 тис. т нафти сирової (89,9% обсягів 2019р.); 10367,5 тис.т – іншого каменю дробленого, який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей (крім гальки, гравію, кремнію, вапняку, доломіту та іншого вапнякового каменю) (120,4% обсягів 2019р.); пісків будівельних, такі як глинисті, каолінові, полевошпатові (крім кременістих та металоносних пісків) – (113,3% обсягів 2019 року).

Усього на добувну промисловість і розроблення кар'єрів у 2021 році приходилося – 49,2% реалізованої промислової продукції, на переробну – 42,2%, на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 8,0%, на водопостачання, каналізацію, поводження з відходами – 0,6%. Із загальних обсягів реалізованої продукції у переробній промисловості 20,2% припадало на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; 11,1% – на виробництво продуктів нафтоперероблення; 5,0% – продукції машинобудування та ін.

Примітка.

* – Розділ підготовлений за матеріалами Головного управління статистики в Полтавській області (<http://pl.ukrstat.gov.ua/>).

10.2. Вплив на навколишнє середовище

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

На території Полтавської області розташоване одне з найбільших підприємств гірничодобувної промисловості України – *ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»*.

Підприємство здійснює повний технологічний цикл від добування залізної руди до виробництва залізорудних котунів – сировини для металургійних заводів.

Сировинна база комбінату – це Лавриківське та Горішнеплавнівське родовища Кременчуцької магнітної аномалії. На сьогодні розробляється два родовища одним кар'єром.

Переробка руди, виробництво концентрату, щебеню і котунів здійснюється комплексом, до якого входить дробильна і збагачувальна фабрики та цех виробництва окатишів.

У 2010 *ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат»* почало розробляти Єристівське родовище залізистих кварцитів, на якому виконуються вскривні роботи.

ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» розпочало розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року.

Табл. 10.1. Підприємства гірничодобувної галузі Полтавської області, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на атмосферне повітря

Підприємства	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря							
	2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»	9,467	18,6	9,678	21,1	9,246	18	4,777	18,5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ТОВ «Єривіський гірничо-збагачувальний комбінат»	1,944	3,8	1,898	4,1	2,203	4,2	1,634	6,3
ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат»*	0,050	0,10	0,063	0,14	0,125	0,24	0,125	0,5

ПрАТ «Полтавській гірничо-збагачувальний комбінат» здійснює в середньому 18% викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення до загальних по області; ТОВ «Єривіський гірничо-збагачувальний комбінат» – 6,3% обласних викидів; ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» – 0,5% викидів області.

Значну частину викидів ПрАТ «Полтавський ГЗК» становлять оксид вуглецю – 15%, діоксид та інші сполуки сірки – 20%, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (пил) – 28% та сполуки азоту – 37% усіх викидів підприємства. Більша частина викидів ТОВ «Єривіський ГЗК» – це речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (пил) – 96,5% усіх викидів підприємства. Зазначене підприємство поступово збільшило обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря: з 1,39 тис. т у 2010 році до 3,481 тис. т у 2014 (зростання на 60%); у 2015 р. – 1,013 тис. т, у 2016р. – 0,561 тис. т, у 2017 – 1,751 тис. т, у 2018 р. – 1,358 тис. т, у 2019 р. – 1,944 тис. т, у 2020 р. – 1,898 тис. т, у 2021 р – 2,203 тис. т та 1,634 тис. т у 2022 році. ТОВ «Біланівський ГЗК» у звітному році викинуто 0,125 тис. т забруднюючих речовин (у 2021 році – 0,125 тис. т, у 2020 – 0,063 тис. т, у 2019 – 0,050 тис. т, у 2018 – 0,078 тис. т), 100% яких склали речовини у вигляді суспендованих твердих частинок.

На Полтавському гірничо-збагачувальному комбінаті станом на 01.01.2023 накопичено у відвалах та хвостосховищах 485,3 млн. т. нетоксичних відходів розроблення кар'єру залізної руди та шламів і хвостів збагачення залізних руд. У 2021 році для будівництва і обвалування огорожувальних дамб шламосховища, формування будівельних майданчиків, будівництва доріг використано 1,4 млн т розкритих скельних порід та 1,846 млн. т шламів збагачення залізної руди (у 2021 р – 2,639 млн м³ та 5,881 млн т, у 2020 р – 2,877 млн м³ та 8,115 млн т, у 2019р. – 1,375 млн м³ та 9,195 млн т; у 2018 р – 1,560 млн м³ та 13,231 млн т; у 2017 році – 1,335 млн м³ та 10,936 млн т; у 2016 р – 1,576 млн м³ та 12,466 млн т відповідно).

За даними обласного звіту про використання води по формі №2-ТП (водгосп) у 2022 звітному році обсяги стічних вод Полтавським ГЗК збільшились до 0,038 млн м³ (у 2021 р – 0,015 млн м³, у 2020 р – 0,012 млн м³, у 2019р. – 0,011 млн м³, у 2018 р – 0,817 млн м³, у 2017 р – 1,038 млн м³) нормативно-очищених стічних вод. Кількість забруднюючих речовин (сухий залишок), що скидається разом зі стічними водами становила 9,2 т (у 2021 р – 3,5 т, у 2020 р – 3,1 т, у 2019 р – 3,0 т, у 2018 р – 3,465 тис. т, у 2017 р – 4,317 тис. тон). Підприємство здійснювало скид у річку Дніпро та у р.Сухий Кобелячок.

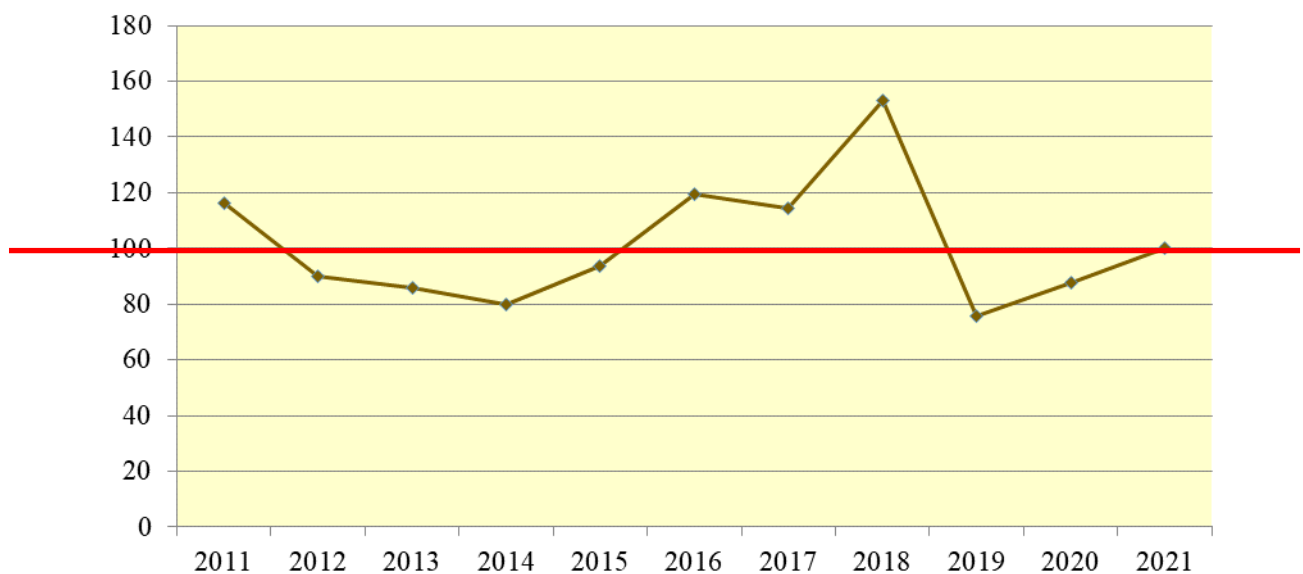
Скинуті води ТОВ «Єривіський ГЗК» (у Кам'янське водосховище) та ТОВ «Біланівський ГЗК» (у р. Рудька) мають категорію *нормативно чистих*.

10.2.2. Металургійна промисловість

За даними Головного управління статистики у Полтавській області індекс промислової продукції у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів у 2021 році склав 100% від обсягів попереднього року, у 2020 році продовжив падіння на 12,4% від обсягів 2019 р., у 2019 році спостерігалось зменшення на 24,1% у порівнянні з 2018 роком; у 2018 році він становив 153,3% обсягів 2017 року; у 2017р. – зростання на 14,6%.

За попередніми даними обсяги реалізованої промислової продукції у зазначеній галузі зменшилися на 12,5% до 1438,976 млн гривен у 2020 році.

Рис.10.1. Індекс промислової продукції металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, у % до попереднього року

Провідним підприємством металургійної галузі виробництва на території Полтавської області є ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод». Зазначене підприємство є провідним у сучасному ливарному виробництві України з виготовлення сталевих литва для вантажних вагонів і великовантажних автомобілів. Завод також виробляє широкий асортимент сталевих й чавунного лиття різних конфігурацій за кресленнями замовників.

У 2022 році від підприємства надійшло 0,162 тис. т викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення (збільшення проти 2021 року на 361%), у 2021 р. – 0,035 тис. т, у 2020 р – 0,057 тис. т (зменшення майже 5 разів), у 2019 р. – 0,283 (зменшення на 33,4%); у 2018 р. – 0,425 тис. т (збільшення на 19,5%), у 2017 році кількість викидів становила – 0,342 тис. т (зростання проти 2016 року більше ніж у 10 разів).

За 2022 рік на підприємстві утворилося 25,181 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, за 2021 р. - 0,0545 тис. т, за 2020 р – 10,949 тис. т, за 2019р. – 59,686 тис. т, за 2018р. – 92,223 тис. т, за 2017 р. – 60,988 тис. т. Місце складування відходів сталеливарного виробництва підприємства (шлак сталевуглецевий, суміші формувальні відпрацьовані, брукт цегли шамотної футеровки, шлам газоочисних

споруд, пил і тверді частинки дробометних камер, відходи перевозок залізничним транспортом) знаходиться в урочище «Широке» Кременчуцького району.

Обсяги неочищених зворотних вод, які відводяться з території ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» у звітному році становили 0,06 млн. м³, що більше ніж у попередньому році на 7% (у 2021 р. – 0,056 млн м³, у 2020 р. – 0,055 млн м³, у 2019 р. – 0,085 млн м³, у 2018 р. – 0,105 млн м³, у 2017 р. – 0,107 млн м³). За даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України – зі зворотними водами у поверхневі водні об'єкти у 2021 році з території підприємства потрапило 0,031 тис. т забруднюючих речовин (сухий залишок) – що залишається на тому ж рівні, що і минулого року (у 2017 р. – 0,033 тис. т, у 2018 р. – 0,039 тис. т, у 2019 р. – 0,028 тис. т, у 2020 р – 0,03 тис. т, у 2021 р – 0,031 тис. т).

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

ПАТ «Укртатнафта» – одне з провідних підприємств нафтопереробної промисловості України.

Підприємство випускає широкий асортимент товарної продукції високої якості у тому числі: екологічно чисті неетильовані бензини марок А-76, А-92, А-95, зимове і літнє дизельне пальне, різні види мастил, бензол, толуол, сольвент та інші розчинники, парафін, бітум, мазут, сірка та інші нафтопродукти.

ПАТ «Укртатнафта» має прийнятний на сьогоднішній день рівень екологічної ефективності виробництва, але залишається підприємством, яке здійснює основне техногенне навантаження на довкілля області.

Підприємством активно ведуться роботи по вилученню нафтопродуктів з підземних горизонтів виробничого майданчика. З 1994 року експлуатуються установка з середньодобовою потужністю 300 л (на сьогодні в роботі задіяні більше 30 установок). У 2020 році вилучення нафтопродуктів збільшено в 1,5 рази до 75,74 т у порівнянні з 49,06 т – у 2019 році; з початку експлуатації установки було вилучено 6036,63 т нафтопродуктів.

В останні роки скидання зворотних вод в ставок-випарник значно скорочено.

Листом від 29.03.2023 № 57-41 ПАТ «Укртатнафта» проінформувало Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облвійськадміністрації про підпорядкованість Міністерству оборони України, у зв'язку з чим інформація має конфіденційний характер і не може бути надана під час дії воєнного стану.

Відповідно до листа ПАТ «Укртатнафта» від 19.05.2022 р №57-42 – внаслідок ворожих ракетних обстрілів відбулося руйнування інфраструктури підприємства з втратою даних по викидах забруднюючих речовин за 2021 рік.

Викиди ПАТ «Укртатнафта» становлять 24,3% загальних викидів від стаціонарних джерел забруднення Полтавській області та 88,5% викидів м. Кременчук. У 2020 році від підприємства потрапило в атмосферне повітря 11,126 тис. т забруднюючих речовин, що на 5,3% менше ніж у 2019 році (11,751 тис. т).

Табл. 10.2. Підприємства нафтопереробної галузі Полтавської області, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на атмосферне повітря

Підприємства	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря							
	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПАТ «Укртатнафта»	11,382	20,4	11,015	21,1	11,751	23,1	11,126	24,3

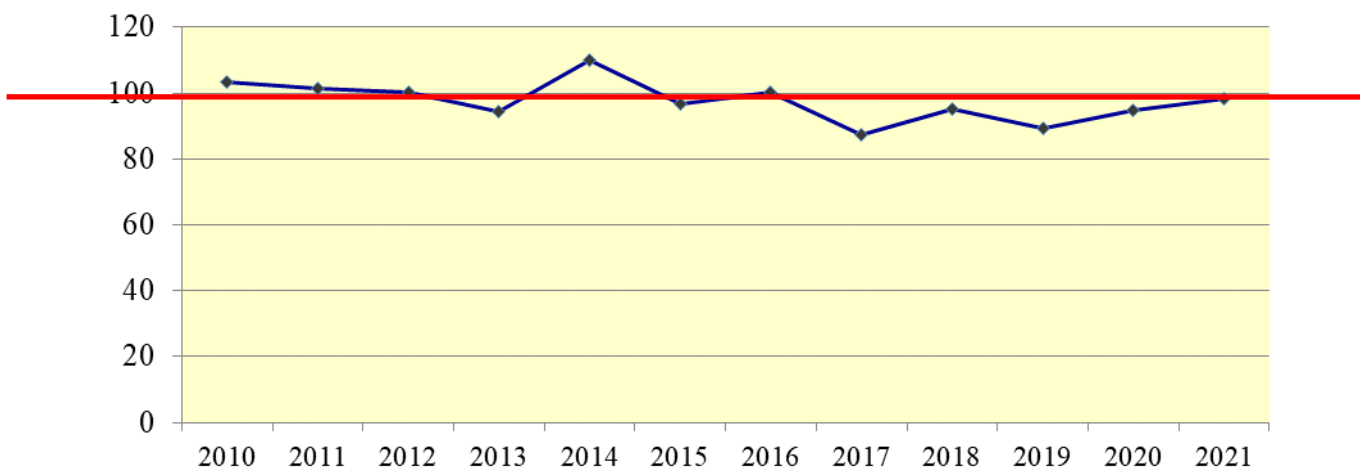
Для зниження негативного впливу на довкілля у 2020 році (як і у попередніх 2017 – 2019 роках) підприємством здійснювалося використання технологічного газу після блоку сіркоочистки та установки коротко-циклової адсорбції; застосовувалися автоматичні системи регулювання повітря.

10.2.4. Харчова промисловість

У 2021 році показник виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів становив 98,2% обсягів попереднього року.

У 2020 році 2019 році цей показник дорівнював 94,8%, у 2019 р – 89,2%, у 2018 році – 95,3%; у 2017 році спостерігалось падіння індексу галузі до 87,2 відсотка.

Рис.10.2. Індекс промислової продукції виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, у % до попереднього року

Підприємства вищезазначеної галузі суттєво впливають на стан атмосферного повітря області. Значна кількість викидів, у яких переважають оксид вуглецю і сполуки азоту, потрапляє в атмосферу від процесів згорання у печах для виробництва хлібобулочних виробів хлібозаводів та хлібокомбінатів. На підприємствах виробництва м'ясо-молочної продукції існують ризики забруднення атмосферного повітря аміаком (компресори для холодильних установок) при виникненні надзвичайних ситуацій.

За даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України найбільші скиди у поверхневій водні об'єкти здійснюють такі підприємства харчової галузі:

- ТОВ «Хорольський завод дитячих продуктів харчування» у річку Хорол: у 2021 р. – 0,302 млн м³, (майже на рівні попереднього року), у 2020 р. – 0,331 млн м³, у 2019 р. – 0,327 млн м³ (більше ніж у 2019 р. майже на 15%); у 2018 р. – 0,278 млн м³ (більше ніж у 2018 р. на 13,3%); у 2017 р. – 0,241 млн м³ (менше ніж у попередньому на 25,2%); у 2016 р. – 0,322 млн м³ (менше ніж у 2016 р. на 7%);
- ТОВ «Гадячсир» у річку Псел: за 2021-2022 роки інформація на Порталі електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України відсутня, у 2020 р. – 0,064 (зменшення у 3,5 рази проти 2019 року); у 2019 р. – 0,222 млн м³ (менше за попередній рік на 28,2%), у 2018 р. – 0,309 млн м³ (менше ніж у попередньому на 1,6%); у 2017 р. – 0,314 млн м³ (менше ніж у 2016р на 35,9%).

Крім того до річки Сухий Омельник у 2022 році потрапило 0,065 млн м³ від ТОВ «Глобинський маслосирзавод» та у річку Крива Руда 0,005 млн м³ від ПРАТ «Данон Кремез».

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Екологізація промислових підприємств передбачає екологізацію як виробничої системи, так і системи управління нею, а саме екологізацію всіх видів продукції, що виробляються на підприємстві:

- розроблення таких видів, що найменше впливають на навколишнє середовище під час виготовлення, споживання та утилізації;
- перебудову технічної бази у напрямку еколого-орієнтованого виробництва, яке забезпечить економію і раціональне використання природних ресурсів та зменшить забруднення навколишнього середовища;
- утилізацію та перероблення відходів виробництва та споживання продукції.

Провідними підприємствами Полтавської області щорічно розробляються заходи, виконання яких направлене на поліпшення екологічної обстановки навколо. Заходи містять розділи щодо захисту водного і повітряного басейнів, раціональному використанню природних ресурсів, діяльності з відходами і озеленення територій промислових майданчиків.

Заходи щодо зниження негативного впливу на довкілля області, які впроваджуються підприємствами, що здійснюють найбільше техногенне навантаження:

У 2021 році ПРАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» на виконання природоохоронних заходів витрачено 198526,3 тис. грн при запланованих 266476,6 тис. грн (у 2021 р. – 22621,54 тис. грн, у 2020 р. - 220604,28 тис. грн, у 2019 р. – 476588,36 тис. грн; у 2018р. – 259479,12 тис. грн; у 2017 р. – 189339,18 тис. грн; у 2016 р. – 67602,57 тис. грн; у 2015 році – 70154,77 тис. грн; у 2014 році – 77951,61 тис. грн). Для скорочення викидів пилу в атмосферне повітря підприємство щорічно фінансує закріплення курних пляжів шламосхвища

хімічним, біологічним методами та закріплення посівами жита. У 2021 році на зазначені заходи витрачено 10244,0 тис. грн при запланованих 8840,0 тис. грн (у 2021 р – 11946,0 тис. грн, у 2020 р – 7382,0 тис. грн, у 2019р. – 6086,00 тис. грн, у 2018 р. – 4382,00 тис. грн, у 2017 р. – 2768,00 тис. грн).

На ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» постійно здійснюються перевірки технічного стану пилогазоочисних установок та їх ефективність роботи. Забезпечується лабораторний контроль за викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та за станом атмосферного повітря у санітарно-захисної зоні підприємства та найближчої житлової забудові. Також контролюються стан зворотних і підземних вод у мережі спостережних свердловин в районі розташування шламонакопичувачів та шламовідстійників. Крім того підприємством виконується рекультивація відпрацьованого кар'єру будівельних матеріалів з використанням відпресованого шламу хімводоочищення та недопалом вапна.

Публічне акціонерне товариство «Укртатнафта» щомісячно перераховує кошти для забезпечення питною водою населених пунктів, що розташовані в зоні впливу ставка-випарника. У 2012 – 2015 роках ця сума складала 1332,00 тис. грн щорічно, у 2016 р. – 750,481 тис. грн, у 2017 р. – 648,0 тис. грн, у 2018 р. – 782,011 тис. грн, у 2019 р. – 740,0 тис. грн, у 2020 році було перераховано 720,0 тис. гривень. Інформація за 2021 рік підприємством втрачена через ракетний обстріл рф, а листом від 29.03.2023 № 57-41 ПАТ «Укртатнафта» проінформувало Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облвійскадміністрації про підпорядкованість Міністерству оборони України, у зв'язку з чим інформація має конфіденційний характер і не може бути надана під час дії воєнного стану.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облвійськадміністрації сільське господарство – одна з провідних галузей Полтавщини.

Аграрне виробництво на Полтавщині здійснюють 3,5 тис. сільськогосподарських підприємств, у тому числі 2,5 тис. фермерських господарств та 185,7 тис. особистих селянських господарств.

За 2021 рік індекс обсягу сільськогосподарського виробництва порівняно з 2020 роком склав 106,1%, в тому числі в сільгоспідприємствах – 108,5%, в господарствах населення – 100,8%.

За обсягом виробництва валової продукції область займає 4 місце, частка Полтавщини в загальному обсязі валової продукції становить 5,9%.

Соняшникові поля
Полтавщини

Впродовж останніх років Полтавщина залишається серед лідерів з виробництва основних сільськогосподарських культур.

Аграріями області намолочено 5,4 млн тонн зернових культур, в тому числі валовий збір кукурудзи на зерно становить понад 3,9 млн тонн. Отриманий вал продовольчого зерна дає змогу в повному обсязі забезпечити потреби споживання населення та харчових підприємств області.

За валовим збором зернових та зернобобових культур область посідає 2 місце по Україні, цукрових буряків та сої – 2 місце, соняшнику – 6 місце.

	Обсяг виробництва (валовий збір) культур сільськогосподарських, тис. ц					
	культури зернові та зернобобові	буряк цукровий фабричний	соняшник	картопля	культури овочеві	культури плодові та ягідні
2022	50965,4	10723,3	12429,9	12620,0	5571,5	1237,6

Під урожай 2023 року посіяно 228,6 тис. га озимих на зерно (що менше на 16% до минулого року), із них: пшениці – 216,1 тис. га. Усі посіви знаходяться в доброму та задовільному станах.

За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області у 2022 році індекс сільськогосподарської продукції порівняно із 2021 року становив 99,6%.

Обсяг виробництва продукції рослинництва становив 100,3%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 99,2%, у господарствах населення – 103,3 відсотка.

Обсяг виробництва продукції тваринництва склав 96,6%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 99,5%, у господарствах населення – 92,0%.

У 2021 році в області впроваджувалося 75 інвестиційних проєктів кошторисною вартістю 4,0 млрд грн. Завершено впровадження 43 інвестиційних проєктів кошторисною вартістю 2,3 млрд грн, створено 195 робочих місць.

Полтавщина входить у топ регіонів-лідерів, які найактивніше користуються залученням фінансування за аграрними розписками.

За час дії Проєкту в області оформлено 361 розписку на суму 3,4 млрд грн. Кожна четверта розписка оформлена фермерськими господарствами, що підтверджує державну політику, яка спрямована на підтримку малих та середніх сільгоспвиробників.

У 2021 році в області розпочала діяти Програма розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року (далі – Програма). Програма спрямована на збільшення доданої вартості в аграрній сфері, підтримку зайнятості сільського населення, створення додаткових можливостей для зростання доходів індивідуальних домогосподарств, малого та середнього аграрного бізнесу, поліпшення розвитку села та якості життя в сільській місцевості.

11.2. Вплив на навколишнє середовище

11.2.1. Внесення мінеральних та органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Мінеральні добрива – вироби хімічної промисловості, що містять поживні елементи, які потрібні для сільського господарства. Застосування мінеральних добрив сприяє збільшенню врожайності сільськогосподарських культур, покращенню якості продукції та підвищенню стійкості рослин у несприятливих кліматичних умовах. Найчастіше у ґрунті немає відповідної кількості азоту, фосфору й калію. Тому азотні, фосфорні і калійні мінеральні добрива широко застосовуються у сільському господарстві.

Органічні добрива також містять азот, фосфор, калій, кальцій та інші елементи живлення рослин, а також органічні речовини, які позитивно впливають на властивості ґрунту.

Органічні добрива складаються з речовин тваринного і рослинного походження, які, розкладаючись, утворюють мінеральні речовини, при цьому в приземний шар виділяється діоксид вуглецю, необхідний для фотосинтезу рослин. Крім того, органічні добрива сприятливо впливають на водне і повітряне живлення

рослин, сприяють розвитку ґрунтових бактерій та мікроорганізмів, які живуть в симбіозі з корінням овочевих культур і допомагають їм отримати доступні поживні елементи. До органічних добрив відносять гній, торф, компост, пташиний послід та інші матеріали.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2021 році під посіви сільськогосподарських культур сільськогосподарськими підприємствами внесено 84 кг мінеральних добрив (у поживних речовинах) і 646 кг органічних добрив на 1 га посівної площі. Площа, яка оброблена мінеральними добривами у звітному році склала 83,3% уточненої посівної площі, оброблена органічними добривами – 4,8% уточненої посівної площі.

Табл. 11.1. Внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами

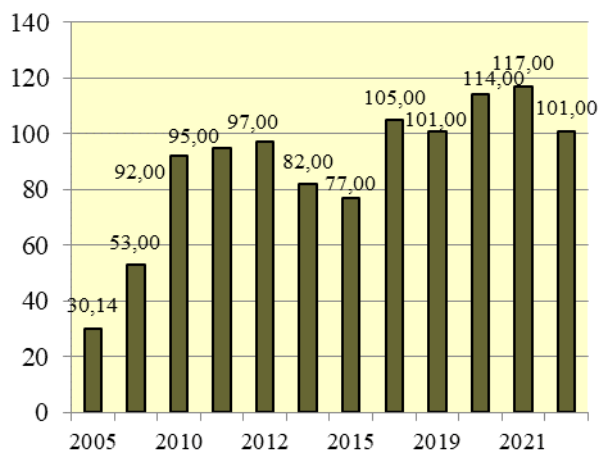
Полтавська область	2005	2008	2010*	2013*	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Загальна посівна площа, тис. га	1164,3	1285,4	1569,848	1483,587	1300,3	130,1	1179,0	1314,4	1700,3
Мінеральні добрива:									
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	350,9	958,8	990,342	1140,671	1209,2	1200,00	1342,3	1408,9	973,2
У тому числі: азотних, тис. ц	216,004	638,2	690,009	762,021	654,4	741,5	812,1	842,8	685,7
фосфорних, тис. ц	75,464	177	165,661	195,908	290,2	16,9	16,4	13,2	к
калійних, тис. ц	59,461	143,5	134,672	182,725	264,6	15,9	27,1	37,8	к
азотно-фосфорно-калійних, тис. ц	–	–	–	–	1209,2	774,3	486,7	515,1	-
Удобрена площа під урожай, тис. га	502,5	959,2019	1269,543	1269,91	1027,7	1062,0	1052,3	1070,5	964,7
% удобреної площі	43,1	72,4	80,87	85,597	79,0	81,6	61,0	81,4	83,3
Внесено на 1 га удобреної площі, кг	69,83	99,96	78,01	89,823	118,0	113,0	128,0	132	84,0
У тому числі: азотних, кг	42,99	66,53	54,35	60,0059	64,0	69,8	77,2	78,7	
фосфорних, кг	15,02	35,22	13,05	15,4269	28,0	1,6	1,6	1,2	-
калійних, кг	11,83	28,56	10,61	14,3888	26,0	1,5	2,6	3,5	-
азотно-фосфорно-калійних, кг	–	–	–	–	118,0	72,9	46,3	48,1	-
Внесено на 1 га посівної площі, кг	30,14	74,59	63,08	76,89	105,0	101,0	114,0	117	101,0
У тому числі: азотних, кг	18,55	49,65	43,95	51,36	57,0	58,0	69,0	64,1	
фосфорних, кг	6,48	13,77	10,55	13,21	25,0	1,3	1,4	1,0	-
калійних, кг	5,11	11,16	8,58	12,32	23,0	1,2	2,3	2,9	-
азотно-фосфорно-калійних, кг	–	–	–	–	105,0	60,5	41,3	39,2	-
Органічні добрива:									
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	1518,7	1495,649	2115,412	2131,96	1255,5	11330,0	1054,5	915,5	748,6
Удобрена площа, тис. га	69,403	89,2421	92,4	99,678	103,0	94,5	75,0	72,0	56,06
% удобреної площі	5,9	6,7	5,89	6,72	7,9	7,3	4,3	5,5	4,8
Внесено на 1 га удобреної площі, т	21,9	15,59	22,89	21,389	12,2	12,0	14,1	12,7	13,4
Внесено на 1 га посівної площі, т	1,3	1,2	1,35	1,437	1,1	0,95	0,89	0,762	0,6

Примітка.

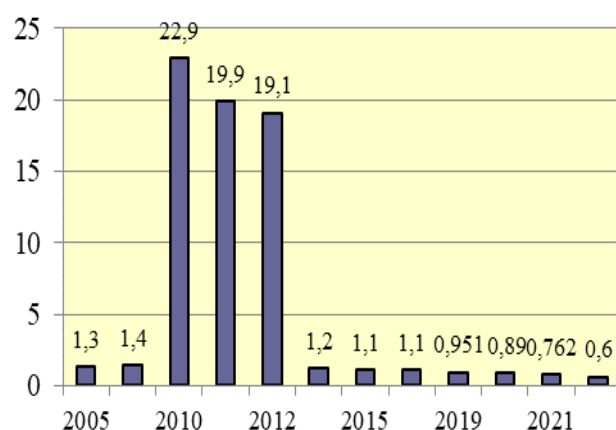
*– посівна площа та внесені добрива під сільськогосподарські (під урожай звітнього року) та озимі (під урожай наступного за звітним року) культури (за даними Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації)

Найбільші обсяги мінеральних добрив внесено на площі під пшеницю, кукурудзу на зерно та соняшник; значно менше під коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі.

Рис.11.1. Внесено мінеральних добрив на 1 га посівної площі, кг

Рис.11.2. Внесено органічних добрив на 1 га посівної площі, т

Загальна тенденція з 2010 по 2013 роки простежувалася до збільшення використання органічних добрив, водночас обсяги використання мінеральних залишалися майже незмінними. Слід відмітити, що у 2014 році об’єм внесення органічних добрив на 1 га посівної площі суттєво скоротився, скорочення внесення мінеральних, у порівнянні з попередніми роками – незначне. У 2015 – 2022 роках кількість внесення мінеральних залишається на одному рівні, органічних – поступово зменшується.

11.2.2. Використання пестицидів

Застосування хімічних препаратів при вирощуванні сільськогосподарських культур здійснюється в помірних кількостях, але з помітною тенденцією до збільшення, використовуються вони повністю. Середнє навантаження на 1 га ріллі (по всіх категоріях господарств) у 2022 році трохи збільшилось у порівнянні з попереднім роком і за даними Головного управління Держпродспоживслужби в Полтавській області склало 2,04 кг (2021 – 1,97 кг, 2020 – 1,84 кг, 2019р. – 1,86 кг, 2016 та 2018р.р. – 2,1 кг,)

Табл. 11.2. Застосування засобів захисту рослин

Полтавська область	2005	2010	2011	2014	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Витрати засобів захисту рослин, тис. т	1,197	2,86	3,16	3,735	3,655	3,545	3,204	3,504	**	**
Площа, на якій застосовувалися засоби захисту рослин, тис. га	1132,0	2292,4	2897,2	4021,5	1721,2	1720,5	1720,3	3159,7	3222,6	3633,5
Кількість внесених пестицидів на 1 га, кг*	1,02	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	1,86	1,84	1,97	2,04

Примітка.

* – кількість внесених пестицидів кг на 1 га ріллі;

** - інформація уточнюється.

Полтавською філією ДУ «Держгрунтохорона» проводяться спостереження за вмістом залишкових кількостей таких пестицидів, як ДДТ та його метаболітів, ГХЦГ та суми його ізомерів, базудин, дурсбан, метафос, фозалон, фосфамід, атразин і симазин. З 2013 року визначаються димеотат та ацетохлор. Залишкових кількостей у зразках ґрунту, відібраних на моніторингових ділянках, що перевищують ГДК – не виявлено.

Також не виявлено залишкові кількості пестицидів, що перевищують ГДК, у водах відкритих водоймищ (водосховищ, каналу, ставків, річок) та у воді з криниць і закритих водогонів.

11.2.3. Зрошення та осушення земель

Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області інформує.

З початку 2021 року в Україні відбувалося формування сучасних нормативно-правових актів з питань оптимізації функцій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо зрошення та дренажу, утворення і функціонування організацій водокористувачів; врегулювання питань щодо права власності на внутрішньогосподарські зрошувальні системи та механізму передачі у власність організацій водокористувачів об'єктів внутрішньогосподарської мережі, які перебувають у комунальній власності або є безхазайними; формування тарифів на послуги з передачі води для потреб зрошення; обґрунтування інституційних та економічних засад утворення суб'єкта господарювання державної форми власності та передачі в його управління об'єктів інфраструктури, що перебувають у державній власності.

З метою оптимізації структури водогосподарських організацій області у 2020 році проводилася інвентаризація майна та актів Новосанжарського, Кременчуцького і Хорольського міжрайонних управлінь водного господарства. Новосанжарське та Хорольське управління реорганізовані шляхом приєднання до Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

Загалом в області зрошувалося у 2022 році 6,123 тис. га, що становить 19,38% від загальної площі; у тому числі системами крапельного зрошення (на державних системах) – 0,127 тис. га (0,4% від загальної площі); дощуванням – 5,996 тис. га (18,98% від загальної площі).

11.2.4. Тенденції в тваринництві

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облвійськкадміністрації Полтавська область займає лідируючі позиції в Україні і з виробництва продукції тваринництва.

Основними пріоритетами в розвитку галузі тваринництва є молочне скотарство і свинарство. За кількістю поголів'я ВРХ і корів в сільськогосподарських підприємствах область посідає перше місце в Україні, по поголів'ю свиней – четверте.

Серед регіонів України по виробництву молока в усіх категоріях господарств та сільськогосподарських підприємствах область займає перше місце.

Полтавщина має одну з найбільших племінних баз в Україні. Наразі в області налічується 45 суб'єктів племінної справи у тваринництві з розведення ВРХ, свиней, овець, коней, птиці, бджіл та племпідприємства, що забезпечують відтворення.

Полтавська область є лідером серед регіонів України за кількістю племінного поголів'я великої рогатої худоби – 10% від загального племінного поголів'я в Україні.

11.3. Органічне сільське господарство

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облвійськкадістрації, Полтавська область має значний досвід в розвитку органічного землеробства. Полтавщина входить в першу п'ятірку регіонів України, котрі займаються органічним землеробством, виробництвом органічних продуктів харчування та засобів захисту рослин. Загальна площа земель, зайнятих під органічним виробництвом, по області у звітному році становить 24,0 тис. га або 1,3% орних земель (по Україні 1,2%).

На сьогодні в області сертифіковані 34 виробники органічної продукції.

Виробництво органічної продукції та сировини:

Рік	Площа, на якій виробляється органічна продукція та сировина		Об'єкти, яким надано статус спеціальних сировинних зон		
	тис. га	% від загальної площі регіону	площа, тис. га	% від загальної площі території	кількість, од.
2022	24,0	1,3	*	*	2

*- інформація відсутня

11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

Стратегія сталого розвитку аграрного виробництва передбачає існування оптимального балансу між економічною, соціальною й екологічною сферами. Саме тому нині існує необхідність у переосмисленні ролі економічних та екологічних пріоритетів, де перевага має віддаватися екологічно безпечному розвитку аграрного виробництва.

Однією з основних складових частин стратегії сталого розвитку є концепція зеленої економіки, яка популярна серед національних урядів багатьох країн та широко підтримана міжнародними організаціями. ООН і Організація економічного співробітництва та розвитку розглядають зелену економіку як подальшу трансформацію й уточнення концепції сталого розвитку, що ґрунтується на принципах взаємодії суспільства і природи та передбачає гармонізацію економічного, соціального розвитку та збереження довкілля.

Очевидним є те, що Україна, як і більшість країн світу, підтримує стратегію сталого розвитку та концепцію зеленої економіки в аграрному виробництві, проте необхідно провести цілу низку якісних та ефективних реформ, які будуть стосуватися напрямів оновлення структури виробництва, переходу на відновлювальні джерела енергії, упровадження зелених технологій, раціонального підходу до використання ресурсів та інноваційного розвитку аграрного виробництва.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

Відповідно до листа Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової адміністрації від 31.05.2023 № 04.4-05/1699 – інформація про потужності гідроелектростанцій області, кількість виробленої ними електричної енергії у звітному періоді у зв'язку з воєнним станом та постійними обстрілами енергетичної інфраструктури держави не може бути висвітлена, так як є інформацією з обмеженим доступом.

Таким чином, інформація у розділі зазначена за попередній період.

12.1. Структура виробництва та використання енергії

За даними Головного управління статистики у Полтавській області підприємствами й організаціями області у 2020р. використано 6544,9 тис. т енергетичних матеріалів і продуктів перероблення нафти в умовному паливі, що на 3,4% більше, ніж у 2019 році (6320,6 тис. т).

У структурі використаного палива значними були частки газу природного – 23,4%; газойлів (палива дизельного) – 4,8% та дров для опалення – 1,7 відсотка.

Табл. 12.1. Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

Полтавська область	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Споживання електроенергії млн. кВт.г	3151,8	3975,4	4138,7	4047,8	3942,1	3887,2	4046,3	3981,5	3853,2
Темп зміни, % до обсягу 2000р.	–	126,1	131,3	128,4	125,1	123,3	122,1	120,8	118,2
Споживання теплоенергії, тис.Гкал	3583,2	4018,3	3774,8	3700,3	2970,1	2606,8	2903,1	2591,9	2272,7
Темп зміни, % до обсягу 2000р.	–	112,1	105,3	103,3	82,9	72,8	75,3	72,3	63,4

Примітка.

Таблиця наведена за даними Головного управління статистики у Полтавській області

Підприємства промисловості використали 5969,0 тис. т умовного палива (на рівні попереднього року – 5663,3 тис. т); підприємства й організації сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства спожили 157,1 тис. т умовного палива (більше на 22,3% проти попереднього року – 202,3 тис. т); транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 85,1 тис. т (менше на 29,1% проти попереднього року – 120,1 тис. т).

Табл. 12.2. Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2020 році

Полтавська обл.	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, г/грн	Темп зміни, % порівняно з 2018 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
1	2	3	4	5	6
Усього стаціонарними джерелами	576	45,8	0,31	-10,20	19,17
-в тому числі за видами діяльності:					

1	2	3	4	5	6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	82	18,8	0,24	-9,18	-3,97
Переробна промисловість:	108	14,8	0,22	-9,76	26,98
у тому числі виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	4	11,2	0,63	-5,08	49,63
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	27	0,4	0,03	-20,00	-8,39
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	9	0,1	0,11	0,00	15,70

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2021 році частка області у загальному обсязі використання палива по Україні залишилася на рівні попереднього 2020 року до 6,9% (2019 р. – 6,4%).

Табл. 12.3. Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Полтавська обл.	2000	2005	2010	2013	2015	2018	2019*	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	
Всього по Україні млн. т умовного палива* /область, у %	176,2/4,1	205,6/0,6	150,0/5,6	136,0/5,3	89,8/6,5	91,502/6,7	86,747/6,4	84,726/6,9
Вугілля кам'яне* тис. т./ область, у %	63,4912/ 0,07	63,8762/ 0,06	66,5188/ 0,1	70,2131/ 0,0	44,8008/ 0,0	45,043/ 0,04	42,147/ 0,04	37,797/ 0,04
Газ природний*, млрд м³ / область, у %	68,4/3,2	72,6/3,6	38,2/4,5	32,436/6,6	21,051/8,7	20,733/7,8	19,287/6,5	21,702/5,2
Бензин моторний* тис. т./ область, у %	2940,7/3,4	3670,1/2,2	1062,5/5,4	869,9/5,3	559,4/6,2	540,0/5,8	514,2/6,0	415,7/4,5
Газойлі (дизпаливо)* тис. т./ область, у %	4882,7/5,5	5133,4/4,8	3939,6/8,7	4151,4/8,1	3432,7/7,7	4294,6/7,6	4752,5/6,5	3956,2/6,8
Мазути топкові важкі* тис. т/ область, у %	1222,4/5,5	684,6/5,0	8494,9/3,0	201,4/8,9	367,3/22,5	244,4/40,6	86,7/к	98,2/к

Примітка.

* – За даними ф.№ 4-мтп (річна) «Звіт про використання та запаси палива» (без урахування обсягів реалізованих населенню).

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Динаміка, що наведена у табл. 12.3 демонструє зниження споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти у 2019 році в цілому по Україні крім газойлів (дизпаливо).

Використання майже усіх видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти по Полтавській області у порівнянні попереднім роком зменшилася (табл. 12.4).

Табл. 12.4. Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Назва	2000	2005	2010	2013	2014	2016	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Всього, т умовного палива	7282936	12928049	8358701,3	7270615,3	6720624,7	5684482,3	6165814,7	5571710,4	5812444,1
Вугілля кам'яне, т	47506	40222	34645,8	25631,4	21434,2	21518,2	18138,6	15184,7	13412,2
Газ природний, тис. м ³	2193124	2604209	1716012,9	2145216,9	2050645,3	1688124,4	1614321,1	1251489,4	1122609,0
Дрова для опалення, м ³ щільних	7812	12550	14022,6	28290,5	33649,2	49599,8	67482,8	63456,5	51442,7
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, т							13909,1	18792,9	5035,8
Стружка і тріска деревні, т							10649,6	6978,3	7505,7
Інше тверде біопаливо рослинного походження, т							967239,9	38014,9	31877,0
Інші види первинного палива, т умовного палива	5362	9225	17241,8	12679,9	19275,2	747798,9*	967239,9	931639,6	
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу, т	3677	315	194,1	115,9	2300,7	84,5	1291,9	544,9	⌘
Бензин моторний, т	100223,5	82380,4	57644	46451,7	39092,0	35268,2	31435,1	30654,5	18452,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Дистиляти нафтові легкі, фракції легкі інші, т	...	82217,5	249,1	153,5	73,6	34,8	56,8	48,6	16,8
Дистиляти нафтові середні, фракції середні інші, т								к	—
Паливо для реактивних двигунів типу гас, т								1,0	к
Гас для технічних цілей, т	453,2	294,2	158,4	132,7	122,4	82,7	94,4	87,3	23,1
Газойлі (дизельне паливо), т	269766,1	245539,5	343318,7	334969,9	324076,4	282163,9	325669,4	308107,8	269682,4
Мазути паливні важкі, т	67208,2	34478,8	25779,1	18039,8	15469,4	199040,7	99319,0	к	к
Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, т	14975,5	16640,5	13620,3	8776,3	7193,2	5508,9	6519,8	5850,5	5091,3
Пропан і бутан скраплені, т	3283	4677,4	10066,2	13874,8	12081,9	15901,8	16152,7	14634,1	10540,5
Бітум нафтовий і сланцевий, т	4956	14480	11158,9	6313,5	4683,7	12630,8	10092,0	7219,0	5668,3
Інші види нафтопродуктів, т умовного палива	...	—	314,5	1639,0	1183,9	113,1*	46892,6	273,2	18,7

Примітка.

к – Дані вилучено з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації;

* – значення наведено в тонах

У 2020 році за структурою витрат найбільше палива використано на перетворення в інші види палива та енергію – 73,1% від загальної кількості використаного палива, частка для неенергетичних цілей склала – 0,5%, кінцеве використання дорівнювало – 26,4%, втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні – не зафіксовані.

Підприємства та організації області протягом 2020 р. використали електроенергії за всіма видами витрат 3822,701 млн кВт·год, на рівні попередніх

2018-2019 років (3981,528 млн кВт·год). Найбільше електроенергії було використано підприємствами промисловості (3309,972 млн кВт·год або 86,6% від загального використання по області). Серед міст та районів області найбільше електроенергії традиційно використовують підприємства та організації міст Горішні Плавні, Кременчук та Полтава.

Загальний обсяг використаної теплоенергії становив 2272,682 тис. Гкал, що на 12,3% менше ніж у 2019 р (2591,892 тис. Гкал). Найбільше теплоенергії було використано підприємствами промисловості (1812,185 тис. Гкал або 79,7% від загального використання по області). Серед міст та районів області найбільше теплоенергії використовують підприємства та організація міст Кременчук та Полтава.

За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області частки використання енергетичних матеріалів та продуктів їх перероблення у 2020 році мають наступний розподіл за напрямками споживання та видами економічної діяльності:

Табл. 12.5. Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності¹ у 2020 році

Полтавська область	Витрачено т умовного палива	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, т	газ природний, тис.м3	бензин моторний, т	газойлі (паливо дизельне), т
1	2	3	4	5	6
Усього	5812444,1	13412,2	1122609,0	18452,1	269682,4
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	139516,9	к	8295,1	5493,9	77059,9
Промисловість	5497264,5	10408,0	1058511,3	5044,9	139708,0
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	767286,0	к	451576,0	1764,2	107647,5
переробна промисловість	4104427,5	8799,7	133231,1	2231,3	30300,5
у тому числі					
виробництво харчових продуктів	114665,8	к	66175,5	1127,9	9053,1
виробництво напоїв	2275,0	–	1690,0	81,6	78,4
виробництво тютюнових виробів	к	–	к	к	к
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	к	–	к	к	к
металургійне виробництво	301,6	–	–	к	130,0
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	1355,5	к	351,2	113,9	226,9
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	622379,8	к	473637,8	741,9	658,0
водопостачання; каналізація, поводження з відходами	3171,2	к	66,4	307,5	1102,0
Будівництво	32640,3	к	2885,4	1368,3	13004,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9899,1	к	773,9	857,2	4108,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	86622,1	864,9	30569,3	1049,9	31332,1
Операції з нерухомим майном	2506,4	–	935,6	204,7	561,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	20494,3	1636,7	10809,0	2165,9	758,5

1	2	3	4	5	6
Освіта	4469,8	к	2789,2	205,7	124,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9867,3	154,4	4631,2	789,4	834,8
Інші види економічної діяльності	9163,4	к	2409,0	1272,2	2190,6

Примітка.

¹ За даними ф.№ 4-мп (річна) “Звіт про використання та запаси палива” (без урахування обсягів реалізованих населенню);

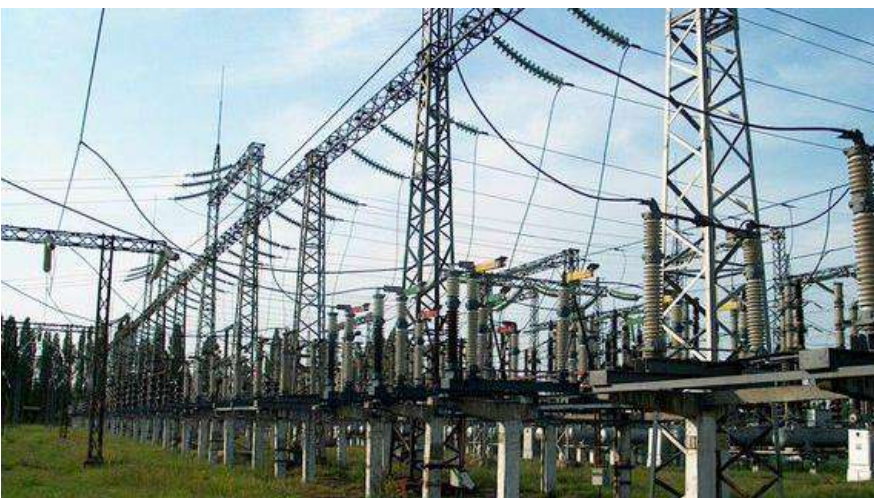
к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

У 2020 р. загальна установлена електрична потужність підприємств області становила 496,4 тис. кВт – більше ніж у попередньому році на 4,2% (у 2019 р. – 475,4 тис. кВт), загальна установлена теплова потужність – 5095,1 тис. Гкал – на рівні попереднього року (у 2019 р. – 5104,7 тис. Гкал). Підприємствами було відпущено електричної енергії 719,5 млн кВт·год – на рівні попереднього року (у 2019 р. – 709,4 млн кВт·год), теплової енергії 3936,4 тис. Гкал – менше ніж у попередньому на 7,3% (у 2019 р. – 4248,1 тис. Гкал).

12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

Наявність на Полтавщині розвинутої промисловості, значна кількість енергетичних об'єктів, висока концентрація їх в містах Кременчук та Полтава, розвинута мережа транспортних комунікацій, в т.ч. нафто-, газо-, та нафтопродуктопроводів, – усе це збільшує імовірність виникнення техногенних надзвичайних ситуацій.

Такі підприємства енергетичного комплексу, як ПрАТ «Укртатнафта», Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів, Філія Газопромислове управління «Полтавагазвидобування», Нафтогазовидобувне управління «Полтаванафтогаз» і ТОВ Торгова фірма «Кременчукнафтопродукт» становлять підвищену екологічну небезпеку. Аварії на них можуть завдати значну шкоду довкіллю.

ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ», відкритий розподільчий пристрій

Підприємства ПрАТ «Укртатнафта» та ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» включені до Переліку 100 об'єктів, які є найбільшими забруднювачами довкілля в Україні.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році обсяги відпуску електричної енергії в області теплоелектроцентралями становили 598,5 млн кВт·год – менше ніж у попередньому на 2,5% (у 2019 р. – 614,0 млн кВт·год), обсяги відпуску теплової енергії – 1475,3 тис. Гкал, що також менше від обсягів 2019 року на 8,0% (у попередньому році – 1604,4 тис. Гкал). Обсяги відпуску теплової енергії теплогенеруючими установками, котельнями склав 2328,3 тис. Гкал – менше ніж у попередньому році на 6,6% (у 2019 р. – 2493,4 тис. Гкал).

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Управління житло-комунального господарства Полтавської обласної державної адміністрації облвійськадміністрації інформує наступне.

В березні 2015 року Полтавський регіональним відділенням Фонду державного майна України із ТОВ «Гідроенергоресурс» м. Київ, терміном на 49 років, укладено договори оренди на 6 шлюзів-регуляторів з метою встановлення на них енергозберігаючого обладнання. Це Нижньомлинський шлюз-регулятор на р. Ворскла в с. Нижні Млини Полтавського району, Вакуленський шлюз-регулятор на р. Ворскла в с. Терентіївка та Деревківський шлюз-регулятор на р. Ворскла с. Деревки Полтавського району. А також на р. Псел шлюз-регулятор в с. Велика Багачка, Малобудинщанський шлюз-регулятор в с. Малі Будища Миргородського району та Книшівський шлюз-регулятор в с. Книшівка Полтавського району

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році установча електрична потужність гідроелектростанцій області дорівнювала 4,3 тис. кВт, що більше ніж у 2019 році в 1,6 разів (2,7 тис. кВт), обсяг відпуску електричної енергії гідроелектростанціями області дещо зменшився (на 30,8%) і склав 13,5 млн кВт·год (2019 р. – 19,5 млн кВт·год). Частка обсягів відпуску електричної енергії гідроелектростанціями у 2020 році становила майже 2% з усіх джерел постачання енергії (у 2019 р. – 2,8%).

У Полтавській області активно впроваджується метод отримання електричної енергії з енергії сонячного випромінювання.

За інформацією Управління житлово-комунального облдержадміністрації в області, станом на 01.01.2021р., фізичними особами введено в експлуатацію 606 таких генеруючих установок споживача, 135 (чверть усіх установок) – у 2020 році.

Також в області функціонують підприємства, які здійснюють виробництво електричної та теплової енергії з біопалива. Види біопалива, з яких виробляється енергія: дерев'яні брикети, гранули з пресованої деревини, пелети деревні, дрова та дрова ущільнені, а також дрова ущільнені (брикети), брикети з соняшникового лушпиння, пелети з соняшникового лушпиння, вугілля.

Головне управління статистики у Полтавській області інформує про використання у 2020 році 5,0 тис. т паливних брикетів та гранул з деревини та іншої природної сировини, що менше ніж у попередньому у 3,8 разів (у 2019 р. – 18,8 тис. т; у 2018 р. – 13,9 тис. т). 72,6% (у 2019 р. – 80,2%; 2018 р. – 75,4%) такої сировини використано у промисловості, ще 16,2% на потреби підприємств та організацій інших видів діяльності.

12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

Серед промислових об'єктів одним з основних забруднювачів атмосферного повітря є підприємства теплоенергетики (близько 30 відсотків усіх шкідливих викидів в атмосферу від стаціонарних джерел).

У галузі екології в тепловій енергетиці домінують дві найважливіші проблеми: забруднення атмосферного повітря і забруднення земель через накопичення значної кількості відходів (золи, шлаків, пилу).

Екологізація об'єктів енергетики передбачає:

упровадження новітніх наукових досягнень, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів;

налагодження ефективного екологічного контролю з метою управління техногенним навантаженням, раціональним використанням природних ресурсів і розміщенням продуктивних сил;

упровадження екологічно ефективних методів організації виробництва, принципів корпоративної соціальної відповідальності, чистого виробництва з метою зменшення обсягів викидів і скидів, мінімізації утворення відходів та комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів, у тому числі вторинних.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

13.1. Транспортна мережа

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

У відповідності до дії норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області, тому інформація зазначена за попередній звітний період.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2021 р. вантажообіг підприємств транспорту дещо збільшився (на 0,5%), обсяг перевезених вантажів знизився на 10,6%, водночас пасажирообіг збільшився і склав 112,5%, що на 64% більше за попередній рік, кількість перевезених пасажирів склала 88,9% від обсягів 2020 року. Зазначене пояснюється карантинними обмеженнями, які були введені державою для запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19. Транспорт – галузь, яка найбільше постраждала від зазначених обмежень

Табл. 13.1. Обсяги транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажообіг		Перевезено пасажирів		Пасажирообіг	
		млн т	%	млн т	%	млн	%	млн пас.км	%
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Залізничний	2010	21,112	102,5	6855,8	114,8	15,136	99,2	1793,7	96,9
	2013 ²	22,937	97,2	5562,7	89,0	14,786	100,4	1533,5	85,5
	2014 ²	21,834	95,2	6435,5	115,7	14,610	98,8	1601,1	104,4
	2015	21,655	99,2	6690,3	104,0	14,940	102,3	1378,4	86,1
	2016	21,887	101,1	6214,1	92,9	14,950	100,1	1557,0	113,0
	2017	22,736	103,9	6130,6	98,7	5,513	36,9	1230,5	80,0
	2018	22,2	97,6	5811,8 ¹	94,8	5,0 ²	91,7	1237,5 ¹	100,6
	2019	23,872	107,0	6049,4	104,1	4,6 ³	91,8	1305,7 ¹	105,5
	2020	25,863	108,3	5880,3	97,2	2,3	49,0	548,820	42,4
	2021	24,573	73,8	5652,3	76,1	2,9	41,3	808,9	58,8
Автомобільний	2010	142,071	101,1			74,140	80,0	1254,0	82,3
	2013 ³	220,660	105,2			52,635	102,0	966,1	98,9
	2014 ³	213,762	96,9			52,682	100,1	1004,6	104,0
	2015	161,450	75,5	3158,6	119,4	51,947	98,6	... ¹	97,7
	2016	192,958	119,5	3530,6	114,8	50,202	96,6	1005,8	102,5
	2017	172,973	89,6	2563,1	72,6	45,268	90,1	1044,5	103,9
	2018 ³	171,9	106,6	2732,8	106,6	49,6	109,5	1092,0	104,4
	2019	160,052	93,11	2326,7	85,1	54,8	110,5	1173,2	107,4
	2020	167,061	104,4	2660,3	114,3	31,8	58,1	641,590	54,7
	2021	8,5	114,7	1821,7	118,3	26,5	83,2	564,3	88,0
Міський електротранспорт (тролейбусний)	2010	x	x	x	x	33,198	94,0	190,9	97,9
	2013	x	x	x	x	43,801	108,3	250,8	111,0
	2014	x	x	x	x	45,754	104,5	256,5	102,3
	2015	x	x	x	x	55,449	121,2	296,9	115,8
	2016	x	x	x	x	48,897	88,2	265,0	89,3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	2017	x	x	x	x	50,165	102,6	272,0	102,6
	2018	x	x	x	x	52,4	104,4	281,0	103,3
	2019	x	x	x	x	64,0	122,1	331,3	117,9
	2020	x	x	x	x	34,936	54,6	181,768	54,9
	2021	x	x	x	x	32,207	92,2	169,6	93,3
Всього	2010	... ¹	104,8	... ¹	115,8	122,92	85,4	3238,6	90,8
	2013	... ¹	104,1	... ¹	93,0	111,2	104,2	2750,4	91,8
	2014	235,7	... ¹	9090,1	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹
	2015	... ¹	99,2	... ¹	101,6	... ¹	105,5	2657,4	92,8
	2016	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	114,0	... ¹	2827,8	... ¹
	2017	... ¹	104,6	... ¹	100,4	100,261	96,2	2547,0	102,1
	2018	194,1	99,1	8549,6	98,3	107,0	106,0	2611,2	102,5
	2019	183,9	94,8	8379,7	98,0	123,4	115,3	2811,8	107,7
	2020	192,976	104,9	8548,9	102,0	69,046	56,0	1374,578	49,1
2021	33,136	99,5	7482,4	100,7	61,539	88,9	1546,8	112,5	

Примітка.

¹ – обсяг відправлених вантажів, за даними виробничого підрозділу «Полтавська дирекція залізничних перевезень» регіональної філії «Південна залізниця» АТ «Укрзалізниця»;

² – кількість відправлених пасажирів, за даними АТ «Укрзалізниця». З 2017 року змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд;

³ – з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями,

У звітному році залізничним транспортом відправлено 24,573 млн т вантажів, що на 0,5% менше ніж у 2020 році (25,863 млн т).

На підприємствах автомобільного транспорту у 2021р. вантажообіг склав 1821,7 млн т вантажів, що на 32% менше ніж у попередньому році, перевезення вантажів становить 99,5% від обсягів попереднього року.

У 2021 р. усіма видами транспорту виконано пасажирообіг в обсязі 1546,8 млн пас. км, або 112,5% від обсягу 2019 року.

Залізничним транспортом у 2021 р. відправлено 2,857 млн пасажирів, пасажирообіг виконано в обсязі 808,9 млн пас. км, що відповідно становило 41,0% і 58,8% обсягів 2020 року.

Автотранспорт в обласному центрі

Послугами пасажирського транспорту скористалися 61,5395 млн пасажирів, що на 11% менше ніж у 2020 р. Виконано пасажирську роботу в обсязі 1546,8 млн пас. км – на 12% більше ніж у 2021р.

Міським електротранспортом у 2021 р. перевезено 32,207 млн пасажирів, виконано пасажирську роботу в обсязі 169,6 млн пас. км, що на 1% та 1% відповідно менше, ніж у 2020 році.

Вантажообіг, який здійснювався водним транспортом залишився на тому ж рівні – 8,1 млн т км, а обсяг перевезених вантажів зріс на 32% і становив 76,4 тис. т. Вантажообіг авіаційним транспортом у 2021 зріс на 30% і становить 0,3 млн т км (або 142% від обсягів 2020 року). Кількість перевезених пасажирів авіаційним транспортом в області продовжує зростати: у 2021 році послугами авіаперевезень скористалося 6,6 тис. пасажирів проти 3,1 тис у 2021 р, 2,6 тис. у 2019 р. та 0,8 тис. у 2018 році.

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

За даними РСЦ ГСЦ МВС в Полтавській області починаючи з листопада 2015 року в територіальних сервісних центрах в Полтавській області функціонує Єдиний державний реєстр МВС, який містить дані про транспортні засоби.

Реєстр постійно удосконалюється, але станом на 01.01.2023 року, інформація щодо середнього віку парку дорожніх механічних транспортних засобів не доступна.

Табл. 13.2. Інформація щодо кількості транспортних засобів, зареєстрованих в Полтавській області станом на 01.01.2023, з групуванням за видом палива

№ з/п	Тип транспортних засобів (за конструкцією)	В-бензин	D-дизель	Е-електро	F-електро або бензин	G-газ	Ge - газ та електро	H-електро або дизельне пальне	M-бензин, газ або електро	S-бензин або газ	T-дизельне паливо або газ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Автобус	787	2745	0	0	28	0	0	0	1312	4
2	Вантажний	7768	29864	94	0	6	0	0	0	6823	23
3	Квадроцикл	66	0	2	0	0	0	0	0	0	0
4	Легковий	144082	48292	1040	1134	147	0	145	34	99138	3
5	Мопед	17838	0	14	0	0	0	0	0	0	0
6	Мотоквадроцикл	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Мотопричіп	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Мототрицикл	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	Мотоцикл	12711	1	2	0	0	0	0	0	0	0
10	Напівпричіп	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Причіп	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	Спеціалізовані	2	21	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Спеціальні	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	Трамвай	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15	Трицикл	73	0	1	0	0	0	0	0	0	0
16	Тролейбус	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Всього по області	183327	80923	1153	1134	181	0	145	34	107273	30

Інформація щодо кількості проведених операцій з реєстрації транспортних засобів територіальними сервісними центрами РСЦ ГСЦ МВС в Полтавській області наведена у таблиці 13.3.

Табл. 13.3. Кількість проведених операцій з реєстрації транспортних засобів на території Полтавської області

Проведення операцій з реєстрації транспортних засобів, що належать:	2015 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4	5	6	7	8
Юридичним особам	1321	2202	2035	2191	2095	2146	1300
Фізичним особам	11827	12575	11848	16533	17132	21392	14826
Всього	13148	14777	13883	18724	19227	23438	16126

13.2. Вплив транспорту на навколишнє середовище

Розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області у 2016 – 2022 роках не здійснювався.

У попередніх роках кількість викидів від пересувних джерел дорівнювала, або навіть перевищувала кількість викидів в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення. Левова частка забруднюючих речовин від пересувних джерел припадала на автотранспорт.

13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище

Для зменшення забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами необхідним є проведення комплексу заходів, що включає регулювання двигунів, масовіший перехід на газоподібне паливо, виключення реалізації та використання етилованого бензину, обов'язковість використання нейтралізаторів токсичних вихлопів.

Зменшити негативний вплив від автотранспорту на атмосферне повітря населених пунктів можна, якщо використовувати об'їзні автодороги та впроваджувати «зелені хвилі» на вулицях міста, де для регулювання руху автотранспорту і пішоходів використовуються світлофори.

Піклуючись про довкілля, більшість розвинутих країн здійснює перехід на екологічно чистіші види транспорту – електромобілі.

Затверджена Кабінетом Міністрів України Національна транспортна стратегія до 2030 р. «Drive Ukraine 2030» була розроблена Мінінфраструктури разом з європейськими експертами в галузі транспорту за підтримки представництва ЄС в Україні та Єврокомісії (до 1 січня 2028 р. планується тимчасове скасування імпортного ПДВ на комплектуючі до електротранспорту та зарядних станцій).

Табл. 13.4. Кількість транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, зареєстрованих фізичним та юридичним особам із місцем проживання у Полтавській області

<i>Вид двигунів</i>	<i>за 2017 рік</i>	<i>за 2018 рік</i>	<i>за 2019 рік</i>	<i>за 2020 рік</i>	<i>за 2021 рік</i>	<i>за 2022 рік</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Електро	34	121	199	208	768	356
Електро або бензин	44	46	200	275	928	248
Газ та електро	0	0	0	0	1265	0
Електро або дизельне паливо	0	2	10	38	118	28
Бензин, газ або електро	0	1	6	4	16	6
Загалом	78	170	415	525	3095	638

За даними РСЦ МВС в Полтавській області впродовж звітнього періоду в області налічувалося 638 електрокарів (з врахуванням машин оснащених гібридними двигунами).

14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО

У відповідності до дії норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області, тому інформація у розділі зазначена за попередній звітний період

14.1. Тенденції та характеристики споживання

Світові тенденції до зростання загальних обсягів споживання потребують збільшення використання природних ресурсів, що негативно впливає на довкілля. Тільки за допомогою економічної експлуатації природних ресурсів, при ефективному їх відтворенні, можна запобігти шкідливим наслідкам промислової і господарської діяльності людства та підтримати високу продуктивність природи.

За даними, які оприлюднювало Головне управління статистики у Полтавській області, поступовий ріст споживання в області спостерігається з 2005 року. Такий висновок можна зробити порівнюючи обсяги реалізованої продукції (з врахуванням інфляції). У 2009 році у зв'язку зі світовою кризою спостерігалось зниження, але у 2010 році зазначений показник знов зростає. У 2016 році відмічене збільшення реалізованої продукції у всіх галузях промисловості, крім машинобудування (у галузі машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування) спостерігалось зменшення на 11%). У 2018 р., як і 2017 році збільшення реалізованої продукції спостерігалось у всіх галузях промисловості – у підсумку на 9,2% та 25,3% відповідно. У 2019 – 2020 роках показник реалізації продукції повертається до рівня 2017 року.

Традиційно, найбільше користується попитом продукція галузей виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, а також продуктів нафтоперероблення. Високі показники реалізації продукції у галузях добувної промисловості та у виробництві машин і устаткування.

Інформація про обсяги реалізованої промислової продукції (за даними Головного управління статистики у Полтавській області), що вироблена підприємствами Полтавської області наведена у наступній таблиці:

Табл. 14.1. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності у 2019 – 2021 роках¹

Полтавська область	2019		2020		2021	
	тис. грн.	у % до під-сумку	тис. грн.	у % до під-сумку	тис. грн.	у % до під-сумку
1	2	3	4	5	6	7
Промисловість	193465136,8	100,0	186089727,8	100,0	241570781,3	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	82782575,4	42,8	80255749,2	43,1	131637996,6	54,5
Переробна промисловість	94953841,2	49,1	91055167,6	48,9	93506121,4	38,7
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	40796271,4	21,1	43905982,4	23,6	37096267,4	15,3
текстильне виробництво,	692501,7	0,4	738695,6	0,4	694599,8	0,3

1	2	3	4	5	6	7
виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів						
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	2037993,0	1,1	1526358,6	0,8	1815331,1	0,7
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	27940940,2	14,4	26584026,2	14,3	к	к
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	2916374,0	1,5	2477935,4	1,3	3172716,5	1,3
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	267225,6	0,1	392961,9	0,2	к	к
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	2050244,0	1,1	2417208,1	1,3	2180095,1	0,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	1648064,0	0,9	1592547,7	0,8	2106181,6	0,9
машинобудування:	14591119,6	7,5	8519391,0	4,6	8839131,3	3,7
<i>Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря</i>	<i>14680916,5</i>	<i>7,6</i>	<i>13565443,3</i>	<i>7,3</i>	<i>15179335,1</i>	<i>6,3</i>
<i>Водопостачання; каналізація, поводження з відходами</i>	<i>1047803,7</i>	<i>0,5</i>	<i>1213367,7</i>	<i>0,7</i>	<i>1247328,2</i>	<i>0,5</i>

Примітка.

...¹ – Дані сформовані за функціональним підходом (спосіб узагальнення даних, за яким показники діяльності підприємств формуються за однорідними видами економічної діяльності) із урахуванням розподілу даних структурних підрозділів підприємства, які розташовані в інших адміністративно-територіальних угрупованнях, ніж саме підприємство.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Запровадження еколого-економічних важелів створює певні стимули до раціональнішого використання природних ресурсів, а також визначає реальні джерела фінансування природоохоронної діяльності.

Сучасний механізм природокористування та природоохоронної діяльності базується на:

- платності за спеціальне використання природних ресурсів;
- оплатності за шкідливий вплив на довкілля;
- цільовому використанні коштів, отриманих від збору за спеціальне використання природних ресурсів та забруднення довкілля, на відновлення та підтримання природних ресурсів у належному стані.

Стимулювання природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго- і ресурсоемності одиниці продукції – є головною метою економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності.

Для покращення стану навколишнього природного середовища, подолання наслідків нераціонального природокористування та проведення заходів для попередження подальшого виснаження природних ресурсів необхідне збільшення інвестицій в охорону навколишнього природного середовища.

Фінансування природоохоронних заходів в області здійснювалось з Державного бюджету, місцевих бюджетів, а також із власних коштів підприємств, організацій і установ.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області загальні витрати на охорону та раціональне використання природних ресурсів в області у 2020 році становили 1460,922 млн грн. (на 18,0% менше ніж у 2019р.): у тому числі капітальні інвестиції склали 364,418 млн грн. (збільшилися на 19%), поточні витрати – 1485,544 млн грн. (на 26,2% менше ніж у 2019 році). За даними Державної служби статистики – по Україні також зафіксовано зменшення на 5,0% проти 2019 року.

Поточні витрати по основних природоохоронних заходах розподілились, як і у попередньому році, в основному на очищення зворотних вод – 54,3% (595,215 млн грн.), на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату – 24,3% (266,502 млн грн.), на поводження з відходами – 14,9% (162,800 млн грн.). Крім того витрачено 28,667 млн. грн. (або 2,6% від усіх поточних екологічних витрат) на збереження біорізноманіття і середовища існування; 26,216 млн грн. (2,4% екологічних витрат) на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод та 14,298 млн грн (або 1,3%) на інші напрями природоохоронної діяльності.

У загальнодержавному підсумку у 2020 році Полтавщина традиційно посіла (як і у попередніх роках) шосте місце по поточних витратах на охорону навколишнього природного середовища та сьоме місце по капітальних інвестиціях (у рейтингу після Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Харківської, Київської областей та м. Київ).

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

У відповідності до дії норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Основною метою національної екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище. Тому інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області, у 2020р. від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах області утворилось 2721,689 тис. т (у 2019р. – 4541,850 тис. т) відходів, що на 40% менше ніж у попередньому році. У 2020 році утилізовано 2002,116 тис. т відходів (або 73,6% від загальної кількості утворених 2721,689 тис. т).

Найбільше утилізовано рослинних відходів – 1206,230 тис. т (68,4% з утворених 1762,491 тис. т). Також значний відсоток утилізації та перероблення відходів тваринних екскрементів, сечі та гною – 87,8% (431,622 тис. т з 491,861 тис. т утворених); відходів тваринного походження та змішаних харчових відходів – 93% (119,078 тис. т з 127,98 тис. т утворених) та відходів чорних металів – 43,3% (13,467 тис. т з 31,110 тис. т утворених).

В області послідовно здійснюється робота щодо заповідання територій та об'єктів ПЗФ.

Збільшення площі природно-заповідної мережі в Полтавському регіоні завжди планується за рахунок розширення існуючих та створення нових об'єктів ПЗФ водно-болотних та лучних природних ділянок.

Так, Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової (державної) адміністрації взято участь у розробці проектів створення нових територій природно-заповідного фонду області. 21.10.2022 р. на пленарному засіданні 18 позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради оголошено ландшафтні заказники місцевого значення «Тухівський» – площею 257,6917 га, «Балка Гараганка» – площею 96,2244 га та ботанічну пам'ятку природи місцевого значення «Вікторійський парк» - площею 12,8452 га. Матеріали створення ландшафтних заказників «Нелюбівський» – площею 138,00 га, «Федорівський2 – площею 19,1894 га, «Ковалівський» – площею 72,7409 га та ботанічного заказника місцевого значення «Гришків ліс» – площею 42,8883 га подано в Полтавську обласну раду Полтавською обласною військовою

(державною) адміністрацією для розгляду та оголошення нових територій об'єктами природно-заповідного фонду на пленарному засіданні сесії обласної ради восьмого скликання.

Станом на 01.01.2023 природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 396 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142853,3175 га, що складає 4,968 % від загальної площі області.

З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 366, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 161 – заказники (55 ландшафтних, 3 лісових, 38 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних та 52 гідрологічних), 138 – пам'ятки природи (13 комплексних, 111 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Питання створення та оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду є проблемним через внесення (свого часу) радикальних змін до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» у частині заборони рубок та полювання виключно у всіх типах заказників та пам'яток природи і не дає можливості створення нових заповідних територій через відсутність відповідних погоджень від землевласників та землекористувачів.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

З 2013 року державне управління у сфері охорони довкілля на території Полтавської області реалізують Полтавська обласна державна адміністрація – її структурний підрозділ – Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації (далі – Департамент).

Основним завданням Департаменту є забезпечення на території Полтавської області реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів (земля, поверхневі та підземні води, атмосферне повітря, ліси, тваринний і рослинний світ), поводження з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами), екологічної безпеки, заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі.

Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади, місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування систематично видаються акти законодавства та підзаконні нормативно-правові акти, що призводить до вдосконалення правового регулювання у сфері охорони довкілля як України в цілому, так і довкілля Полтавської області зокрема, до спрощення процедури надання адміністративних послуг у сфері природокористування, впорядкування системи природокористування тощо.

Полтавською обласною радою у 2014 році встановлений механізм спеціального природокористування на територіях об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме, рішенням від 01.07.2014 другого засідання третьої сесії шостого скликання Полтавської обласної ради затверджені: Порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; Порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області. Цими регуляторними актами: врегульоване спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; визначений порядок встановлення та затвердження лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; встановлений порядок видачі дозволів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області.

Встановлюючи у документах дозвільного характеру науково обґрунтовані обмеження на використання природних ресурсів, викидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище, Департамент впливає на економічну діяльність підприємств, з метою комплексного зменшення забруднення довкілля Полтавської області та створення ефективних умов для відтворення природних ресурсів Полтавської області.

З метою виявлення, збирання та врахування зауважень пропозицій громадськості до планованої діяльності суб'єктів господарювання в області застосовувалися норми Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Виконуючи завдання Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (а саме: впровадження оцінки стратегічних документів розвитку окремих населених пунктів, або регіонів, таких як Програми, Плани, тощо), Департамент, як один з суб'єктів СЕО, надавав зауваження та пропозиції до заяв про визначення обсягу СЕО, проєктів документів державного планування (місцевого та регіонального рівня), та звітів про стратегічну екологічну оцінку.

Галузеве державне управління у сфері охорони довкілля Полтавської області здійснюють територіальні органи центральних органів виконавчої влади (Держлісагенства, Держгеокадастру, Держводагенства та інших).

На адміністративних територіях області згідно з компетенцією, яка встановлена законодавством України, також беруть участь у державному управлінні та в нормативно-правовому регулюванні у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки відповідні місцеві (районні) державні адміністрації і органи місцевого самоврядування.

Наслідком таких комплексних заходів державних природоохоронних органів у взаємодії з суб'єктами господарювання, населенням і громадськими природоохоронними організаціями є прийнятний екологічний стан Полтавської області.

15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №102 «Питання реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища» повноваження з контролю (нагляду) на території Полтавської та Черкаської областей здійснює Державна екологічна інспекція Центрального округу (далі Держекоінспекція).

Держекоінспекція, у межах компетенції, стимулювала суб'єктів господарської діяльності до виконання вимог природоохоронного законодавства, також встановлених Департаментом екології та природних ресурсів облвійськкадміністрації обмежень з використання природних ресурсів, викидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище, впровадження і застосування досконаліших технологій у виробництві.

За звітний 2022 рік Держекоінспекцією на території Полтавської області здійснено 171 перевірку. За виявлені порушення складено 206 протоколів. Притягнуто до відповідальності 157 посадових осіб, громадян на загальну суму 42,007 тис. грн, фактично стягнуто штрафи на суму 37,332 тис. грн.

Передано 25 матеріалів у правоохоронні органи, фактично притягнуто до кримінальної відповідальності 13 осіб. Пред'явлено 56 позовів на загальну суму 8420,366 тис. грн, за 33 позовами стягнуто 1 015,642 тис. грн.

Табл. 15.1. Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства (у межах Полтавської області)

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	291	375	164
2	Складено актів перевірок	од.	183	278	84
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	497	757	206
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	чол./грн.	452/148563	668/216240	157/42007
5	Стягнуто адміністративних штрафів	грн.	158018	196554	37332
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	81/11032430	135/805950584	56/8420366
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	21/2956092	78/1457985	33/1015642
8	Кількість об'єктів на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів, або лімітів	од.	65		21
	на спеціальне водокористування	од.	23	43	10
	у тому числі на скиди у водні об'єкти		9	43	10

1	2	3	4	5	6
	на викиди в атмосферне повітря		42	1	1
	на утворення і розміщення відходів				-
9	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.			0
10	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних проваджень		19	56	25

При здійсненні перевірок та виявленні порушень природоохоронного законодавства застосовувалися заходи інспекційного реагування та надавалися відповідні приписи щодо усунення цих порушень.

Спостереження за забрудненням поверхневих вод шляхом проведення інструментально-лабораторних вимірювань показників складу та властивостей, у тому числі забруднюючих речовин, у межах галузі атестації на право виконання цих вимірювань, на території Полтавської області, у 2022 році здійснював Полтавський обласний центр МОЗ України, а саме Кременчуцький міськрайонний та Кобеляцький міжрайонний відокремлені підрозділи.

Табл. 15.2. Інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод

Назва водного об'єкту	Кількість створів, в яких здійснювалися вимірювання, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
1	2	3	4	5	6
Створ №26 Кременчуцьке водосховище, с. Власівка, водозабір (*)	1	1	12	18 (запах, рН, БСК ₅ , розчинений кисень, окисність, загальна жорсткість, сухий залишок, група азоту, хлориди, фтор, загальне залізо, марганець нафтопродукти, кількість сапрофітних бактерій, ЛКП, збудники кишкових інфекцій, кількість коліформ та ентерококів)	5 – БСК ₅ , 1 – запах, 2 – водневий показник
р. Дніпро, 580 км с. Власівка, лівий берег, питний в/з м. Кременчук (**)	1	1	12	20 (кольоровість, прозорість, температура, розчинений кисень, завислі речовини, рН, ХСК, БСК ₅ , кальцій, магній, жорсткість, сульфат-іони, хлорид-іони, сухий залишок, амоній-іони, нітрит-іони, нітрат-іони, фосфат-іони, залізо загальне, марганець)	12 - БСК ₅ , 12 – ХСК.
р.Дніпро, 594 км Градижська ЗС, с. Пронозівка (**)	1	1	12	20 (кольоровість, прозорість, температура, розчинений кисень, завислі речовини, рН, ХСК, БСК ₅ , кальцій, магній, жорсткість, сульфат-іони, хлорид-іони, сухий залишок, амоній-іони, нітрит-іони, нітрат-іони, фосфат-іони, залізо загальне, марганець)	12 - БСК ₅ , 12 – ХСК

1	2	3	4	5	6
р. Дніпро, 550 км питний в/з м. Горішні Плавні (**)	1	1	12	20 (кольоровість, прозорість, температура, розчинений кисень, завислі речовини, рН, ХСК, БСК ₅ , кальцій, магній, жорсткість, сульфат-іони, хлорид-іони, сухий залишок, амоній-іони, нітрит-іони, нітрат-іони, фосфат-іони, залізо загальне, марганець)	12 - БСК ₅ , 12 – ХСК

Примітка:

- * – таблиця складена за даними Кременчуцького міськрайонного відокремленого підрозділу Полтавського обласного лабораторного центру МОЗ України та Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області;
- ** - за інформацією Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії обласної ради восьмого скликання від 26.07.2022 № 412 затверджено Регіональну програму охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки («Довкілля-2027») (далі – Програма).

Метою Програми є реалізація державної екологічної політики спрямованої на досягнення доброго стану довкілля, безпечного для життя і здоров'я людей, впровадження збалансованого природокористування, збереження та відновлення природних екосистем, підвищення рівня суспільної екологічної свідомості та досягнення гармонії взаємодії суспільства і природи.

Головним виконавцем Програми (відповідно до вищезазначеного рішення) є Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації. Крім того, по кожному із заходів Програми визначено відповідального виконавця.

Координацію та контроль за станом виконання Програми «Довкілля – 2027» здійснює відповідальний виконавець – Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової адміністрації.

Департамент, як відповідальний виконавець, виступає головним отримувачем та розпорядником бюджетних коштів Програми «Довкілля – 2027», якому підзвітні та підконтрольні інші співвиконавці програми.

Програмою «Довкілля – 2027» на період з 2022 по 2027 роки заплановано виконання 269 природоохоронних заходів на загальну суму 1320866,10 тис. грн. (в т.ч. на 2022 рік – 52 заходи на суму 245812,00 тис. грн).

Табл. 15.3. Стан виконання Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки («Довкілля – 2027») за 2022 рік

Назва обласної програми	Планові обсяги фінансування, тис.грн.						Фактичні обсяги фінансування, тис.грн.						Стан виконання (показники ефективності)
	Усього	Державний бюджет	Місцевий бюджет			Інші джерела фінансування	Усього	Державний бюджет	Місцевий бюджет				
			Обласний бюджет	Районний бюджет	Місцевий бюджет				Обласний бюджет	Районний бюджет	Місцевий бюджет	Інші джерела фінансування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
(«Довкілля – 2027»)	2022 рік												

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	245812	106050	112412	0	27350	0	0	0	0	0	0	0	0%

Зазначене не можливо реалізувати, оскільки діє Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 року № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» (зі змінами).

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

Відповідно до Положення про регіональний інформаційно-моніторинговий центр «Довкілля Полтавщини» (затверджене у вересні 2014 року), з третього кварталу 2015 року функціонує інформаційний веб-ресурс (<http://eco-pntu.in.ua/iformatsiyno-monitoringovi-y-tsent-r-dovkillya-poltavshhini/>) незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини», на якому розміщуються інформаційні матеріали за даними, що надходять від суб'єктів моніторингу області.

Табл. 15.4. Система спостережень за станом довкілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	трунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Державна екологічна інспекція Центрального округу	–	1	–	10	–	–	2	–	–
2	Полтавський обласний центр з гідрометеорології	9	–	11	–	–	–	–	–	–
3	Державна установа «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України»	30	–	28	10	–	–	70	–	20
4	Полтавська філія ДУ «Держґрунтоохорона»	–	–	–	–	–	–	–	–	23
5	Регіональний офіс водних	–	–	3	–	–	–	–	–	–

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	ресурсів у Полтавській області									

Моніторинг навколишнього природного середовища на території Полтавської області, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» на території Полтавської області у 2022 році здійснювали: Полтавський обласний центр з гідрометеорології; Державна установа «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» (Кременчуцький міськрайонний та Кобеляцький міжрайонний відокремлені підрозділи); Полтавська філія ДУ «Держгрунтохорона»; Головне управління Держпродспоживслужби в Полтавській області; Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області; Головне управління Держгеокадастру у Полтавській області; Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства; а також підприємства, установи та організації, що належать до сфери їх управління.

Регулярно, у встановлені терміни, Департаментом проводився збір та узагальнення екологічної інформації від суб'єктів обласної системи моніторингу довкілля та підприємств-забруднювачів.

Відредагована до вимог Регламенту інформація завантажувалася на веб-ресурс незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини». У розділі «Стан довкілля в регіоні» розміщені щомісячні та щоквартальні огляди про стан довкілля Полтавської області. Також зазначені огляди оприлюднюються на Веб-ресурсі Полтавської облвійськкадіміністрації та сторінці Департаменту у соціальній мережі Facebook (<https://www.facebook.com/ecoresurspoltava>).

Відповідно до підпункту 1 пункту 4 Постанови, розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації від 31.10.2019 № 828 «Про виконання функцій органу управління якістю атмосферного повітря», виконання функцій органу управління якістю атмосферного повітря в Полтавській обласній державній адміністрації покладено на Департамент екології та природних ресурсів (далі – Департамент).

Відповідно до підпункту 2 пункту 4 Постанови, розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2020 № 79 (далі – Розпорядження № 79) затверджено Склад комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря (далі – Комісія) (оприлюднено на веб-порталі облдержадміністрації) зі змінами.

На виконання підпункту 3 пункту 4 Постанови органом управління якістю атмосферного повітря Полтавської обласної державної адміністрації (Департаментом екології та природних ресурсів) підготовлено проєкт Програми державного моніторингу у галузі атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря для зони «Полтавська» на 2021-2025 роки.

01 липня 2021 року Комісія з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря розглянула та схвалила зазначений проєкт Програми, а Міністерство захисту

довкілля та природних ресурсів України листом від 26.08.2021 № 25/1-12/18258-21 погодило.

Департаментом підготовлено проєкт рішення Полтавської обласної ради „Про затвердження Програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря на 2021-2025 роки для зони „Полтавська”, який оприлюднено на офіційному вебпорталі облдержадміністрації 17 листопада 2021 року.

16 грудня 2021 року вищевказані проєкт рішення обласної ради та проєкт Програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря на 2021-2025 роки для зони „Полтавська” подано до Полтавської обласної ради для розгляду на черговій сесії та подальшого затвердження (лист облдержадміністрації від 16.12.2021 № 01-38/8775).

Проте питання затвердження проєкту Програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря на 2021-2025 роки для зони „Полтавська” не було включено до порядків денних дев'ятої та десятої позачергових сесій Полтавської обласної ради восьмого скликання, які відбулися 21 та 24 грудня 2021 року відповідно. Прийнято рішення про відкликання проєкту рішення обласної ради (лист Полтавської обласної державної адміністрації від 31.01.2022 № 01-38/632). Проєкт програми доопрацьовувався на період 2023-2028 роки

Кременчуцький міськвиконком послідовно здійснює заходи щодо впровадження у м. Кременчук екологічного моніторингу із застосуванням електронних засобів збирання та оприлюднення інформації.

У промисловому центрі області діє автоматизований пост спостереження за станом довкілля який здійснює виміри атмосферного тиску, температури, вологості, напрямку та швидкості вітру, а також кількості та інтенсивності опадів. Інформація від посту доступна в режимі онлайн на офіційному Веб-порталі Кременчуцької міської ради та виконавчого комітету.

Також у місті працює муніципальна лабораторія пересувна мобільна екологічна лабораторія (ПМЕЛ) для контролю за якістю атмосферного повітря. Дані, отримані за допомогою зазначеної лабораторії також оприлюднюються на Веб-порталі.

15.6. Оцінка впливу на довкілля

3 грудня 2017 року набув чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», яким скасована дія закону України «Про екологічну експертизу» та введено новий, сучасніший та європейський порядок проведення оцінки впливу на довкілля. Методологія ОВД дістала своє визнання майже в усіх розвинених країнах. Згідно з Директивою ЄС № 337/85 «Оцінка впливу деяких державних і приватних проєктів господарської діяльності на навколишнє середовище» у країнах – членів ЄС є обов'язковим проведення процедури ОВД для господарської діяльності, що може спричинити негативний вплив на навколишнє середовище.

У 2018 році, з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності суб'єктів господарювання, в області розпочато впровадження Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Закон встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки,

охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Впродовж 2018-2019 років спеціалісти Департаменту активно брали участь в удосконаленні підзаконних актів для дієвого впровадження зазначеного Закону. До профільного міністерства надсилалися пропозиції щодо проведення процедури ОВД, зокрема організації громадського обговорення, а також нормативно-правового акту, який регламентує отримання коштів від суб'єктів господарювання.

В Департаменті здійснюються заходи щодо впровадження Єдиного державного реєстру оцінки впливу на довкілля (<http://eia.menr.gov.ua/>), у якому впродовж 2022 року було розпочато 46 справ (у 2021 році – 61 справа, у 2020 році – 86 справ; у 2019р. – 92) за поданими повідомленнями про плановану діяльність від підприємств Полтавської області. 16 (у 2021 році – 17, у 2020 році – 16; у 2019р. – 31) з цих повідомлень обґрунтовано відхилені. Припинено процедуру оцінки впливу на довкілля за вимогою суб'єкта господарювання по 2 справам (у 2021 - 1, у 2020 році – по 4 справах; у 2019р. – по 23). Видано 12 висновків (у 2021 році – 41, у 2020 році – 51; у 2019р. – 30) з оцінки впливу на довкілля та 6 відмов у видачі висновку з ОВД. Здійснено 23 громадських обговорень (у 2021 році – 48, у 2020 році – 25; у 2019р. – 39).

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічними інструментами природокористування та природоохоронної політики залишаються:

- екологічний податок;
- система зборів за спеціальне використання природних ресурсів;
- відшкодування збитків, заподіяних у наслідок порушення природоохоронного законодавства;
- надання податкових пільг на реалізацію заходів, пов'язаних з природоохоронною діяльністю;
- фінансування природоохоронної діяльності;
- впровадження та розробка державних та регіональних цільових програм охорони навколишнього природного середовища.

Для забезпечення управління в галузі охорони довкілля в області у 2022 році рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії обласної ради восьмого скликання від 26.07.2022 № 412 затверджено Регіональну програму охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки («Довкілля-2027») (далі – Програма).

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

Екологічний податок є основним джерелом формування місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

При підготовці Переліку природоохоронних заходів для фінансування з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2022 році, пріоритетними вважалися заходи, що виконувалися у межах Програми «Довкілля-2027», яка затверджена рішенням чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26.07.2023 № 412 (зі змінами). Стратегічні цілі, напрями діяльності та заходи Програми «Довкілля-2027» направлені на досягнення сталого соціально-економічного розвитку області задля одночасного задоволення зростаючих матеріальних та духовних потреб населення та забезпечення раціонального та екологічно безпечного господарювання і високоефективного збалансованого використання природних ресурсів.

Табл. 15.5. Розподіл коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища за напрямками фінансування у 2022 р.

Напрямок	Цільові кошти	Профінансовано на 31.12.2022	Залишок коштів на 31.12.2022
1	2	3	4
ВСЬОГО	42 590,977	39 223,129	3 367,848
Проведення заходів з охорони і раціонального використання водних ресурсів	29 165,771	26 337,516	2 828,255
Проведення заходів з охорони, раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	11 299,400	11 059,283	240,117
Інша діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища, в тому числі проведення наукових досліджень, заходів з екологічної освіти та пропаганди	50,0	45,0	5,0
Проведення заходів з охорони і раціонального використання природних рослинних ресурсів	2 075,806	1 781,330	294,476

У 2022 році розпорядниками коштів природоохоронного фонду виступали Департамент екології та природних ресурсів, Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій та Управління майном Полтавської обласної ради. Із десяти затверджених Департаменту заходів, що становлять 17 312,639 тис. грн, повністю виконано п'ять заходів на суму 13 341,833 тис. грн, п'ять заходів профінансовано частково.

Рис.15.1. Розподіл коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища за напрямками фінансування природоохоронних заходів у 2022 році

Головною причиною розбіжності між запланованими показниками та досягнутими результатами є:

- недостатня зацікавленість і обізнаність органів місцевого самоврядування як з екологічними проблемами свого регіону, так і з механізмом отримання грошових ресурсів Фонду на їх вирішення під час реалізації адміністративно-територіальної реформи;
- у зв'язку з реформуванням державних закупівель шляхом запровадження системи електронних торгів товари та послуги не були придбані через відміну торгів та з причини відсутності учасників торгів, не підписання переможцем торгів договорів поставки;
- незначне фінансування заходів порівняно з потребою призводить до збільшення їх вартості, неналежного виконання робіт і утворення довгобудів;
- воєнний стан.

Відповідно до Переліку природоохоронних заходів для фінансування з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища в 2022 році профінансовано заходів на суму 39 223,129 тис. грн із запланованих 42 590,977 тис. грн. (92%).

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до статті 32 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» державні стандарти у галузі охорони довкілля є обов'язковими для виконання і визначають поняття і терміни, режим використання й охорони природних ресурсів, методи контролю за станом навколишнього природного середовища, вимоги щодо запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, інші питання, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів.

На сьогодні для технічного регулювання у сфері охорони навколишнього середовища використовуються:

- *Державні стандарти України – ДСТУ* (система стандартів ДСТУ, у тому числі у сфері охорони довкілля, почала розвиватись в Україні з 1992 року; після набуття чинності державного стандарту України (ДСТУ) міждержавний стандарт (ГОСТ), що регулював відповідні відносини у сфері охорони довкілля, втрачає чинність);
- *Міжнародні стандарти, насамперед стандарти міжнародної організації з питань стандартизації – ISO* (у 90-х роках в Україні розпочато адаптування державних стандартів України до групи стандартів ISO, якими регулюються питання екологічного менеджменту, екологічного аудиту, а також екологічного маркування);
- *Галузеві стандарти або технічні умови* (стандарти, дія яких поширюється на підприємства (установи, організації), підпорядковані певному міністерству чи іншому центральному органу виконавчої влади, яким і затверджуються відповідні стандарти);
- *Міжгалузеві стандарти* (якщо дія стандартів поширюється на підприємства, що підпорядковані двом (кільком) центральним органам виконавчої влади, вони підлягають затвердженню всіма цими органами і набувають юридичної сили міжгалузевих стандартів);
- *Стандарти підприємства* (нормативно-технічні документи, затверджені наказом керівника (органу управління) конкретного підприємства, на яке і поширюється їх дія);
- *ГОСТи* (колишні державні стандарти СРСР, які визнано чинними на території України як міждержавні стандарти із збереженням аббревіатури «ГОСТ», згідно з Угодою СНД про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації від 13.03.1992 та Протоколами до неї від 03.11.1995 та 20.06.2000).

Використання природних ресурсів у 2022 році Департаментом встановлювалося такими нормативними документами: дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та

спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, іншими документами.

Законодавством забезпечується правовий зв'язок між вищезазначеною групою нормативів і нормативами відповідно до статті 33 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (гранично допустимі викиди (ГДВ – від джерел викидів в атмосферне повітря), рівні допустимого шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів).

15.9. Державне регулювання у сфері природокористування

Для управління в галузі раціонального природокористування спеціалістами Департаменту екології та природних ресурсів облвійськкадміністрації забезпечувалося неухильне дотримання чинного законодавства при видачі дозвільних та погоджувальних документів.

Впродовж 2022 року Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської облвійськкадміністрації на розгляд прийнято 213 пакетів документів та видано 90 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, повернуто на доопрацювання 123 пакети документів, анульовано – 9 (за 2021 рік прийнято – 335, видано – 213, повернуто на доопрацювання – 122, анульовано – 31, за 2020 рік прийнято 554, видано – 417, повернуто на доопрацювання – 85, анульовано – 15 документів відповідно; за 2019 рік прийнято 875, видано – 628, повернуто на доопрацювання – 165, анульовано – 15 документів відповідно). При видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами зобов'язано 50 підприємств виконувати заходи щодо здійснення контролю за дотриманням встановлених гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у зазначених викидах.

Станом на 31.12.2022 року розроблено та затверджено паспортів на 132 місця видалення відходів. У звітному році розглянуто 44 зміни до паспортів МВВ та внесено до реєстру; надіслано 19 листів підприємствам щодо категорії екологічної безпеки та умов експлуатації МВВ; 1 паспорт МВВ повернуто на доопрацювання; внесено 187 змін до реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та внесено до реєстру; затверджено 2 реєстрові карти об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів. Упродовж 2021 року розглянуто та затверджено 73 реєстрові карти об'єктів утворення відходів, внесено 147 змін до реєстрових карт та реєстру об'єктів утворення відходів; затверджено 1 реєстрову карту об'єкту оброблення та утилізації відходів та внесено 5 змін до реєстрових карт та реєстру об'єктів оброблення та утилізації відходів (у 2020 році прийнято на розгляд 363 документи та затверджено 240 реєстрових карт об'єктів утворення відходів; у затверджені 123 матеріалів відмовлено; у 2019р. – розглянуто 287 документів, затверджено 219 реєстрових карт об'єктів утворення відходів та 5 реєстрових карт оброблення та утилізації відходів).

Через електронний сервіс Міндовкілля (<http://e-eco.gov.ua/>) розглянуто та зареєстровано 236 декларацій про відходи (у 2021 році – 253, у 2020 – 291; у 2019р. – 224; у 2018р. – 225; у 2017 році – 187) для підприємств Полтавської області.

У звітному році розглянуто 26 пакетів документів щодо видачі зауважень і пропозицій до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (далі –

СЕО), а також розглянуто 31 пакет документів щодо видачі зауважень і пропозицій до проектів документів державного планування та звіту про СЕО (у 2021 р – 127 та 128 відповідно; у 2020 році – 182 та 210 відповідно; у 2019 – 199 та 102 відповідно).

В Єдиному Реєстрі з оцінки впливу на довкілля у 2022 році розпочато 46 (у 2021 році – 61, у 2020р. – 86) справ за поданими повідомленнями про плановану діяльність яка підлягає оцінці впливу на довкілля. 16 з цих повідомлень обґрунтовано відхилені (2021р – 17, 2020р. – 16). Видано 12 висновків з оцінки впливу на довкілля (2021 р – 41, 2020р. – 51), 6 відмов. Станом на 01.01.2023 опрацьовано 28 повідомлення щодо зауважень і пропозицій до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягають включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля. Здійснено 23 громадських обговорень (2021 р – 48, 2020р. – 25 громадських слухань) з врахуванням вимог законодавства про запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби COVID-19.

Згідно з Порядком встановлення лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області та Порядком видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області, затвердженого рішенням другого засідання двадцять третьої сесії Полтавської обласної ради шостого скликання від 01.07.2014 року, за 2022 рік проведено всього 23 обстеження, з них – 17 щодо погодження здійснення лісогосподарських заходів, 6 – видалення дерев, розглянуто і затверджено 4 ліміти на 2022 рік (у 2021 році – 4 обстеження та 7 лімітів; у 2020 році – 28 обстежень і 22 ліміти; у 2019р. – 27 обстежень та 18 лімітів; у 2018р. – 34 обстеження та 16 лімітів; у 2017р. – 34 обстежень та 13 лімітів).

15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Наукові дослідження в галузі охорони довкілля активно проводять вищі учбові заклади Полтавській області – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтавський державний медичний університет, Полтавський державний аграрний університет, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Кафедра гігієни та екології *Полтавського державного медичного університету* тісно співпрацює зі службою Екодержбезпеки, Держпродспоживслужбою, Полтавським обласним центром контролю та профілактики хвороб МОЗ України. Кафедра залучає до участі в екологічному вихованні студентів університету провідних фахівців зазначених служб.

Так як Полтавщина є одним з несприятливих регіонів України по надлишковому вмісту рухомих фторидів у місцевих джерелах питного водопостачання (свердловинах), питання захворюваності та профілактики

флюорозу та карієсу визначили екологічну спрямованість тем, які опановують майбутні лікарі-стоматологи.

Особливості Полтавщини як сільськогосподарського регіону визначали екологічну направленість занять студентів по особливостям захворюваності та профілактиці виникнення отруєнь ядохімікатами у сільськогосподарських робітників. Зверталась увага на особливості забруднення повітряного басейну Кременчуцького району (нафтопереробний та гірничо-збагачувальний комбінати).

Полтавський державний медичний університет, здобувачі вищої освіти та здобувачі фахової передвищої освіти Фахового медико-фармацевтичного коледжу університету долучилися до Всеукраїнської акції «Майбутнє планети у наших руках», всесвітньої щорічної акції «World Clean Up Day».

У 2022 році здобувачі вищої освіти ПДМУ активно брали участь у проєктах молодіжного обміну в рамках міжнародної програми Еразмус+Молодь, які були присвячені питанням охорони довкілля: «Ми створюємо відкритий світ: цифровізація, природа, інклюзія» (м. Мичківці Польща), «Проект ECO-MIND LAB» (село Оженна Польща).

Проблеми екологічної безпеки та захисту навколишнього природного середовища у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки та торгівлі» вивчаються в межах науково-дослідних тем:

- «Екологічні аспекти дослідження якості товарів народного споживання»;
- «Розробка та виготовлення установок для бактерицидного знезараження (води, поверхонь без озонної дії, транспортної тари, повітря)».

Окремі аспекти переробки вторинної сировини розглядаються під час виконання науково-дослідних тем «Розроблення технологій продукції харчування підвищеної харчової цінності», «Біотехнології в переробці харчової сировини та виробництві харчових продуктів», «Формування асортименту, якості та безпечності харчової сировини та продуктів», «Розроблення та вдосконалення технологій харчових продуктів із використанням вторинної сировини».

На замовлення низки підприємств області виконано науково-дослідні роботи за темою «Розробка та виготовлення установки бактерицидного знезараження повітря рециркуляційної дії (УБЗПР-3)». Такі прилади встановлені в приміщеннях ПУЕТ.

Технологіям використання вторинної рослинної сировини (висівок злакових, кавового шламу та ін.) у виробництві харчової продукції присвячені дослідження (статті, тези доповідей на конференціях) науково-педагогічних працівників кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства. Проблему екологічної безпечності об'єктів сфери гостинності досліджують на кафедрі готельно-ресторанної та курортної справи.

Традиційно питання екологічної безпеки розглядаються на науково-практичних заходах, як-от: VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція (17 травня 2022 року), XLV Міжнародна наукова студентська конференція за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2021 рік «Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті» (13-14 квітня 2022 року).

Продовжується співпраця з The Grassroots Institute (Canada) щодо організації спільних відкритих лекцій, пов'язаних з охороною навколишнього середовища та природоохоронних ресурсів із залученням учасників освітнього процесу до них.

Національні природні парки «Пирятинський» та «Нижньосульський» продовжують активно проводити наукові дослідження.

Національний природний парк «Пирятинський»

Основною формою узагальнення результатів наукових досліджень, головною науковою темою, яка ведеться постійно, а результати досліджень щорічно оформлюються у вигляді окремих томів є Літопис природи. Згідно із затвердженою Програмою Літопису природи закладені наукові полігони, проводяться інвентаризаційні роботи з вивчення рослинного та тваринного різноманіття НПП «Пирятинський». Особлива увага приділяється вивченню раритетної компоненти флори та фауни, у тому числі видів, занесених в чинні для України міжнародні переліки. За 2022 рік виданий 11 том Літопису природи, в якому підсумовані дані з інвентаризації видового багатства Парку.

Протягом червня-серпня 2022 року проведена 18 літня екологічна експедиція, яка проходила в нестандартному режимі, у 4 зміни. Учасники експедиції: працівники НПП «Пирятинський», науковці та студенти Київського національного університету імені Тараса Шевченка вирішували наступні завдання: моніторинг чисельності безхребетних, моніторингові дослідження молоді риб; орнітофауни, зоопланктону та ентомофауни, збір проб бентосу та фітопланктону; оцінка стану осель для комах.

Протягом 2022 року підготовлені наступні експертні висновки:

Експертний висновок про доцільність випасання кіз на лучній ділянці в заплаві р. Руда с. Сасинівка;

Експертний висновок про доцільність сінокосіння на лучній ділянці в заплаві р. Руда с. Сасинівка.

Розроблені наступні наукові обґрунтування:

Щодо необхідності зміни розташування рекреаційного пункту «Гурбинці»;

Щодо доцільності створення гідрологічного заказника місцевого значення «Верхній Чумгак» (Шрамківська ОТГ Золотоніський район Черкаська область);

Щодо ландшафтного заказника місцевого значення «Ковалівка» (Черкаська область).

На платформі міжнародної мережевої дослідницької інфраструктури The Global Biodiversity Information Facility, що має на меті агрегування та надання вільної та відкритої інформації про біологічне різноманіття, завантажено інформації про моніторинг іхтіофауни річок Удай, Перевод, Руда, перелік видів зоопланктону НПП «Пирятинський», про спостереження за видами птахів, занесених до Червоної книги України, на території НПП «Пирятинський».

За 2022 рік до переліку рослин додано 63 нових види, до переліку тварин – 179 нових видів.

В рамках флагманської ініціативи «Інтегроване управління кордонами ініціативи ЄС «Східне партнерство», а саме: проекту «Зміцнення безпеки на

білорусько-українському кордоні шляхом сприяння завершенню процесу демаркації, встановлення скануючого комплексу та розробці мобільного додатку», підготовлені наукові обґрунтування зміни меж 24 об'єктів ПЗФ місцевого значення, що потрапляють до локацій виконання демаркації кордону.

Національний природний парк «Нижньосульський»

Впродовж 2022 року НПП «Нижньосульський» видано X том Літопису природи, до якого увійшли матеріали, зібрані протягом 2021 року.

Проведено аналіз основних метеорологічних та кліматичних показників, складено метеорологічну характеристику сезонів року, побудовано таблиці, діаграми середньомісячних температур та місячних опадів, розу вітрів. Узагальнено зібрані фенологічні дані та сформовано календар природи, а також матеріали з інвентаризації флори та фауни. Охарактеризовано інвазійні види тварин та рослин (видовий склад, територіальна локалізація). Визначено основні і важливі для розвитку НПП особливості природних процесів та наукових досліджень.

У 2022 році зібрано дані щодо особливостей гніздування, успішності розмноження, загальної чисельності, територіального розподілу у різні сезони року голуба-синяка та орлана-білохвоста, а також досліджено вплив негативних факторів і загроз на стан популяції цих рідкісних видів.

Проведено збір наукових даних щодо підготовки XI тому Літопису природи за наступними напрямками:

виконання плану заходів щодо збереження популяції орлана-білохвоста на території НПП «Нижньосульський». Узагальнені дані щодо особливостей гніздового періоду та успішності гніздування орланів;

стан ключових водно-болотних угідь та їх фауни хребетних району розташування НПП «Нижньосульський».

Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді

Науково-дослідницькі експедиції – це форма роботи з дітьми в природному середовищі, яка поєднує в собі найважливіші умови для розвитку природознавчої компетентності вихованців.

У жовтні 2022 року Полтавським обласним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді проведено День природничих наук у онлайн-форматі.

До заходу долучилося понад 200 учасників – це учні закладів загальної, середньої, вихованці позашкільної освіти, керівники гуртків еколого-натуралістичного профілю, вчителі природничих дисциплін області.

З цікавими доповідями перед учасниками виступили педагогічні працівники ПОЕНЦУМу, які поділилися своїми знаннями про дивовижну країну Mikos, екзотичних тварин та пернатих співаків, проведено реактив-шоу «Експеримент», показано досліди щодо якості молочних та ковбасних продуктів та ін.

Юні дослідники не лише одержували екологічні знання, а й проходили уроки дбайливого ставлення до природи. Окрім наукових досліджень, юннати проводили очищення територій від побутового сміття, облаштовували куточки туристичного

відпочинку, займалися пропагандою природоохоронних знань серед відпочиваючих, мисливців і рибалок, місцевого населення, на особистому прикладі показували, як потрібно оберігати навколишнє середовище.

15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень, з питань що стосуються охорони навколишнього природного середовища

На шляху розбудови демократичної, соціальної, правової української держави пріоритетом є забезпечення прав і свобод людини і громадянина, чие життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються основним Законом держави найвищою соціальною цінністю. В інтересах нинішнього та майбутніх поколінь здійснюється екологічна політика, спрямована на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля. Важливим чинником у реалізації цієї політики є участь громадськості в процесі прийняття управлінських рішень. Цей процес повинен відбуватися на законних засадах, у відповідних формах та на конструктивній основі. Такі форми, через які громадськість могла б реалізовувати своє право у прийнятті певних рішень, Департамент екології та природних ресурсів облвійскадміністрації активно підтримує та реалізує під час своєї діяльності.

Найактивніші серед громадських організацій екологічного спрямування, що діють на території області – Суспільний проєкт Громадська організація «Еколтава», Полтавська обласна організація Українського товариства охорони природи, Полтавська обласна організація Українського товариства мисливців і рибалок, Полтавська обласна і Полтавська міська організації, а також Кременчуцький осередок Всеукраїнської екологічної ліги, Обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Кафедра прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Кафедра екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля Полтавського державного аграрного університету та інші.

Неоціненну роль в охороні довкілля, пропаганді екологічних знань, вихованні молоді відіграє громадський екологічний рух, зростає його науковий та творчий потенціал. Серед особливостей екологічного руху області останніх років слід відзначити його конструктивність, діяльність у правовому полі, використання офіційної інформації державних установ та організацій. Екологічний рух поповнюється молодіжними екологічними організаціями. Активну участь на цьому напрямку суспільного життя беруть студентські організації вищих навчальних закладів області. Як і в попередні роки, активною була участь молодіжних організацій у проведенні Всесвітнього дня прибирання у 2022 році, проєкті «Чисті пляжі разом!», Всеукраїнській акції «Створюємо ліси разом!».

15.12. Екологічна освіта та інформування

Система екологічної освіти учнівської молоді, яка створена в області, є одним із пріоритетних і дієвих напрямів роботи закладів загальної середньої та позашкільної освіти, яка реалізується через позакласну, позашкільну роботу дитячих творчих об'єднань та осередків за інтересами, масові заходи природоохоронного та екологічного спрямування.

За інформацією, наданою Департаментом освіти і науки Полтавської обласної військової адміністрації, мережа закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку Полтавської області включає Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі – ПОЕНЦУМ), чотири його філії (у Терешківській, Кобеляцькій, Шишацькій та Решетилівській громадах), 2 міські еколого-натуралістичні центри (станції юних натуралістів) у містах Миргород і Пирятин та 14 комплексних закладів позашкільної освіти, які мають гуртки еколого-натуралістичного напрямку.

У 2022 році мережа творчих учнівських об'єднань еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти в області складає 258 гуртків, в яких різними формами екологічної діяльності було охоплено 3857 вихованців за всіма віковими рівнями.

Роботу гуртків еколого-натуралістичного напрямку було організовано і в закладах загальної середньої освіти. Всього в них працювало 78 гуртків, які охоплювали 1074 вихованців.

Всього у 2022 році в закладах освіти області діяло 516 еколого-натуралістичних учнівських об'єднань, в яких додаткову освіту з природничих дисциплін отримували 7714 вихованців.

Крім профільних гуртків, у закладах освіти діяли студії, клуби, відеоклуби, екотеатри, агітбригади, юннатівські та екологічні секції, наукові товариства тощо.

Яскравим прикладом інноваційних форм роботи з творчо обдарованою молоддю є робота очно-заочної біологічної школи як структурного підрозділу обласного еколого-натуралістичного центру, основною метою діяльності якої є поглиблення знань з основ природничих дисциплін, професійне самовизначення та самореалізація вихованців, залучення їх до експериментально-дослідницької діяльності в природі на природоохоронних територіях. У 2022 році слухачами очно-заочної біологічної школи стали 93 вихованці із семи територіальних громад області.

Продовжилась робота створеного у 2021 році проєкту екологічної лідерської групи «Екологічний пост» з метою підвищення рівня еколого-просвітницької та природоохоронної діяльності в учнівських колективах закладів загальної середньої освіти, поширення загальноприйнятих та нетрадиційних форм роботи учнівських колективів у русі за екологічну безпеку, привернення уваги місцевої влади, громадських, державних організацій до екологічних проблем громади.

Завданнями екологічної лідерської групи є:

- проведення еколого-просвітницької діяльності у закладі загальної середньої освіти та серед населення громади;
- виховання у здобувачів освіти бережливого ставлення до природи, розуміння поняття екологічних проблем у галузі природокористування;
- розвиток у дітей соціальної активності;
- організація практичних заходів щодо збереження природи рідного краю, охорони флори і фауни;
- підвищення рівня соціальної адаптації підлітків, залучення дітей до природоохоронних проєктів, пов'язаних з виконанням конкретних природоохоронних справ.

Основні цілі:

- збільшення контингенту дітей, залучених до природоохоронної роботи;
- збереження видового та чисельного складу біорізноманіття.

До проєкту долучились 7 закладів загальної середньої освіти області, серед яких: Божківський навчально-виховний комплекс (опорний заклад) Новоселівської сільської ради Полтавського району; Криворудський ліцей Семенівської селищної ради; Великобудичанська загальноосвітня школа I-III ступенів Диканської селищної ради; Красногорівський ліцей Білоцерківської сільської ради; Гадяцький ліцей № 3 імені Івана Виговського Гадяцької міської ради; Комунальний заклад „Полтавський ліцей-інтернат імені А.С. Макаренка Полтавської обласної ради”; Калениківський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів Решетилівської міської ради.

Функціонуванням даних лідерських груп передбачено такі види діяльності:

- участь в екологічних заходах (прибирання територій парків, скверів, берегів річок; сортування та здача вторсировини; висаджування дерев та кущів; велопробіги);
- заняття і заходи з метою розповсюдження екологічних знань для здобувачів освіти різних вікових категорій (залучення дітей до ігор, квестів, екскурсійних подорожей; співпраця з органами влади громади, природоохоронними організаціями, установами; зустрічі та співпраця з лісництвами, громадськими організаціями, волонтерами, екоактивістами);
- агітаційно-просвітницька діяльність (проведення серед населення анкетувань, опитувань та просвітницьких заходів з метою розповсюдження інформаційних матеріалів).

Також екологічна освіта у закладах загальної середньої освіти здійснюється через викладання окремого предмета «Екологія» (або інтегрованого в шкільний курс біології), факультативних курсів. Традиційно у закладах освіти щорічно проводяться Тижні екології.

Важливим є те, що однією із десяти ключових компетентностей випускника Нової української школи є екологічна грамотність і здорове життя.

Щороку учні закладів загальної середньої та позашкільної освіти беруть участь в обласних, всеукраїнських, міжнародних конкурсах, проєктах, акціях екологічного спрямування: «Галерея кімнатних рослин», «Ліси для нащадків», «Мій рідний край – моя земля», «Природа і люди», «Парки – легені міст і сіл», «Птах року», «Парад квітів біля школи», «Юний дослідник», «Рослини – рятівники від радіації», «Вчимося заповідувати», «Великий зимовий облік птахів», «В об'єктиві натураліста», «Біошит», «Збережи ялинку», «До чистих джерел», «Зелений паросток майбутнього», «День юного натураліста», «Юнацький водний приз», «Енергія і середовище», «Малі ріки Полтавщини» тощо. До участі у даних заходах залучено 36848 дітей.

Для участі у Всеукраїнському конкурсі «Вчимося заповідувати» надійшли роботи від юних пошуковців Малобудичанського ЗЗСО I-III ступенів Опішнянської селищної ради, вихованців гуртка «Юні валеологи» філії ПОЕНЦУМ у Полтавському районі, від членів загону «Екологічна варта» спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 5 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу ім. Л.І.Бугаєвської Горішньоплавської міської

ради, від вихованців гуртка «Лілея» Миргородського ЦЕНТУМ, гуртка «Квітова фантазія» Карлівського центру позашкільної освіти, від Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Члени агітбригади «Зелений патруль» комунального закладу позашкільної освіти «Будинок дитячої та юнацької творчості» Опішнянської селищної ради приєдналися до Всесвітнього дня прибирання «World Cleanup Day» (17.09.2022), було упорядковано територію закладу, площею 0,11 га.

На обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Мій рідний край, моя земля» надійшло 7 звітів про виконану роботу за напрямом «Експериментальна робота з біології, продуктивна праця і дослідницька робота в галузі сільського господарства» з Котелевської селищної ради та Пирятинської міської ради, а також з міст Миргород, Полтава і Решетилівка та 5 звітів за напрямом «Практична природоохоронна робота і екологія» з Опішнянської селищної ради та міст Карлівка, Горішні Плавні, Миргород, Полтава.

Учнівський колектив 7-Б класу Карлівського ліцею № 3 Карлівської міської ради провів науково-пошукову роботу «Рідна земля – Карлівщина», вивчали видове різноманіття Красноперівського лісу та міських парків, провели науково-дослідну екскурсію до р. Орчик.

В умовах воєнного стану педагогами ПОЕНЦУМу започатковано ряд нових цікавих пізнавальних проєктів. Наприклад, пізнавально-дослідницький хаб «ECOSHOOЛ», який проводився протягом року в офлайн-форматі, передбачає собою проведення коротких пізнавальних та цікавих майстер-класів за різними напрямками діяльності для невеликих груп дітей, їх батьків, тимчасово переміщених осіб та відвідувачів закладу. Це контактна зоотерапія, арт-терапія, виготовлення екологічних оберегів, лайт-йога, реактив-шоу «Експеримент» та «Хімія їжі». З вересня 2022 року керівниками гуртків було проведено 62 майстер-класи, які відвідало 736 осіб.

Щороку для слухачів очно-заочної біологічної школи ПОЕНЦУМу проводиться обласна науково-дослідницька експедиція. У звітному році захід проведено в онлайн форматі. В рамках експедиції було започатковано новий формат її проведення – науково-дослідницький проєкт «Досліджуємо природу разом». Крім слухачів очно-заочної біологічної школи до проєкту долучилися 34 учні та вихованці закладів загальної середньої та позашкільної освіти області, які цікавляться дослідженнями природи. На Телеграм-каналі ПОЕНЦУМу було опубліковано цикл з 14 практичних онлайн занять та екскурсій з вивчення та дослідження рослинних угруповань м. Полтава та Полтавської області, рослин-інтродуцентів, екзотичних рослин, грибів та агроценозів.

Підсумком роботи юних екологів протягом звітнього року були нагороди переможців та призерів обласних природоохоронних конкурсів, акцій, проєктів. У заходах узяли участь 4445 школярів, 937 колективів із 46 об'єднаних територіальних громад області.

Активними учасниками конкурсів, акцій, проєктів стали учні Полтавської, Горішньоплавнівської, Кременчуцької, Зіньківської, Миргородської, Карлівської, Пирятинської, Решетилівської міських рад, Градизької, Котелевської, Опішнянської, Семенівської селищних рад, Мачухівської, Сенчанської сільських рад.

Впродовж 2022 року Департаментом екології та природних ресурсів облвійськкадміністрації підготовлено та оприлюднено 181 інформаційне повідомлення на вебсайті Департаменту еколого-просвітницького спрямування, а також 339 повідомлень на сторінці Департаменту у соціальній мережі Facebook.

Інформаційна діяльність Департаменту ретельно планується, до неї залучаються керівники установи, начальники підрозділів та фахівці. Висвітлюється звітна інформація, проблемні екологічні та природоохоронні питання регіону, поточна інформація. З цією метою готується інформація, статті, інтерв'ю, коментарі фахівців для засобів інформації та офіційних сайтів Департаменту та Полтавської облвійськкадміністрації. В залежності від характеру інформації, готуються фотоматеріали. Налагоджена конструктивна співпраця з журналістами обласних засобів масової інформації. Для контролю систематично вівся моніторинг обласних засобів масової інформації.

Фахівці Департаменту взяли участь у:

1. Відеоконференції «Екологічні загрози та ризики для довкілля, життя та здоров'я людей від російської військової агресії» (01.03.2022);
2. Засіданні постійно діючої комісії ОДА з питань охорони довкілля, раціонального використання та відтворення природних ресурсів
3. І Міжнародній науково-практичній конференції «Подолання екологічних ризиків та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій – 2022» (26-27.05.2022)
4. Спільній нараді з Державною екологічною інспекцією Центрального округу щодо питань стану довкілля Полтавщини та пошуку шляхів поліпшення даної ситуації, особливо у військовий час (03.06.2022);
5. Засіданні обласної комісії з визначення сільськогосподарських та лісогосподарських підприємств, яким надаватимуться кошти з обласного бюджету, що надходять в порядку відшкодування втрат від сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва (28.06.2022);
6. Меморіальному заході з нагоди ювілею Олени Байрак (05.08.2022);
7. Презентації науково-методичного видання «Заповідна Диканщина» - екологічна стежка регіонального ландшафтного парку «Диканський». Збірник методичних матеріалів та розробок» (26.08.2022);
8. Тренінгу з доступу до публічної інформації (08.09.2022);
9. Координаційній зустрічі з громадами під назвою «Як шукати гроші на екологічні проекти та зелене відновлення: виклики та можливості» (22.09.2022);
10. ІХ Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Навколишнє середовище і здоров'я людини» (24.10.2022);
11. Відкритті екологічної стежки територією КУ ПЗФ РЛП «Диканський» Полтавської облради «Від козацьких дубів до троянівських ліній» (02.11.2022).

Координується робота територіальних громад та громадських організацій екологічного спрямування на вирішення завдань охорони навколишнього природного середовища у регіоні – співпраця щодо всесвітніх екологічних дат; правил поведження на зимових водоймах; необхідності проведення післяпроектного моніторингу суб'єктами господарювання, які отримали висновки з оцінки впливу на довкілля; охорони первоцвітів; негативних наслідків

випалювання сухої рослинності, листя, стерні та сміття; запобіганню виникненню нещасних випадків на водоймах; Всесвітньої кампанії Година Землі 2022; правил поведження на воді під час відпочинку тощо.

За звітний період до Департаменту надійшло 46 звернень громадян, що у п'ять разів менше кількості звернень, що надійшли у 2021 році (231).

Безпосередньо до Департаменту надійшло 10 звернень громадян, 36 звернень громадян направлено до Департаменту Полтавською обласною військовою адміністрацією.

Від Офісу Президента України за 2022 рік перенаправлено до Департаменту 1 звернення громадян (2021 рік – 15);

від Секретаріату Кабінету Міністрів України за звітний період перенаправлено 2 звернення громадян (2021 рік – 13);

від Апарату Верховної Ради України за 2022 рік звернень не надходило (2021 рік – 10).

Окрім цього до Департаменту за звітний період направлено: 2 звернення від Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, 1 звернення від Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та 1 звернення громадян від Міністерства регіонального розвитку та будівництва та житлово-комунального господарства України.

Повторних звернень до Департаменту впродовж 2022 року не надходило, колективних – 8.

Найбільше звернень надійшло від громадян, що проживають у місті Полтава – 12. Від жителів міста Кременчук надійшло 1 звернення, Полтавського району – 6, Лубенського – 3, Кременчуцького – 1, Миргородського – 4. Від жителів міста Київ надійшло 9 звернень та з Київської області - 1, з міста Харків – 1 звернення та з Харківської області – 2, з міста Львів – 1 звернення та з Дніпропетровської області – 1.

Питання, що порушувалися у зверненнях громадян, стосувалися:

- екології та природних ресурсів – 10;
- соціального захисту – 2;
- фінансової, податкової, митної політики – 2;
- охорони здоров'я – 1;
- комунального господарства – 6;
- дотримання законності та охорони правопорядку – 8;
- освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності – 5;
- аграрної політики і земельних відносин – 2;
- діяльності центральних органів виконавчої влади – 2;
- діяльності місцевих органів виконавчої влади – 5;
- сім'ї, дітей, молоді, гендерної рівності, фізичної культури і спорту – 1;
- праці і заробітної плати – 2.

Тимчасово виконувачем обов'язків директора Департаменту впродовж 2022 року особистих прийомів громадян не здійснювалося.

За звітний період надано вичерпні роз'яснення заявникам по 16 порушеним питанням (2021 рік – 192), 2 звернення вирішено позитивно (2021 рік – 6), 23

звернення виявилися поза межами компетенції Департаменту (2021 рік – 16). Станом на 10.01.2023 року всі звернення громадян розглянуті та виконані.

Звернення громадян, що надходять із Адміністрації Президента України, Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України розглядаються своєчасно.

Робота із зверненнями громадян знаходиться на постійному контролі у керівництва: надаються вичерпні відповіді, ретельно перевіряються зазначені у листах факти, усуваються недоліки та порушення.

Департамент і надалі буде спрямовувати свою подальшу діяльність на забезпечення реалізації громадянами конституційного права на звернення та на запровадження нових форм і методів удосконалення роботи із зверненнями громадян.

15.13. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

Основне міжнародне співробітництво у галузі екологічної освіти на Полтавщині проводиться у рамках Міжнародної науково-освітньої програми GLOBE.

GLOBE – це частина міжнародної науково-освітньої програми, яка надає можливість учням, учителям, вченим та громадянам з усього світу брати участь у процесі збору даних про навколишнє середовище та наукових дослідженнях.

Програма GLOBE передбачає створення всесвітньої дослідницької групи, що складається з учнів і вчителів, які співпрацюють з ученими-екологами з метою вивчення взаємозалежних процесів єдиної екологічної системи нашої планети. Водночас діяльність цієї групи націлено на підвищення рівня екологічної освіти школярів та екологічної свідомості населення в усьому світі.

GLOBE надає можливість дітям навчатися через проведення власних наукових спостережень за навколишнім середовищем, підготовки звітів, внесення отриманих даних на сайт та подальше використання своїх даних та даних інших шкіл для співпраці з вченими та школярами з усього світу.

В рамках міжнародної співпраці до розробки Регіонального плану управління відходами у Полтавській області облдержадміністрацією залучено науковців Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ.

У 2022 році здобувачі вищої освіти Полтавського державного медичного університету активно брали участь у проєктах молодіжного обміну в рамках міжнародної програми Еразмус+Молодь, які були присвячені питанням охорони довкілля: «Ми створюємо відкритий світ: цифровізація, природа, інклюзія» (м. Мичківці Польща), «Проєкт ECO-MIND LAB» (село Оженна Польща).

ВИСНОВКИ

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і у порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним.

Разом з тим, потребують вирішення основні екологічні проблеми області.

Проблеми обласного рівня:

Із 156км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області 44 кілометри піддані водній абразії.

Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу п'яти населених пунктів Кременчуцького району (сmt. Градизьк, с. Васьківка, с. Пронозівка, с. Мозоліївка, с. Максимівка): інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7, а в окремі роки до 10-15 метрів в рік. Внаслідок переформування берегів вже втрачено більше 800 гектарів земельних угідь. Зруйнована берегова зона наблизилася до двох давніх кладовищ в селі Пронозівка.

Без державного фінансування забезпечення належної експлуатації каскаду Дніпровських водосховищ, що були запроєктовані і побудовані державою для потреб України за рахунок коштів області, не представляється можливим.

Проблеми міжобласного рівня:

Річка Оріль є лівою притокою Дніпра та протікає на території трьох областей України: Дніпропетровської, Полтавської та Харківської.

Протягом останніх років екологічний стан р. Оріль погіршується і причиною тому є одночасне накладання різних техногенних і природних чинників. Ситуація з гідрологічним режимом річки Оріль залишається складною. Питання перерозподілу стоку р. Оріль та її маловоддя виникло ще з часів будівництва впродовж ділянки каналу Дніпро-Донбас, водовідвідного дренажного каналу К-7а, довжиною 3,5 км. У березні 2007 року рівні води в р. Оріль знизились на 60 см.

Для відновлення рівнів води в р. Оріль й повернення її течії в природне русло у 2008 році розроблено робочий проєкт «Відновлення гідрологічного режиму річки Оріль на межі Полтавської та Дніпропетровської областей» (кошторисна вартість проєкту 6,5 млн грн у цінах 2008 року).

Реалізацію цього проєкту розпочато у 2008 році. У 2008-2010 роках з різних бюджетів виділяють близько 2,1 млн грн. Протягом 2011-2022 років кошти з бюджетів усіх рівнів на реалізацію проєкту не виділялись. Для повного закінчення будівельних робіт, передбачених проєктом, необхідно виконати розчистку 3,25 км русла річки (вартість робіт у цінах 2008 року складала 4,4 млн грн).

Ще одним проблемним питанням щодо забезпечення дотримання вимог природоохоронного законодавства в басейні р. Оріль, яке потребує вирішення, залишається встановлення меж прибережних захисних смуг та водоохоронних зон на водних об'єктах розташованих в межах басейну р. Оріль.

Проблеми міст обласного значення:

сезонне погіршення якості поверхневих вод в районі водозабору м. Кременчук:

через інтенсивне обвалення берегів Кременчуцького водосховища створюються нові мілководдя, на яких у спекотну погоду відбуваються природно-

техногенні процеси, що призводить до забруднення води у водоймі та інших небажаних явищ.

У районі водозабору м. Кременчук сезонні відхилення (рівень кисню знижується, вміст марганцю підвищується) спостерігаються у літні місяці при високих температурах повітря та швидкостях вітру до 2 м/хв. у глибинних пробах води (забірний оголовок розташований на дні Кременчуцького водосховища на глибині майже 14 м).

Єдиним джерелом питного водопостачання для населення м. Кременчук є Кременчуцьке водосховище. Літній період дуже складний для системи водопостачання міста, протягом якого якість питної води має граничні показники. Зазначене безпосередньо пов'язано з погіршенням якості води у Кременчуцькому водосховищі.

Проблему також необхідно вирішувати на загальнодержавному рівні: потрібна розробка комплексних загальнодержавних заходів для попередження фактів періодичного погіршення якості води Кременчуцького водосховища та ведення постійного моніторингу (за допомогою автоматизованих постів спостереження) якості поверхневих вод зі своєчасним прийняттям управлінських рішень.

захоронення твердих побутових відходів в обласному центрі:

звалище твердих побутових відходів КАТП 1628 Полтавської міської ради, яке розташоване у районі сіл Триби та Макухівка, заповнене більш ніж на 100%, не має відповідного обвалування та огороження, відсутня гідроізоляція, проектно-технічна документація та позитивний висновок державної екологічної експертизи. Термін експлуатації звалища закінчився ще у 2005 році, але звалище і зараз функціонує. Подальша його експлуатація призводить до забруднення підземних вод, атмосферного повітря у прилеглих населених пунктах, а також становить загрозу здоров'ю людей.

Щоб вирішити цю проблему необхідно перш за все обрати земельну ділянку, а також залучати кошти інвесторів для будівництва заводу з переробки ТПВ, сортувальних станцій, та удосконалити роздільний збір сміття в обласному центрі.

Проблеми, вирішення яких не вимагає залучення значних матеріальних (фінансових) ресурсів:

у Полтавській області розорано майже 62% території, більше, ніж в середньому по Україні (близько 55 %).

З метою зменшення виснаження орних земель та збереження родючого шару ґрунту, сільськогосподарським підприємствам необхідно ретельно дотримуватися сівозмін під час вирощування сільськогосподарських культур (особливо стосується соняшнику, кукурудзи, рапсу, тощо).

Виконавці розділів

Інформацію підготували спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової адміністрації:

(м. Полтава, вул.Зигіна,1, тел. (0532) 569508, e-mail: eko@adm-pl.gov.ua)

<i>Розділи</i>	<i>Посада, прізвище, власне ім'я відповідальних за підготовку розділів</i>	<i>Телефон</i>
1-15	Начальник відділу організаційної роботи, моніторингу та зв'язків з громадськістю – Ірина Лебідь;	(0532) 569508
	Спеціаліст відділу організаційної роботи, моніторингу та зв'язків з громадськістю – Леся Мележик;	
5	Головний спеціаліст відділу біоресурсів та екомережі – Олександр Гостудим;	
	Головний спеціаліст відділу біоресурсів та екомережі – Ольга Бровко;	
15	Начальник відділу охорони атмосферного повітря, оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки – Ольга Петренко;	(0532) 502751
	Головний спеціаліст відділу бухгалтерського обліку, економіки природокористування, управління персоналом та правового забезпечення – Тетяна Нечеса	